

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ
2015-YL-078**

**ORTAOKUL 5. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN
İNCELENMESİ**

**HAZIRLAYAN
Türkü PAYZA**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. A. Seda SARACALOĞLU**

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans Programı öğrencisi Türkü PAYZA tarafından hazırlanan “Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İncelenmesi” başlıklı tez, 13.10.2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı,	Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :	Prof. Dr. A. Seda SARACALOĞLU	Adnan Menderes Üniv.	
Üye :	Doç. Dr. Nuri KARASAKALOĞLU	Adnan Menderes Üniv.	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. Sanem UÇA	Ordu Üniv	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun .....Sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim

...../...../2015

Türkü PAYZA

ÖZET

ORTAOKUL 5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN İNCELENMESİ

Türkü PAYZA

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU
2015,129 sayfa

Bu çalışmada Talim Terbiye Kurulunca Belirlenmiş 5 adet 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin belirli ölçütler doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçütler belirlenirken Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretim Programında geçen dinleme/izleme ve okuma metinlerinin taşıması gereken özelliklerden ve Talim Terbiye Kurulunca belirlenmiş ölçütlerinden yararlanılarak yeni ölçütler belirlenmiştir. Araştırmada kitapların niteliğini ortaya koymak için kullanılan ölçütler araştırmacı tarafından alan yazını taranması sonucunda oluşmuş ölçütlerdir.

Bu ölçütler çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığınca 2010-2015 yılları arasında dağıtılan ders kitaplarındaki metinler program hedefleri, öğreticilik, dil ve anlatım özellikleri ile görsel açıdan detaylı olarak incelenmiş ve 40 Türkçe (N=40), 50 sınıf (N=50) öğretmeni 80 öğrenci (N=80) ve 50 velinin (N=50) görüşleri alınmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi veri toplama tekniği olarak kullanılmış ve kitaptan alınacak metinlerin metin tarama yöntemiyle incelenerek yorumlanmıştır.

Metinlerin MEB tarafından belirlenen genel amaçlarla çelişmediği saptanmıştır. Metin uzunluğu göz önünde bulundurulduğunda okuma, anlama, konuşma, yazma temel becerilerini geliştirme konusunda yeterli olmadığı, Türk dilinin özelliklerini yansıtacak biçimde TDK'nin belirlediği yazım ve noktalama kurallarına uygun olmadığı, dil ve anlatım özelliklerinin Türkçe metinleri için nitelikli olmadığı belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Türkçe Ders Kitabı, Öğreticilik, Program Hedefleri, Dil Ve Anlatım, Görsellik

ABSTRACT

MIDDLE SCHOOL FIFTH-GRADE EXAMINATION OF THE CONTAINED IN TURKISH TEXTBOOKS

Türkü PAYZA

Master Thesis , Department of Educational Sciences
Supervisor: Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU

In this study, the Board of Directors has Designated Terbiye 5 5. class Turkish textbooks in accordance with certain criteria of texts intended to be examined. Criteria determining the Turkish Ministry of national education in the curriculum of other listening/monitoring and reading text to move property and making use of the criteria determined by the Finishing Drill the new criteria have been determined. Study the nature of books to put forth the criteria used by the examiner are the criteria that formed as a result of scanning the field literature.

The Ministry of national education, within the framework of this criteria 2010-2015 the texts in textbooks program targets that are deployed, tutorial, language and expression properties were investigated in detail visually and with 40 Turkish (N = 40) (N = 50) 50 class teacher, 80 students (N = 80) and 50 parents (N = 50) views. Study of qualitative research methods of document analysis method will be used as the data collection technique and method with text scan of texts from the book can be interpreted.

General purposes determined by the MINISTRY of EDUCATION of the texts come in conflict. Include text length when reading, comprehension, gönünde eye on speaking, writing is not enough when it comes to basic skills development, the Turkish language to reflect the characteristics of TDK's are not appropriate to the rules of spelling and punctuation, specify language and expressive features of Turkish texts is not qualified for.

KEYWORDS: Turkish Language Reading Books, Program Objectives, Trainer , Language and Expression

ÖNSÖZ

Milletimizi geçmişimizi anlamak geleceğimizi kurmak ana dil bilincini toplumun tüm bireyelerine benimsetmekle mümkündür. Türk dili öğretimi doğru iletişim kurmanın en temelde ihtiyaçlarımızı bile ifade edebilmenin kaynağıdır. Kullandığımız dili tüm yönleriyle tanımak onu doğru ve eksiksiz kullanmak her bireyin hem görevi hem de zorunluluğudur. Bu sebeple milli eğitimimiz Türkçe eğitimine önem vermeli her gencin ana dilini tüm yönleriyle tanınmasını teşvik etmelidir. Burada ise temel görev Türkçe öğretmenlerine dolayısıyla Türkçe ders kitaplarına düşmektedir. Türkçe öğretmenin en temel aracı olan ders kitapları içerdiği ders metinleriyle tüm bu sorumluluğu üzerinde almaktadır.

Ders kitapları, eğitim programlarının hem tamamlayıcısı konumundadır hem de sınıf içi uygulamalarda rehber niteliğinde öğretmen ve öğrencilere kaynaklık etmektedir. Ders kitabı, programda yer alan hedeflerle tutarlı olarak konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve öğrenme hızlarını dikkate almaktan çok o dersin programında yer alan hedeflere ve işlenecek konulara göre hazırlanmaktadır. Türkçe ders kitaplarında okutulacak metinler belirlenirken öğrencilerin yaş, merak ve hayal dünyalarına yönelik tercihler yapılmalıdır.

Çalışmada bana verdiği destekten ötürü sayın danışmanım Prof. Dr. A. Seda SARACALOĞLU'na bana destek ve inancımı yitirmeyen hep arkamdaki güç olan aileme değerli hocam arkadaşım Yrd. Doç. Dr Sanem UÇA 'ya verdikleri bir fiil destekten dolayı teşekkür ederim.

Çalışmanın yürütülmesinde Gerekli izinleri sağlayan Kuşadası İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne araştırma süresince Türkçe Eğitimi alanında görüşlerine başvurduğum Doç. Dr. Nuri KARAIŞMAİLOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Yüksel GİRGİN ve Yrd. Doç. Dr. Beste DİNÇER hocalarıma, araştırma görevlisi Muhammed EKEN ve Soykan UYSAL'a Doç. Dr. Kerim GÜNDOĞDU hocama Matematik öğretmeni arkadaşım M. Çağdaş ÇANDIR'a ve sorularına içtenlikle cevap veren öğretmen arkadaşlarım öğrenci ve öğrenci velilerine ve tüm eğitim camiasına sağladıkları katkı için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
TABLolar DİZİNİ.....	xxi
EKLER.....	xxiii
GİRİŞ.....	1
1. PROBLEM.....	3
1.1. Araştırmanın Amacı.....	4
1.2. Sayıtlar.....	5
1.3. Sınırlılıklar.....	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
2. LİTERATÜR.....	7
2.1. Kitapların Materyal Olarak Eğitim ve Öğretimde Kullanılması.....	7
2.2. Ders Kitaplarının Amacı ve Önemi.....	9
2.2.1. Ders Kitaplarının Seçimi ve Hazırlanması.....	11
2.2.2. Ders Kitaplarının Programdaki Yeri.....	13
2.2.3. Ders Kitaplarının İncelenme Kriterleri.....	14
2.2.4. Öğretim Aracı Olarak Metinler.....	16
2.2.5. Okuma Metinlerinin Taşınması Gereken Özellikler.....	16
2.2.6. Dinleme / İzleme Metinlerinin Taşınması Gereken Özellikler.....	18
2.2.7. Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İncelenmesine İlişkin Kriterler.....	19
2.2.7.1. Ders metinlerinde öğreticilik.....	20

2.2.7.2. Ders Metinleri ve Türkçe Dersi Öğretim Programına Uygunluk	29
2.2.7.3. Ders Metinlerinin Dil ve Anlatım Yönü.....	45
2.2.7.4. Ders Metinlerinin Görsel Yönü	51
3. YÖNTEM.....	55
3.1. Araştırma Modeli	55
3.2. Evren ve Örneklem.....	56
3.3. Veri Toplama Araçları.....	56
3.4. Veri Analizi	57
4. BULGULAR VE YORUMLAR	58
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine ilişkin Bulgular ve Yorum	58
4.1.1. Ders metinlerinde Atasözü ve Deyimler	58
4.1.2. Ders Metinlerinde Nesnel Yargılar	59
4.1.3. Ders Metinlerinde Disiplinlerarası İlişkiler	61
4.1.4. Ders Metinlerinde Bilimsel İfadeler	62
4.1.5. Ders Metinlerinin Konu ve İçerik Yönü.....	64
4.1.6. Ders metinlerinde Metin ve Zihniyet	67
4.1.7. Ders Metinlerinde Ana fikir ve Yardımcı Fikirler.....	69
4.1.8. Ders Metinlerinde Bağlılık Unsurları.....	71
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine ilişkin Bulgular ve Yorum	72
4.2.1. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Hedeflere Uygunluk	72
4.2.2. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına Uygunluğu	73
4.2.2.1. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Okuma Öğrenme Alanı Kazanımları.....	73
4.2.2.2. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Yazma Öğrenme Alanı Kazanımları.....	75

4.2.2.3. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Dinleme Öğrenme Alanı Kazanımları	75
4.2.2.4. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Konuşma Öğrenme Alanı Kazanımları	76
4.2.2.5. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Dilbilgisi Öğrenme Alanı Kazanımları	77
4.2.3. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Örnek Etkinlikler	78
4.2.4. Metinlerde Görsel Sunu ve Görsel Okuma Becerileri.....	78
4.2.5. Metinlerin Öğrenci Seviyesi, İlgi ve Yeteneklerine Uygunluğu	78
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine ilişkin Bulgular ve Yorum	79
4.3.1. Metinler ve İmla	80
4.3.2. Metinler ve Noktalama İşaretleri.....	81
4.3.3. Metinler ve Anlatım Bozuklukları	82
4.3.4. Metinler ve Yabancı Sözcükler	86
4.3.5. Metinler ve Kavram Yanılgıları	86
4.3.6. Metin Çeşitliliği	87
4.3.7. Metinsellik Ölçütleri	90
4.3.8. Metinler Arasılık	91
4.3.9. Metinler ve Hayal Unsurları.....	91
4.3.10. Metinler ve Ritim Öğeleri	92
4.3.11. Metinler ve Yazar Çeşitliliği	92
4.3.12. Metinlerde Söz Sanatları ve Sanatsal İfadeler.....	94
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine ilişkin Bulgular ve Yorum	94
4.4.1. Metinler ve Görsellik	94
4.4.2. Kitap Karikatürleri	95
4.4.3. Tema Resimleri	95
4.4.4. Resimlerde Renklendirme ve Boyut	96

4.4.5. Metin Resimlerinin Öğrenci Seviyesine Uygunluğu.....	96
4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine ilişkin Bulgular ve Yorum.....	96
4.5.1. Türkçe Öğretmenlerinin Metinlerden Beklentileri ve Karşılama Düzeyleri	
.....	97
4.5.1.1. Seviyeye uygunluk	97
4.2.1.2. İmla hataları.....	97
4.2.1.3. Programa uygunluk	98
4.2.1.4. Görseller	98
4.2.1.5. Metinlerde dil zevki.....	98
4.2.1.6. Metinlere ait eksiklikler.....	99
4.2.1.7. Türk Milli Eğitiminin Temel Amaçları	99
4.2.1.8. Yabancı kelime ve kavram hataları	100
4.2.1.9. Dil ve anlatım	100
4.2.1.10. Ek görüşler	101
4.2.2. Sınıf Öğretmenlerinin Metinlerden Beklentileri ve Karşılama Düzeyleri	101
4.2.2.1. Seviyeye uygunluk	101
4.2.2.2. İmla hataları.....	102
4.2.2.3. Programa uygunluk	102
4.2.2.4. Görseller	103
4.2.2.5. Metinlerde dil zevki.....	103
4.2.2.6. Metinlere ait eksiklikler.....	104
4.2.2.7. Türk Milli Eğitiminin Temel Amaçları	104
4.2.2.8. Yabancı kelime ve kavram hataları	105
4.2.2.9. Dil ve anlatım	105
4.2.2.10. Ek görüşler	105
4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine ilişkin Bulgular ve Yorum	106
4.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemine ilişkin Bulgular ve Yorum	109

TARTIŞMA VE SONUÇ	111
KAYNAKLAR	117
EKLER.....	125
ÖZGEÇMİŞ	129

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Metin ve Zihniyet.....	25
-----------------------------------	----

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne göre ders kitapları değerlendirme tablosu	15
Tablo 4.1. Metinlerde yer alan atasözü ve deyimler	59
Tablo 4.2. Anlatım türleri.....	60
Tablo 4.3. Temalara ilişkin ara disiplinler	62
Tablo 4.4. Metinlerin Konuları	65
Tablo 4.5. Metinlerde geçen gönderim unsurları	71
Tablo 4.6. Metin Türleri.....	88
Tablo 4.7. Metin yazarları	92
Tablo 4.8. Öğrencilerin 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına İlişkin Görüşleri.....	107
Tablo 4.9. Velilerin 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına İlişkin Görüşleri.....	108

EKLER DİZİNİ

Ek 1.. Anket ve Görüşme İzin Belgeleri	126
Ek 2.Veli Anket Formu	127
Ek 3. Öğretmen Anket Formu.....	128

GİRİŞ

Ders kitapları, öğrenme-öğretme sürecinin en yaygın kullanılan ders aracıdır. Günümüzde ders kitaplarının sınıf içindeki yeri hâlâ önemini sürdürmekte olup, öğretmenler birçok etkinliği kitap ile yürütmektedirler. Çoğu öğretmen, öğretim programlarına hiç bakmadan öğrenme-öğretme etkinliklerine ilişkin düzenlemeleri ders kitaplarına göre yapmaktadır. Bundan dolayı ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır (Kızılçaoğlu,2003). Kitaplar yıllardan beri eğitim ve öğretimin en temel kaynaklarından olmuştur. İlerleyen teknoloji farklı farklı araç ve gerecin sınıf ortamına getirilmesini kolaylaştırmış olmasına rağmen yine de kitabın yerini bütünüyle alabilecek bir materyal bulunamamıştır. Kitaplar eğitim ve öğretimde kullanılmaya başlandığı günden itibaren önemini ve gerekliliğini korumayı başarmışlardır. Kitapları eğitim ve öğretime katkıları sayısızdır. Öğrenciye eğitim eşitliği sağlamak, onları bireysel hızlarıyla öğrenmeye teşvik etmek ve tekrarı sağlamak kitapların öğrenciye yönelik başlıca yararlarından. Ayrıca kitaplar öğretmenin planlama ve ders takibi yapmalarını da kolaylaştırmaktadır.

Eğitim ve öğretimde sayısız yararı olan ve alternatifi henüz bulunamamış kitaplardan üst düzeyde yararlanabilmek gereklidir. Burada her kitap eğitim ve öğretimde kullanılabilir mi sorusu ve sorunu ortaya çıkmaktadır. Kitapların öğretimde kullanılabilmesi için belli kriterlere sahip olmaları gerekmektedir. Her dersin ders kitabının sahip olması gereken temel nitelikler bulunmaktadır. Ders kitaplarına ilişkin yapılan araştırmaların incelenmesi ortaya koymaktadır ki, ders kitaplarına yönelik araştırmalarda, dünya ölçeğinde kabul edilmiş belirli bir metodoloji ve kriterler yoktur (Weinbrenner, 1992). Bu nitelikler dersin yapısı içeriği ve amacına uygun olarak düzenlenmelidir.

Türkçe dersi temelde dil zevki ve dil öğretimini amaçlayan bir derstir. Öğrencilerin iyi birer okur olmalarını sağlamak, onları edebiyat derslerine hazırlamak, öğrencileri ülkemizden ve dünyadan şair ve yazarların eserleriyle tanıştırmak, Türk dilinin yapısını kavratmak Türkçe dersinin öncelikli hedefleridir. Bu dersin en temel aracı ise; ders metinleridir. Ders metinleri kitabın bütünüdür. Bu metinlerin sahip olması gereken nitelikleri tek tek taşınmalıdır. Bu nitelikleri dil ve anlatım yönünden kusursuzluk, programın temel hedeflerine uygunluk, bilimsel içerik yani öğreticilik ve görselliklerdir.

Öğreticilik bilimsel içerik yani kitabın taşıdığı bilgilerin doğruluğu, değişmezliği ve öğrenciye yeni fikirler ve edinimler kazandırabilmesi atasözü ve deyimler, nesnel yargılar, disiplinler arası ilişkiler, bilimsel ifadeler, konu ve içerik, metin ve zihniyet, ana fikir ve yardımcı fikir, bağlaşıklık gibi alt başlıklar doğrultusunda incelenmiştir. Programa uygunluk ise program hedeflerine uygunluk, öğrenme alanlarına uygunluk, örnek etkinlikler, görsel sunu ve görsel okuma becerileri, öğrenci seviyesi, ilgi ve yeteneklerine uygunluk alt başlıklarıyla detaylandırılmıştır. Türkçe ders kitabını diğer kitaplardan ayırması gereken unsur olan dil ve anlatım ise imla, noktalama işaretleri, anlatım bozuklukları, yabancı sözcükler, kavram yanlışları, metin çeşitliliği, metinsellik ölçütleri, metinler arasılık, hayal unsurları, ritim öğeleri, yazar çeşitliliği, söz sanatları ve sanatsal ifadeler açısından alt başlıklar halinde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Diğer unsurlara ek olarak tamamlayıcı görev yapan görsellik unsurları ise, metinlerin görsel özellikleri görsellik, kitap karikatürleri, tema resimleri, renklendirme ve boyut, öğrenci seviyesine uygunluk yönleri açısından irdelenmiştir. Tüm metinler bu kriterler doğrultusunda incelenerek yorumlanmıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda metinlerin öğrencilere yeni bilgiler edindirebilme başarısı, programda belirtilen kazanımlar ve 4 temel dil becerisine uygunluğu, dil ve anlatım pürüzleri ve görsellerin tamamlayıcılık özellikleri ortaya konmuştur.

1. PROBLEM

İnsanların hem eğitim öğretim ortamında, hem de günlük hayatında sıkça karşılaştığı kitaba ilişkin pek çok tanım yapılmaktadır. Türk Dil Kurumu temel olarak kitabı "Ciltli veya ciltless olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yapraklarının bütünü" olarak tanımlamaktadır. UNESCO'nun kitap tanımlaması da sayfa sayısı üzerindedir; bir eserin kitap olabilmesi için en az 48 sayfadan oluşması gerekmektedir. Kitap; kolay ulaşılabilmesi, ekonomik olması ve kendisinden başka araç gerektirmemesi sebebiyle eğitim ve öğretimin temel materyalidir.

Formal eğitimin yaygınlaşmasıyla öğrenciler okullarda eğitim almaya başlamışlardır. Tüm öğrencilerin dersin takibini sağlamaları, öğrendiklerini pekiştirebilmesi, sözlü iletişimin eksiklerini tamamlanması, tekrara olanak sağlaması ve öğretmenlere anlatacaklarını hatırlama olanağı vermesi bakımından bir yazılı materyal ihtiyacı doğmuştur. Bu doğrultuda ders kitapları eğitimde kullanılmaya başlanmıştır.

17.3.2004 tarihli 5405 sayılı Resmi gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde eğitim araçları; "programın alanının gerektirdiği standart donanım kapsamında okul ve kurumların atölye ve laboratuvarlarında yer alması gereken makine, teçhizat, eğitim deney seti ve benzeri ekipmanın; sıra, masa, tahta, TV, bilgisayar, tepedöz, dijital ölçüm aletleri, deney tüpü, yoğaltım malzemeleri ve benzerleri dışında kalan, öğretim programlarını destekleyen ve derslerin öğreniminde yararlanılan basılı eserler ile film, slayt, videokaseti, resim, fotoğraf, tablo, ses kaseti, disket, CD, yer küre, harita, atlas ve benzeri araçları" (17.3.2004/25405 RG) olarak tanımlamıştır.

1.9.2006 tarihli 26276 sayılı Resmi gazetede de eğitim araçları genel olarak öğretmenin konusuna sınıfının ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak kullanılan her şey biçiminde ifade edilir. Bu eğitim araç ve gereçlerinden en önemlisi ve en eskisi ders kitaplarıdır. Yönetmelikte ders kitapları; **"Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilen basılı eser" biçimde tanımlanmıştır (1.9.2006/26276 RG).** Günümüz bilişim teknolojileri gelişmiş dahi olsa ders kitaplarına alternatif bir araç henüz bulunamamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağı devlet okulları ve özel okullarda öğrenciler ortak ders kitaplarından yararlanmakta, eğitimde fırsat eşitliğı sağlamak adına ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak verilmektedir.

Burada dağıtılan ders kitaplarındaki metinlerin niteliklerine, ilişkin sorular akla gelmektedir. Bu çalışmada son 5 yıla ait MEB tarafından dağıtılan ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğreticilik, kazanımlara uygunluk, dil ve anlatım, görsel ilişkisi, bakımından detaylı olarak incelenmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılan Türkçe ders kitaplarına alınan metinleri öğreticilik, öğretim programına uygunluk, dil ve anlatım, görsellik yönünden detaylı olarak incelemek ve bu metinleri öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri doğrultusunda betimlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğreticilik özellikleri nelerdir?
2. Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler Türkçe dersi öğretim programına uygun mudur?
3. Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin dil ve anlatım özellikleri nelerdir?
4. Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin görsel özellikleri nelerdir?
5. Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri nasıl değerlendirmektedirler?
6. Ortaokul 5. Sınıf öğrencileri Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri nasıl değerlendirmektedirler?
7. Veliler Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri nasıl değerlendirmektedirler?

1.2. Sayılıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayılıtlardan hareket edilmiştir.

- Metinler 2004 (1-5) Türkçe ğretim programı ve kazanımları açısından değerlendirilmiştir. (1-5) ğretim programının 4 temel dil becerisi kazanımları hususunda yeterli bulunmaması sebebiyle (6-8) ğretim programından bu hususlarda yararlanılmıştır.
- Öğretmenlerin metinleri kılavuz kitap ders kitabı ve ğrenci çalışma kitabına uygun olarak işledikleri varsayılmıştır.

1.3. Sınırlılıklar

- Metin inceleme ğreticilik, program hedefleri, dil ve anlatım özellikleri ve görsel ilişkisi boyutlarıyla sınırlıdır.
- Örneklem Aydın ili Kuşadası ilçesi İlköğretim okullarında yer alan ğretmen, ğrenci ve veliler ile sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın nemi

Milletimizi geçmişimizi anlamak geleceğimizi kurmak ana dil bilincini toplumun tüm bireyelerine benimsetmekle mümkündür. Türk dili ğretimi doğru iletişim kurmanın en temelde ihtiyaçlarımızı bile ifade edebilmenin kaynağıdır. Kullandığımız dili tüm yönleriyle tanımak onu doğru ve eksiksiz kullanmak her bireyin hem görevi hem de zorunluluğudur. Bu sebeple milli eğitimimiz Türkçe eğitimine önem vermeli her gencin ana dilini tüm yönleriyle tanınmasını teşvik etmelidir. Burada ise temel görev Türkçe ğretmenlerine dolayısıyla Türkçe ders kitaplarına düşmektedir. Türkçe ğretmeninin en temel aracı olan ders kitapları içerdiği ders metinleriyle tüm bu sorumluluğu üzerinde almaktadır.

Ders kitapları, eğitim programlarının hem tamamlayıcısı konumundadır hem de sınıf içi uygulamalarda rehber niteliğinde ğretmen ve öğrencilere kaynaklık etmektedir. Ders kitabı, programda yer alan hedeflerle tutarlı olarak konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve öğrenme hızlarını dikkate almaktan çok o dersin programında yer alan hedeflere ve işlenecek konulara

göre hazırlanmaktadır. Türkçe ders kitaplarında okutulacak metinler belirlenirken öğrencilerin yaş, merak ve hayal dünyalarına yönelik tercihler yapılmalıdır.

Ders metinlerinin bir diğer önemli unsuru ise dil ve anlatım yönüdür. Özellikle Türkçe eğitiminin ve Türk dilinin öğretildiği bu derste ele alınan metinlerin hatadan arınık, olması dil kusurları, anlatım bozuklukları bulundurmaması, öğrencileri farklı eserlere yöneltebilmesi, geleceğin iyi okurlarını yetiştirebilmesi açısından yetkin metinler kitaplarda tercih edilmelidir.

Ders metinlerinde en önemli tamamlayıcı unsur ise görselliktir. Son yıllarda yeni öğretim programları görsel okuma ve görsel sunum becerilerini geliştirmeyi hedef haline getirmiştir. Dale yaşantı konisi kuramında bir öğrencinin ne kadar duyusuna hitap edilirse öğrenmenin o denli kalıcı olacağını ifade etmiştir. Dale'in geliştirmiş olduğu yaşantı konisinin dayandığı temel ilkeleri, Çilenti (1979) şu şekilde sıralamıştır: “Öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenir ve o kadar geç unuturuz. En iyi öğrendiğimiz şeyler, kendi kendimize yaparak öğrendiğimiz şeylerdir. Öğrendiğimiz şeylerin çoğunu gözlerimizin yardımıyla öğreniriz. En iyi öğretim, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru gidenidir. Bu sebeple ders metinleri duyma görme belki boyama ya da karikatür doldurma gibi etkinliklere yer vererek öğrenmelerin kalıcılığını arttırmalıdır.”

Öğretmen dil bilgisi kurallarını metinler aracılığıyla öğretecek, dört temel dil becerisini bu metinler aracılığıyla kazandırıp geliştirecek, öğrencilerine okuma alışkanlığı ve okuma zevki kazandıracak, Türk dilinin estetik yapısını metinler yoluyla tanıtacaktır. Bu sebeple okutulmakta olan ders kitaplarındaki metinlerin detaylı olarak incelenmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir. Alan yazınında benzeri bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışma öğreticilik, programa uygunluk, dil ve anlatım ile görsellik boyutlarında ele alınarak irdelenmiştir.

2. LİTERATÜR

2.1. Kitapların Materyal Olarak Eğitim ve Öğretimde Kullanılması

Türk Dil Kurumu insanların hem eğitim öğretim ortamında hem de günlük hayatında sıkça karşılaştığı kitaba ilişkin pek çok tanım yapmaktadır. Temel olarak kitap “Ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yapraklarının bütünü”dür. (TDK 2005) UNESCO’nun kitap tanımlaması da; bir eserin kitap olabilmesi için en az 48 sayfadan oluşması gerektiği üzerinden yapılmıştır. Kitap kolay ulaşılabilmesi, ekonomik olması ve kendisinden başka araç gerektirmemesi sebebiyle eğitim ve öğretimin temel materyali olmuştur.

Bugünkü biçimine uygun olarak kullanılmasa da Antikçağ’da üzerine yazı yazmaya yarar pek çok malzeme üzerine yazı yazıldığı bilinmektedir. Üzerine yazı yazılmaya yarar malzemeleri Yıldız (2000) bunları, ağaç kabukları, ağaç yaprakları, levhalar, kil tablet, seramik vazo parçaları, topraktan yapılmış kaplar, taşlar, çeşitli madenler, keten bezi, fildişi, kemik, hayvan kabukları ve organları, bazı bitki kabukları, papirüs, parşömen ve kâğıt olarak açıklamaktadır.

Kitabın kelime kökeninde de daha çok kullanılan malzemeler etkili olmuştur. Bu alanda kullanılan ilk Yunanca kelime ‘biblos’ ve Latince ‘liber’ sözcüklerinin temel anlamları ağaç kabuğudur. Çinlilerin ipek, Mısırlıların papirüs, Romalıların parşömenleri ise günümüz kitaplarına ulaşmanın diğer aşamalarıdır. İlk çağlardan beri insanlar bildiklerini tecrübe ve deneyimlerini sonraki kuşaklara anlatmak eğilimindedir. Mağara duvarlarına çizilen ilk resimler bu ihtiyacın ürünleridir. Anadolu sahasında ise M.Ö 8. yy’ da yazılan “Orhun Abideleri” bireyleri eğitmek ve yol göstermek amacıyla kaleme alınmış ilk yazılı metinlerdir. Bu metinlerin temel özelliği öğreticilik ve öğüt vermektir. Orta çağa gelindiğinde bu yüzyılın skolastik yapısı kitabın gelişmesini, önlemiş ve yalnızca kilise destekli kitaplar yazılmıştır. (Doğan, 2009).

Matbaanın icadıyla kitapların çoğaltılması dünyada büyük değişmelere sebep olmuş aydınlanma çağıyla birlikte kitaplar geliştirilerek bugünkü haline kavuşturulmuştur.

Formal eğitimin yaygınlaşmasıyla öğrenciler okullarda eğitim almaya başlamışlardır. Tüm öğrencilerin dersin takibini sağlaması, öğrendiklerini pekiştirmesi, sözlü iletişimin eksiklerinin tamamlanması, tekrara olanak sağlaması

ve öğretmenlere anlatacaklarını hatırlama olanağı vermesi bakımından bir yazılı materyal ihtiyacı doğmuştur ve bu ihtiyacı gidermek amacıyla, ders kitapları, eğitimde kullanılmaya başlanmıştır.

Demirel ve Kıroğlu (2005) ders kitabını, bir eğitim programında yer alan hedef içerik öğrenme, öğretim süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı öğretim materyali olarak kabul etmektedir.

Ders kitabının niteliğine ve işlevine dikkat çeken Seven ve Kılıç (2003) bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilebilmesi için kimi nitelikleri üzerinde durmakta, ders kitabı olarak kabul edilebilmesini, ilgili dersin, ders programıyla örtüşmesi başta olmak üzere, programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç olması gerektiği vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında ders kitabı, birçok aracın işlevini yerine getirme durumunda olan tek bir araçtır.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, eğitim araçları genel olarak öğrenimin konusuna, sınıfının ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak kullandığı her şeydir biçiminde ifade edilebilir. Bu eğitim araç ve gereçlerinden en önemlisi ve en eskisi ders kitaplarıdır.

1.9.2006 tarihli 26276 sayılı Resmi gazetede yayımlanan yönetmelikte, ders kitapları; **örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilebilen basılı eser, biçimde tanımlanmıştır. (1.9.2006/26276 RG)** Günümüz bilişim teknolojileri gelişmiş dahi olsa ders kitaplarına alternatif bir araç henüz bulunamamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okulları ve özel okullarda öğrenciler ortak ders kitaplarından yararlanmakta eğitimde fırsat eşitliği sağlamak adına ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak verilmektedir.

2.2. Ders Kitaplarının Amacı ve Önemi

Ders kitapları yazılı gereçler olarak, yazınsal diğer türlerin dışında, ders konularına ait bilgileri sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmalıdır. Çakır (1997) bunun dışında hazırlanan ders kitaplarının, o ülkelerin eğitim-öğretim programlarına uygun olması gerektiğinin altını çizmektedir.

Bu tanıma ek olarak Demirel (1998) ve Oğuzkan (1993) ders kitaplarının hazırlanması ve kullanılmasının yasal gerekçelerini göstermektedir. Buna göre ders kitapları 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarının ve her dersin kendine özgü olan özel amaçlarının bireylere kazandırılmasında önemli bir araçtır.

Çeçen ve Çiftçi (2007)'ye göre de ders kitapları, öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşmalı, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanmalı, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktarmalıdır.

Yine Çeçen ve Çiftçi (2003) ders kitabının, Türkçe derslerinde, temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahip olduğunu belirtmiş, bu işlevlerin ise ders kitaplarındaki metinlerden kaynaklı olduğunu vurgulamıştır. Çünkü Türkçe derslerinde dört temel dil becerisinin geliştirilmesinin tek yolu metinlerden yararlanılacak hazırlanan etkinliklerden faydalanmaktır.

Uzuner (2010) içinde bulunduğumuz bilgi çağında bireyin doğrudan ilişki kurduğu en önemli bilgi ve kültür aracının kitap olduğunu, kitabın çocuğun gelişiminde ve eğitiminde önemli bir rol oynadığını ayrıca eğitim, öğretim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin en sık yararlandıkları araçların başında ders kitaplarının geldiğini, bu nedenle kitapların eğitim ve öğretimin amaçlarına ulaşılmasında büyük öneme sahip olduğunu ileri sürmüştür. Öğrencilere okuma alışkanlığını içerik ve tasarım açısından nitelikli kitaplar kazandırabileceğini vurgulamaktadır.

Ders kitapları eğitim ve öğretimin temel taşı durumundadır. Pek çok yazılı ve görsel materyal eğitim ortamlarında kullanılıyor olmasına rağmen ders kitapları önemi ve kullanım sıklığını kaybetmiş değildir. Kolay ulaşılabilir olması her öğrencide bulunması sebebiyle eşitlik ilkesiyle çalışmaması evde tekrara zemin

hazırlaması sebebiyle ders kitapları Türkçe öğretmenlerinin ilk rehber kaynağı konumundadır.

Sever (2006) Türkiye koşullarında görev alan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun yalnızca ders kitaplarına bağlı kalarak eğitim ve öğretimi sürdürdüğünü ifade etmektedir.

Özbay (2003) yaptığı araştırmada Türkçe öğretmenlerinin, ders kitabından %94,44 oranında yararlandıklarını tespit etmiştir.

Yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere ders kitabının eğitim öğretim açısından önemi vurgulanmaktadır. Ders kitabı öğrenme ortamında öğretmenin en önemli yardımcısı olmakla birlikte, öğrencinin temel kaynağı ve neredeyse özel öğretmeni konumundadır. Ders kitaplarının yararlarını öğretmen ve öğrencilere göre ayrı ayrı sıralamak gerekirse kitaplar öğrenciler için;

- Öğretmenin sözlü anlatımını tamamlamak,
- Sözlü anlatımın kaçırılan unutulmuş boşluklarını tamamlamak, kopuklukları gidermek,
- Tekrarı sağlamak,
- Etkinliklerle pekiştirme,
- Farklı kaynaklardan araştırmaya teşvik etmek,
- Eleştirel düşünme alışkanlığı kazandırmak,
- İlginin sürekliliği sağlamak,
- Fırsat eşitliği vermek,
- Kendi hızıyla öğrenmesini sağlamak,
- Gereklikçe başvurabileceği temel kaynak olmak alanlarında görev yapmaktadır (DEK, s 285).

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli unsur ise, kitapların tekrarı kolaylaştırma, öğrenmeyi sağlama yani başlı başına öğretmen rolünü belli unsurlarla üstlenmesidir.

Halis (2002) etkili ders kitabı tanımını; öğrencinin kendi kendine öğrenebileceği fırsatlar sunabilmek yönüyle yapmaktadır. Bu tür kitapların öğrenciyi motive edeceğini, öğrencilere somut bilgi vereceğini, soyut bilgileri en az düzeye indirgeyeceğini, metinlerin böylelikle zevkli, ilgi çekici olacağı kanısındadır. Bu nitelikte hazırlanmış kitaplar, örnek olaylar, renkli, resimli problemler, bilmeceler, araştırma ve projeler, alıştırmalar ve tekrarlar, izleme testleri içermelidir.

Ders kitaplarının öğretmenlere ise;

- Planlamayı kolaylaştırmak
- Hatırlamayı sağlamak
- Eğitimi sistematikleştirmek
- Ödev ve etkinlik bulmayı kolaylaştırmak
- Sınıf içinde takip için ortak kaynak olmak gibi faydalar sağlamaktadır (DEK, s 284).

Şahin ve Yıldırım (1999) ders kitaplarının kullanılmasının üç farklı nedeni olduğunu belirtmektedir. Birinci neden, öğretimin düzenli bir biçimde sürdürülmesine yöneliktir. Bu yöntemle hazırlanan ders kitapları eğitim programına uygun olarak hazırlanmıştır. Eğitim programındaki amaçlar da gerek içerikleri, gerek etkinlikleri ve değerlendirme özelliklerine uygun bilgilerden oluşmaktadır. İkinci neden, bir öğretim aracı olarak kitabın kullanılması olarak gösterilmektedir. Üçüncü neden ders kitaplarının yararlı olduğu kadar, aynı zamanda kullanışlı olmasıdır.

2.2.1. Ders Kitaplarının Seçimi ve Hazırlanması

Okullarımızda okutulacak ders kitaplarının belli kurallara göre hazırlanması ve Millî Eğitim Bakanlığınca uygun bulunması koşulu, eskiden beri uygulanan bir husustur. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 53. maddesi, eğitim kurumlarımızda okutulacak ders kitaplarının hazırlanması, geliştirilmesi, değiştirilmesi, kitapların okutulma süresi, fiyatının belirlenmesi, telif haklarının tespiti hususundaki yetkiyi eskiden olduğu gibi yine Millî Eğitim Bakanlığına vermiştir. Eğitim sistemimizde ders kitapları diğer eğitim araçlarına göre daha önemli bir konumdadır. Bu nedenle Millî Eğitim Bakanlığı, ders kitapları

konusunda çok duyarlı davranmaktadır. Ders kitabı hazırlama konusunda 29-05-1995 tarih ve 22297 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan yönetmeliğe göre ders kitapları 5 şekilde temin edilmektedir (Tosunoğlu, 2001).

- Yarışma,
- Sipariş,
- Satın alma,
- Yazdırma,
- Özel kesimce hazırlama.

Tosunoğlu (2001) önceki yıllarda, bu usullerden, çoğunlukla “sipariş” ve “bakanlıkça hazırlama” yoluyla, son yıllarda ise ders kitaplarının daha çok “yazdırma” ve “özel kesimce hazırlama” usulüne göre temin edildiğini belirtmektedir.

Ders kitapların hazırlanması çeşitli uzmanlardan oluşan bir kurul tarafından yapılmaktadır. Bu kuruldaki yer alan uzmanlar ve aranan şartlar aşağıda belirtilmiştir;

1. Editör: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) **Kitabın yazıldığı alanda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş ve eserin üretim sürecinin koordinasyonunu sağlayan kişiyi,**
2. Dil Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) **Türkçe veya Türk Dili ve Edebiyatı alanında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş kişiyi,**
3. Görsel Tasarımcı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) **Resim veya grafik alanında lisans veya lisansüstü düzeyde öğrenim görmüş ya da en az beş yıl ders kitabı ile diğer kitap ve eğitim araçlarını resimlediğini belgelendiren kişiyi,**
4. Alan Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) (Değişik: 10.6.2004/25488 RG) **Kitabı ile ilgili alanda bir yüksek öğretim kurumundan mezun olmuş veya bu alanda daha önce yayımlanmış ders kitabı olan kişiyi,**
5. Program Geliştirme Uzmanı: (Ek: 17.3.2004/25405 RG) **Program geliştirme alanında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş kişiyi,**

6. Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı: **(Ek: 17.3.2004/25405 RG) Ölçme ve değerlendirme alanında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş kişiyi,**
7. Rehberlik veya Gelişim Uzmanı: **(Ek: 17.3.2004/25405 RG) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Çocuk Gelişimi veya Gelişim Psikolojisi alanında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş kişiyi,**
8. Eğitim Teknolojisi Uzmanı: **(Ek:17.3.2004/25405 RG) Eğitim teknolojisi alanında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş kişiyi ifade eder.**

2.2.2. Ders Kitaplarının Programdaki Yeri

(6-8) 5.sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programına (2005) yılına kadar kullanılan öğretim programları öğreticiliği hedeflemiştir ve daimicilik ve esasicilik eğitim felsefelerine dayanmaktadır. Bu felsefeler doğrultusunda hazırlanmış programların önerdiği ders kitaplarında metin sayıları sınırlı tutulmuş ders içeriğine ait bilimsel bilgilere sıklıkla yer verilmiş ve tümünden gelimci bir yaklaşım tercih edilmiştir. Bu sebeple Türkçe dersine ilişkin dinleme, izleme, okuma, yazma, konuşma becerileri ihmal edilmiş, Türkçe dersinin edebi ve duyuşsal ve değer eğitimi yönüne vurgu yapılmamıştır.

2004 yılında hazırlanan öğretim programı ise yapılandırmacı yaklaşımı temel olarak şekillendirilmiş, etkinlik temelli öğrenme ve öğretme durumlarına yer vermiş, hedef ve kazanımları etkinlikler doğrultusunda kazandırmayı amaçlamış, Türkçe dersinin yalnızca bilimsel bilgi iletme süreci olmadığı ara disiplinlerle ve diğer derslerle ilişkilendirilmesinin öğrenciye ifade becerisi kazandırılmasının gerekliliği ve önemi vurgulanmıştır.

Aytaş (2006) eski ve yeni Türkçe öğretim programları incelendiğinde her iki programda amacın bireylere dört temel beceriyi kazandırmak olduğunu ortaya koymuştur. Bu dört temel dil becerisi dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Ayrıca bu temel becerilere bağlı olarak Türkçe'nin dil yapısını ve işleyişine ilişkin kurallarını tanımlayan dilbilgisi öğretiminin de ayrı bir öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Eski program ile yeni program arasında farklılıklar bulunmaktadır. Eski programda her dil becerisi ayrı bir ders olarak kazandırılmaya çalışılırken yeni programda bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. 2006 yılında hazırlanan yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yapılandırmacı yaklaşım çeşitli etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılarak, bilgi ve becerileri daha

verimli ve kalıcı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım öğrencinin ön bilgilerinden hareketle, gelişim düzeyini dikkate almayı içermektedir. Böylelikle temel dil becerileri bütün halinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Coşkun'a göre, yeni Türkçe öğretim programında tema merkezli eğitim anlayışı söz konusudur. Bu sayede öğrenciler aynı tema içerisinde farklı metinlerle ve konularla karşılaşmakta, önceki edindiği bilgilerle sonrakileri ilişkilendirme olanağı bulmaktadır (Coşkun, 2007).

Daha önceki yıllarda yalnızca içeriğin kazandırılmasını ön gören ve davranışçı yaklaşıma dayanan programlar, metinleri bir öğretme, anlama ve anlatma aracı olarak görürken, 2005 yılından sonra ders kitabına alınacak metinler için rehberlik etme, sınıf içi etkinlikleri teşvik etme, sınıf içi iletişimi sağlama, edebi zevk uyandırma, ritim duygusu kazandırma okuma alışkanlığı kazandırma, yazma, okuma, konuşma, dinleme, izleme, görsel sunu ve görsel okuma temel dil becerilerini geliştirme gibi nitelikler aranır hale gelmiştir.

Coşkun (2007) ise programın getirdiği en önemli yeniliklerden birinin ders kitapları olduğunu ifade etmektedir. Yeni programa göre her sınıf için metinlerin yer aldığı ders kitabı, etkinliklerin yer aldığı öğrenci çalışma kitabı ve bunların her ikisini de içermekle birlikte öğretmene rehberlik eden kılavuz kitapların kullanılması zorunludur.

Batur ve Tutsak (2011) ders kitaplarının, eğitim programının tamamlayıcısı ve sınıf içi uygulamalarda öğretmene rehberlik, öğrenciler için ise rehberlik eden bir araç olduğunu ifade etmektedir. Tüm bu etkinlik ve çalışmaların yapılabilmesi için ise ders kitaplarındaki metinler temel araç olarak belirlenmiştir.

2.2.3. Ders Kitaplarının İncelenme Kriterleri

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin 19'uncu maddesi (4)'üncü fıkrasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında okutulacak ders kitabının incelenmesinde aşağıdaki hususlar yer almaktadır.

1. İçeriğin Anayasa ve kanunlara uygunluğu
2. İçeriğin bilimsel olarak yeterliliği

3. İçeriğin eğitim ve öğretim programının kazanımlarını gerçekleştirme yeterliliği
4. Görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğu

Tablo 2.1. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne göre ders kitapları değerlendirme tablosu

Değerlendirme Kriteri	0 (iyi değil)	2 (iyi)	3 (çok iyi)
A)İçeriğin Anayasa ve Kanunlara Uygunluğu	Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata açıkça muhalefet ve aykırılık teşkil eden içerik ve öğeler var. İnsan haklarına aykırı ayrımcılık ve önyargı niteliği taşıyan ifadeler var	Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata açıkça muhalefet ve aykırılık olmamakla birlikte, eşitlik, insan hakları ve toplumsal kesimleri temsil açısından iyileştirilebilir.	Eşitlik ilkesine uygun, temel insan hak ve özgürlüklerini Destekleyen, toplumsal Kesimleri eşit ve önyargısız olarak temsil eden bir yaklaşım var
B) İçeriğin bilimsel olarak yeterliliği	Bilimsel olarak yanlış ve hatalı bilgiler var. İçerik bilimsel olarak genel kabul gören kaynaklara dayalı değil. Görüş kanaat ile bilimsel bilgi ayrımı yapılmamış	Bilimsel olarak yanlış ve hatalı bilgi bulunmamakla Birlikte, bilimsel içerik Geliştirilebilir, içeriğin oluşturulmasında öncelikli ve önemli bazı kaynaklardan yararlanılabilir	Bilimsel olarak hatalıya da eksik bilgi yoktur. İçerik önemli ve öncelikli kaynaklara dayandırılarak Oluşturulmuş.
C) İçeriğin eğitim ve öğretim programının kazanımlarını gerçekleştirme yeterliliği	En az bir kazanım tamamıyla karşılanmamış ve/veya birden fazla kazanımda telafi Edilemeyecek derecede eksik/hatalı /yanlış içerik var.	Tüm kazanımlar karşılanmış olmakla birlikte, bazı kazanımlarda telafi edilebilir, düzeltilebilir nitelikte iyileştirmeye ihtiyaç var.	Tüm kazanımlar eksiksiz olarak karşılanmış
D) Görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğu	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim Özelliklerine uygun değildir. Tasarımda özgünlük yoktur. Örneğin internet ya da başka kaynaklardan kes yapıştır niteliğinde görseller kullanılmış.	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim Özelliklerine uygun olmakla birlikte, bazı tasarım öğelerinin geliştirilmesi Gerekir.	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte, Öğrencilerin gelişim Özelliklerine uygun ve eksiksiz olarak düzenlenmiş

(Talim Terbiye Kurulu Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları yönetmeliği /14.01.2013)

2.2.4. Öğretim Aracı Olarak Metinler

Ders kitaplarının temel aracı olan metinlerin taşınması gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Ders kitabına alınacak metinler öğrenci ilgi, istek, ön bilgilerine ve biyolojik, zihinsel, psikolojik özelliklerine uygun olmalı, hem öğretici hem estetik zevk verici nitelikte seçilen edebî eser niteliği taşınmalı, imla ve yazım hataları içermemeli, yabancı sözcüklerden arındırılmış olmalı, öğrencilerin kelime servetini geliştirmeli, anlama ve anlatma zihinsel ve dil süreçlerine katkı sağlamalı, öğrenci açısından ilgi çekici olmalı, programda hedeflenen kazanımlara ulaşmayı sağlamalı ayrıca kitaplara alınan resimler de metinlerle tutarlılık sağlamalıdır.

2.2.5. Okuma Metinlerinin Taşınması Gereken Özellikler

- Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
- Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
- Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
- Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
- Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
- Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
- Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî İnternet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
- Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
- Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
- Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.

- Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
- Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
- Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
- Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
- Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
- Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.
- Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
- Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
- Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.
- Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
- Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.

- Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.
- Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiye geçmemelidir.
- Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.
- Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.
- Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır. (MEB, 2005)

2.2.6. Dinleme / İzleme Metinlerinin Taşınması Gereken Özellikler

Milli Eğitim Bakanlığı 2005 Türkçe öğretim programında dinleme ve izleme metinleri için aşağıdaki koşullar aranmaktadır.

- Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
- Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
- Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
- Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
- İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
- Dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
- Öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
- İşlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
- Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır.
- Dinleme metinlerinde, metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.

- Aynı temada birden fazla dinleme/izleme materyaline yer verilecekse bunları türleri farklı olmalıdır.
- Öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
- Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır (MEB,2005).

2.2.7. Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İncelenmesine İlişkin Kriterler

Demirel (2007) Türkçe ders kitaplarının biçimsel görünüm, bilimsel içerik, dil ve anlatım olmak üzere üç ana başlıkta incelemesi gerektiği görüşündedir. Tüm bu özellikler hem kitabın bütününde hem de kitabı oluşturan metinlerin her birinde ayrı ayrı bulunmak zorundadır.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) 2007 yılında hazırladığı raporda; ders kitaplarının içeriğinin, yetersiz, eksik ve yanlış bilgilerle dolu olduğunu; bazı derslere ilişkin yanlış yöntem önerilerinin yer aldığını; estetik yargılara ulaşmada kitapların yetersiz olduğu, buna ayrılan ağırlığın az olduğu, daha çok bilgi vermeye yönelik yargıların ağırlığının fazla olduğunu, kitapların öğrencilere sanatsal, estetik ve psikolojik becerileri kazandırmaktan çok uzakta olduğunu belirtmiştir.

Ders kitabının ve metinlerin incelenmesine yönelik kriterler Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönergede şu biçimde belirtilmiştir.

1. Dersin öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenir. Dersin kazanımlarının tümünün işe koşulup koşulmadığına dikkat edilir. Kazanımların ve yeterliklerin bire bir aynı ifadeyle kitapta yer alması beklenilmez. Kazanımlara dolaylı olarak yer verilmesi, tüm kitapların homojen bir yapıya bürünmemesi açısından önemlidir. Ancak Türkçe ders kitabının okuma metinlerinden oluşması esas olduğundan, bu hususlar öğretmen kılavuz kitabında yer almaz.
2. Konular ve üniteler, sınıf seviyesine göre günlük hayatla bağlantılı ve uygulamalı olarak ele alınır.

3. Konular ve üniteler; problemleri belirtme, inceleme ve gözlem yolu ile gerekli deneyleri yapma, deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek bilimsel düşünme yöntemini güçlendirecek şekilde işlenir.
4. Dersin özelliğine göre ünite, bölüm ve konular arasında hacim bakımından programda belirtildiği şekilde uygun bir denge kurulur.
5. Kazandırılacak bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerler sınıf seviyesine uygun kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir.
6. Konuların işlenişinde, aynı sınıfta okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulur. Ayrıca bir önceki sınıfın konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantısı kurulur ve bir üst sınıfla ilgili hazırlayıcı açıklamalara yer verilir.
7. Konular, öğretime yardımcı unsurlarla desteklenerek anlaşılır hâle getirilir.
8. Dersin özelliğine göre yeri geldiğinde deyimler, atasözleri, destanlar, türküler, resimler, fotoğraflar, minyatürler ve benzeri kaynaklar kültürümüzün gelişmesini ve devamlılığını sağlayacak şekilde işlenir.
9. Gereksiz bilgi ve ayrıntıya yer verilmez.
10. Konular öğrenciyi sorgulama, araştırma, inceleme ve başka kaynaklara yönlendirmeye teşvik edecek şekilde işlenir.
11. İstatistiki ve bilimsel bilgiler güncellenmiş olarak verilir.
12. Konuların işlenişinde, yakından uzağa, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve somuttan soyuta giden bir yöntem izlenir.
13. Öğrencilerin, kitaptan verimli şekilde yararlanmalarını sağlayacak unsurlara yer verilir. Metni açıklamak, pekiştirmek veya yorumlamak için kullanılan görsel unsurlar metinle uyumlu olacak biçimde verilir (MEB, 2004).

2.2.7.1. Ders metinlerinde öğreticilik

Çeçen ve Çiftçi (2007) ders metinlerinde, öğreticilik yönüyle metinlerin bütünüyle doğru, farklı bilim dallarına ilişkin bilgiler içeren ve kanıtlanabilir yargılara yer veren, kavram öğretimi yapabilen, objektif ifadeler içeren sade dil ve anlatıma sahip öğrencinin zihinsel süreçlerini destekleyen, onları araştırma, sorgulama, eleştirmeye yönlendiren aynı zamanda öğrencilerin zihinsel gelişim dönemlerine (somut işlemler) uygun metinler olmasına dikkat çekmişlerdir.

Onlara göre hedeflenen kazanımların gerçekleşmesinde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin niteliği ve öğrenme - öğretme sürecine etkisi önemlidir (Çeçen ve Çiftçi, 2007).

Sağlam mantık örgüsüne sahip gerçekle çelişmeyen ve öğrencilerin zihinsel dönemleriyle uyumlu metinler, öğreticiliğin sağlanmasının en önemli ölçütüdür. Türkçe öğretiminin ulaşmayı amaçladığı hedefe varabilmesinde ders kitapları ve bu kitaplardaki metinlerin önemli bir işlevi vardır. Metinlerin anlaşılabilir nitelikte olması, onu okuyanları hayata hazırlamakta, dil becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu amacın gerçekleşebilmesinin en temel aracı da Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerdir (Sever, 2002).

Metinlerin bir ileti taşıması öğrencinin metni okuduktan sonra ‘Ne öğrendim?’ sorusunu doldurabilmesi, metnin öğreticiliğiyle doğrudan ilişkilidir. Ayrıca metnin bir ana fikir etrafında şekillenmesi, içerisinde objektif ve nesnel yargılar taşıması, bilimsel verilere dayanması, deyim, atasözü, kalıp sözlere yer vermesi, açık anlaşılır olması gerekmektedir.

Öğreticilik söz konusu olduğunda milli hatıra ve deneyimlere başvurmak ilk sırada akla gelmektedir. Deyimler ve atasözleri bir dilin en önemli kelime servetidir. Dilin geçmişinin milletlerin deneyimlerini yansıtan gelenek ve görenekler hakkında bilgi veren sözlerdir. Ders metinlerine alınan deyim ve atasözleri öğrencilerin atalarımızın ve geçmiş kültürümüzün özelliklerini kavramasını atalarımızın bilgilerini öğrenmelerini onların yanlışlarını yapmamalarını sağlaması bakımından önemli bilgi kaynakları ve öğretilerdir.

Türk Dil Kurumu, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğünde deyimler için şu tanımlamayı yapar; “Deyimler genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbekleridir (TDK, 2011).

Aynı kaynakta atasözleri için de şu tanım verilmektedir;

“Atasözleri; uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikteki sözlerdir” (TDK, 2011).

Türk Dil Kurumdan alınan tanımlarda atasözü ve deyimlerin deneme ve gözlemlere dayanmaları ve ilgi çekici olmaları vurgulanmaktadır. Bu özellikleriyle az sözle çok şey anlatan, milli kültürün izlerini taşıyan deyim ve atasözlerinin sınıf

ortamında öğretimi dil ve milli bilinç geliştirmek açısından önemlidir. Dilini, kültürünü, geçmişini tanıyan bilen nesiller yetiştirmek aynı zaman Türk Milli Eğitiminin temel amaçlarındandır.

Ayrıca deyim ve atasözlerinin bir cümle ya da söz beğiyle belki de bir sayfalık durumu anlatabilmesi ve bazı deyimler tam olarak yazılı ya da sözlü açıklamayla karşılığının bulunmaması öğrencilerin kelime servetine de katkı sağlamakta olup, onların mecaz düşünme gerçek anlam dışına çıkabilme soyut düşünebilme becerilerini de geliştirmelerine imkân sağlayacaktır.

Metinlerin ğretici olabilmesi için okunanın kişiden kişiye değişmemesi, başka bir anlatımla her okuyanın aynı sonuca varması gerekmektedir. Burada bahsedilen metinlerin taşıdığı nesnel ve öznel ifadelerin dağılımıdır. Nesnel yargılar kişiye göre değişmeyen herkes tarafından genel geçer ve doğru kabul edilen yargılardır. Daha çok açıklama ve tartışma özelliği gösteren metinlerdeki yargılar neseldir. Nesnel yargıların ğreticilik niteliği öznel yani sübjektif yargılara göre ön plandadır.

Metinde geçen nesnel yargılar, bilimsel içeriğe ve sayısal verilere dayandırılmalıdır. Kişiden kişiye değişmeyen temel gerçeklerin ders kitaplarında yer alması, kitapların bilimsel ve ğreticilik özelliğine katkı sağlamaktadır.

Ders kitabına alınacak metinler yalnızca Türkçe dersine ait konuları değil, diğer derslerde yer alan konuları da ierebilmelidir. Türkçe dersi ğretim programında disiplinler arası ilişkinin önemi vurgulanmaktadır. Başta belirli gün ve haftalar olmak üzere tüm derslerde dersler arası koordinasyon kurulmalı, bu şekilde eğitimin bir bütün halinde ilerlemesi sağlanmalıdır. Dersler birbirinden keskin çizgilerle ayrılmış olarak değil, bir modüler sistem içinde bağlantılı bütünler olarak devam etmelidir.

Türkçe diğer derslerin birleştirilmesi için mihver ders görevi görebilmektedir. Türkçe'nin ğretim aracı olan metinler ğreticilik amacına hizmet edebilecek en önemli kaynaklardır. Her dersten, her konudan içerik Türkçe ders metinlerine konu olarak alınıp sınıfta işlenebilmekte, bu şekilde tüm konuların öğrenilmesine yardımcı olmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan (1-5) Türkçe Öğretim Programında disiplinler arası ilişkilerin yanı sıra ara disiplinlere de yer verilmiştir. Bu ara disiplinler programda şöyle sıralanmaktadır.

1. Girişimcilik
2. İnsan Hakları ve Vatandaşlık
3. Kariyer Bilinci Geliştirme
4. Özel Eğitim
5. Rehberlik ve Psikolojik Danışma
6. Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim
7. Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam

Programda yer alan ara disiplin kazanımlarının Türkçe dersinde işlenecek tema/metinlerle ilişkilendirilmesi esastır (MEB, 2004). Bakanlıkça tüm bu ara disiplinler de Türkçe ders kitaplarında geçen metinlerle ilişkilendirilmelidir.

Metinlerin öğreticiliğinin bir diğer etkeni ise bilimselliktir. Bilimsellik, temelinde nesnellikle ilişkilendirilebilecek bir kavramdır. Doğruluğu kesin olan deneye dayanan bilgiler bilimsel bilgilerdir.

Ders kitaplarında geçen metinlerde bilimsel konuların işlenmesi öğrencilerin öğrenmelerini doğrudan etkilemektedir. Özellikle Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleriyle ilişki kurulması gereken konularda içeriğin bilimsel ifadelerle dayanması şarttır.

Konu ve içerik metinlerdeki öğreticiliğin en temel noktasıdır. Konu metnin ne ile ilgili olduğudur. Türkçe ders metinlerinde işlenecek konular öğrenci seviyesine, onların ilgilerine, algılarına ve psikolojik özelliklerine uygun olmalı, düşünce ve araştırma yeteneklerini geliştirmeli, milli değer ve kültürümüzle çelişmemelidir. Bu doğrultuda kitaba alınacak metinlerin içeriğine büyük önem verilmelidir. Metinlerin içeriği ne kadar nitelikli olursa öğrenme o kadar çabuk ve etkili sağlamaktadır.

Variş (1991) ders kitaplarındaki içeriğin olgu ve olayları ezberletmek için ansiklopedik bir yaklaşımla bir araya getirilmesini eleştirmiş; kitapların öğrenciyi yaşama hazırlama görevini üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu görevin kitap içeriğinin öğrencinin gelişim ve öğrenme düzeyine, bilimsel doğruluğa ve mantıksal düzene uygun biçimde sağlanması gerektiğini de eklemiştir.

‘Kritik Düşünme’ kitabında, Linda Elder (2013) bir ders kitabını anlamak için 8 madde üzerinde durulmasının gerekliliğine değinmiştir. Elder, bu maddeleri kitabın;

1. Bu ders kitabının temel amacı
2. Yazarın ders kitabında işaret ettiği anahtar sorular
3. Bu ders kitabındaki en önemli bilgi türü
4. Bu ders kitabındaki ana çıkarım ve sonuçlar
5. Ders kitabındaki anahtar kavramlar
6. Yazarın düşünmesinin altında yatan temel varsayımlar
7. a) İnsanlar bu ders kitabını ciddiye aldığında çıkarımlar
b) İnsanlar bu ders kitabını ciddiye almakta başarısızsa
8. Ders kitabında sunulan temel bakış açısı

Tüm bu maddeler kapsamında nitelikli bir ders metninin taşınması gereken bilimsel özellikleri, iletiyi ve ana fikri verebilmesinin en vazgeçilmez yolu metnin konu ve içeriğidir. Metnin içeriği ne kadar bilimsel ve öğretici ise öğrenciler o kadar çok bilgi haznelerini geliştirecek ve kendi kişisel kariyerlerini oluşturma ile genel kültürlerini geliştirmede onlara katkı sağlayacaktır.

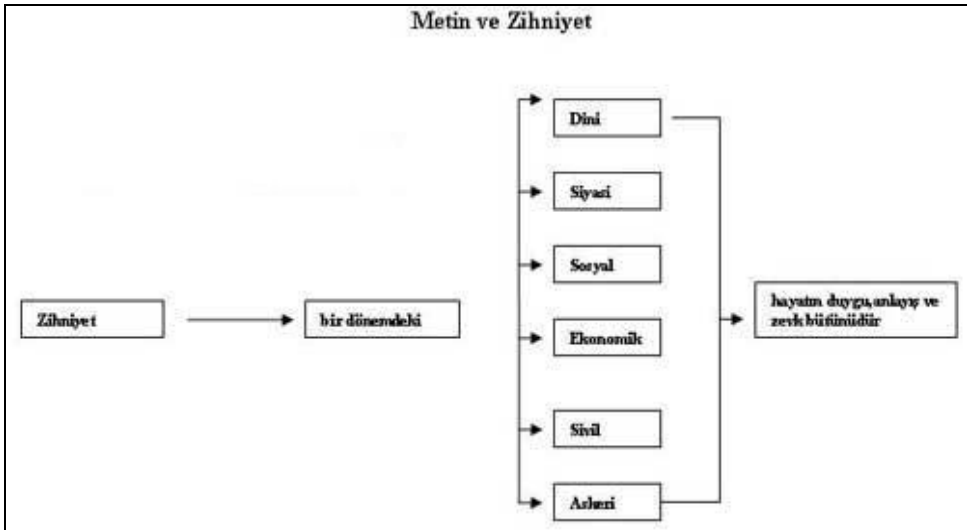
Metnin yazıldığı dönemin özellikleri de toplum hayatı hakkında bilgiler edinmemizi sağlayan tarih öğreticiliği yapan unsurlardandır. Bu sebeple öğreticilik hususunda metnin zihniyeti iyi tahlil edilmelidir. Zihniyet metnin yazıldığı dönemin sosyal siyasal toplumsal yapısını edebiyat anlayışını yansıtır. Örtük programın kendini en belirgin gösterdiği kısım metnin zihniyettir. Edebi metinler

hangi yılda nasıl bir ortamda yazılmışsa o yılın ve ortamın özelliklerini taşır. Metin yazarlarının iç dünyalarından beslenir. Bu sebeple bir metnin zihniyetini anlamak yazarını tanımak yazıldığı yüzyılı tanımak anlamına gelmektedir.

Gürkan ve Gökçe (2009) öğrencinin başarısında ve derse karşı olumlu tutumlar oluşturulmasında ders kitaplarının önemli bir yeri olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında nitelikli bir ders kitabının toplumsal yapıya ilişkin değerleri ve kültürel unsurları da içermesi gerekir diyerek zihniyet unsurunun önemine vurgu yapmaktadır.

Metinler incelenirken metnin yazıldığı dönemin zihniyeti ve metnin yazıldığı dönemin sosyal, ekonomik, siyasi yapısı, dini inanışları, eğitim sistemleri, sanat anlayışı ve zevki, bütün kültürel değerleri, ticari ilişkileri geçim kaynakları coğrafi özellikleri sanatçının dönemin kültür ve sanat hayatıyla ilişki de göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 2.1. Metin ve Zihniyet

“Ben bu metinden ne öğrendim?” ve “Hangi dersi aldım?” sorularının en temel cevabı ise ana fikirdir. Ana fikir metinden çıkarılan yargı temel düşünce demektir. Bir metnin en önemli öğretici yanı metnin sonunda varılan “Ne yapmalıyız, Ne yapmamalıyız?” sonucudur. Ana fikir metinde doğrudan söylenmeyen evrensel ve temel düşüncedir.

Bir metnin ana düşüncesi yazarın bizim neyi anlamamızı istediğidir. Türkçe ders metinlerinin asıl amacı öğrencilerin metinden bir sonuç çıkarmalarını sağlamak, anlatılanı aktarmaktır. Bu sayede içeriğin ve konunun bir yargıya varması sağlanır. Yardımcı fikirler ana fikir etrafında gelişen bağlantılı yargılardır. Metin parçalarından nihai karara varmak öğrencilerin tümevarım becerilerini geliştirecek soyut düşünce stratejilerini kazanmalarını sağlayacaktır.

Öğreticilik sadece anlam özellikleriyle sağlanan bir nitelik değildir. Metinlerin öğrenciye yeni fikir ve düşünceler kazandırabilmesi için dil bilgisine ilişkin bazı nitelikleri bünyesinde bulundurması gerekmektedir. Bağlaçlılık metindeki dil bilgisi bağlantılarıdır. Metinler arasında anlam bütünlüğünün oluşması cümlelerin dil bilgisel olarak uyumlu bir bütün taşımasıyla gerçekleşmektedir. Bir metni anlamak için cümleler arası bağlayıcı edat ve zamirlerin anlaşılması gerekmektedir. Türkçe dil becerileri birbirinden bağımsız değildir. Her beceri bir başka becerinin hem ön koşulu hem de tamamlayıcısı konumundadır. Bu sebeple bir metnin öğretici olması demek açık anlaşılır imla hatalarından arınmış anlatım bozuklukları bulundurmeyen bir yapıya sahip olması demektir. Metinler içinde geçen dilbilgisi kuralları metinlerin biçimsel yönünü oluşturmakla birlikte doğrudan doğruya anlaşılmaya yani öğreticiliğe bağlıdır.

Metinlerin öğretmek istedikleri konularına sınıflandırılmış ve ayrı temalar oluşturulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı metinlerin bütünlük taşıması için üniteleri temalandırılmış ve temalar alt temalarla desteklenmiştir. Mevcut Türkçe Programı'nda, her sınıf düzeyinde 6 temaya yer verilmesi zorunlu tutulmuştur. Bu temalar, programda tema- alt tema olarak belirtilmiştir (MEB, 2006).

Temalar serbest temalar ve zorunlu temalar olarak belirlenmiştir; Sevgi Milli Kültür, Toplum Hayatı, Okuma Kültürü, Kişisel Gelişim, Zaman ve Mekân, Duygular ve Hayaller, Doğa ve Evren, Güzel Sanatlar, Dünyamız ve Uzay gibi temalardan istenileni seçmede özgürlük tanınırken bazı temaların belli sınıfta işlenmesi zorunlu tutulmuştur. Örneğin 5. ve 6. sınıfta Sevgi 7. Sınıfta Milli Kültür, 8. Sınıfta Toplum Hayatı zorunlu tema olarak seçilmiştir.

Bunun yanı sıra her sınıf için Atatürk temasının zorunlu olması düşünülmüş Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'na hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Her sınıfta Atatürkçülükle ilgili zorunlu bir temaya yer verilmesi planlanmıştır. Atatürk teması, programda yer

alan Atatürkçülükle ilgili konular kapsamında ilgili olduğu belirli gün ve haftalarda işlenmek üzere ele alınacaktır.” ifadesi ile her sınıf düzeyinde Atatürk temasının da zorunlu olması karara bağlanmıştır (MEB, 2006).

Bu doğrultuda Türk Milli Eğitimin temel amaçlarıyla ilişki kurulmuş 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer aldığı gibi “Türk milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” amacı sağlanmak istenmiştir.

Atatürkçülük temasında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de 2104 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan ‘Temel Eğitim ve Orta Öğretim kurumlarında Atatürk İlke ve İnkılâplarının Öğretim Esasları Yönergesinde’ belirtilmiştir. Bu yönergede “Bütün öğretmenlerimizin Millî Eğitim Temel Kanunu ve Genel Programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda hareket ederek, öğrencilerini Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı yurttaşlar olarak yetiştirmeleri görevlerinin gereğidir.” denilerek Atatürkçülük temasının yalnızca Türkçe derslerine ait bir tema olmadığı; tüm branşlarda dikkat ve hassasiyet konusu yapılması gerektiğinin önemi belirtilmiştir.

Öğreticiliğin şekilsel yönünü dil bilgisi oluştururken anlamsal yönünü ise fikir bağlantıları oluşturmaktadır. Her fikrî bağlantı için öğrencinin yeni kelimeler öğrenmesi ve kelime hazinesinin güçlü olması gerekmektedir. Bu sebeple öğretimin ve anlamının temel yapı taşı sözcük ve sözcük birleşimleri olan söz varlığıdır. Söz varlığı bir insanın sahip olduğu kelime serveti durağan ve etkin kelime hazinesi en basit tanımıyla bildiği ve kullandığı kelimeler bütünü demektir. TDK söz varlığını “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” olarak tanımlamıştır. TDK’nin tanımında üzerinde durulan öge kelimedir; fakat bir dilin söz varlığı yalnızca kelimeler değil dil anlatıma ait her şeydir.

Aksan (2006) ise söz varlığını “Yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün” olarak tanımlamıştır.

Bunun yanı sıra başka dillerden aldığımız ve Türk kimliği verdiğimiz sözcükler de kelime servetimiz içine dâhildir. Ders metinlerimiz öğrencilerin seviyelerine uygun anlayabilecekleri ve bildikleri kelimeler üzerine kurulmakla birlikte her metinde öğrencinin kelime servetine katkı sağlamalı ve onu bilmediği kelimelerle karşılaştırmalıdır.

Yeni kelime öğretimi üzerine, Sağır şu yolları önermektedir;

- Varlığın kendisi yoksa resmi gösterilir.
- Anlamı açıklanarak eylemle anlatılır.
- Karşılığı verilir.
- Varsa zıt anlamı verilir (Sağır,2002).

Türkçe Dersi Öğretim Programında söz varlığına önemi vurgulanmakta ve söz varlığına ilişkin kazanımlar yer almaktadır. Bu kazanımlar şu şekilde sıralanmaktadır.

1. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
2. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
3. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
4. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
5. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

6. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.

Söz varlığını geliştirmek Türkçe öğretmenin en temel amaçlarından biridir. Düşünen konuşan kendini doğru ifade edebilen öğrenciler yetiştirebilmek için metinler öğrencilerin yeni kelimeler yeni kavramlar öğrenmesini ve bunları etkin olarak kullanmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Öğrencilerin okuma sevgisini kazanmalarına fırsat verebilecek ilk kaynak Türkçe ders metinleridir. Özellikle İlköğretim ilk kademelerinde öğrencilere yeni kelimeler öğretmek onların ifade güçlerini arttırmak metinlerin niteliği açısından en önemli husustur.

2.2.7.2. Ders Metinleri ve Türkçe Dersi Öğretim Programına Uygunluk

Bir ülkede eğitimin başarıya ulaşması hazırlanan ders programlarının niteliğine bağlıdır. Ders programları ne derece sağlıklı ise verilen eğitim de o derece başarılı olur. Aynı zamanda programı uygulayacak ve hayata geçirecek olan öğretmenlerin de nitelikli olması gerekir (Coşkun, 2007).

Ders metinlerinin program hedefleri yönüyle ilgili olarak çeşitli yargılara karşılık vermesi beklenmektedir. Bu yargılar şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Metinler öğrencilerin okuma kurallarını uygulamalarına uygundur.
2. Şiir türündeki metinler ahenk ve ritim unsurlarını kazandırabilmektedir.
3. Metinlerde diyaloglara yer verilerek öğrencilerin vurgu ve tonlama becerilerine katkı sağlamaktadır.
4. Metinlerdeki ifadeler açık anlaşılır akıcı okumaya uygundur.
5. Metinler farklı okuma tekniklerini uygulamaya uygundur.
6. Metinler öğrencilerin kendini ifade edebilmesine olanak tanımaktadır.
7. Metinler öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirebilmektedir.
8. Metinler öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini bütün olarak geliştirebilecek niteliktedir.
9. Metinler öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeye uygundur.
10. Metinler öğrenci seviyesine uygundur.

11. Metinler diğer öğrenme alanları ve disiplinlerle ilişkilendirilmiştir.
12. Metinler Milli Eğitimin temel ilkelerine uygundur.
13. Metinler ara disiplinlerle ilişkilendirilebilmektedir.
14. Metinler program belirtilen temalar ve alt temalarla bağlantılıdır.
15. Metinler Atatürk ilkelerine ters düşmemektedir.
16. Metinler görsel okuma ve görsel sunu becerilerine ilişkin etkinlikler tasarlamaya uygundur.

Türkçe dersi öğretim programının temel amacı dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmektir. Program hedefleri belirlenirken tüm bu temel becerilere ait alt kazanımlar oluşturulmuş metinler eğitim öğretim faaliyetlerini ve etkinlikler yoluyla bu becerilerin geliştirilmesi esas alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, yeni Türkçe öğretim programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerini kazanmaları; bu becerilerini kullanarak kendilerini bilişsel, sosyal ve duygusal yönden geliştirmeleri ve etkili iletişim kurmaları amacına yönelik olarak hazırlanmıştır (MEB, 2005).

Dört temel dil becerisi birbiriyle iç içe ayrılmaz bir bütün olmakla birlikte öncelikli olarak okuma kazanımları ele alınmalıdır. Çünkü okumayı bilmeyen ya da okuma kurallarını uygulamayan eksik yanlış okuma yapan öğrenciler için kitap faydasız bir kaynak halini almaktadır. Marshall (1994) eğitim öğretim sürecinde dilin gelişimsel süreç içerisinde desteklenirken dinleme, konuşma okuma yazma gibi temel dilsel becerilerinin kazandırılmasının yanı sıra okuma becerisinin kazandırılmasında okuma alışkanlığı edinilmesinde son derece önemli olduğunu belirtmektedir.

Okuma alışkanlığını yerleştirmede en önemli kaynak ise ders metinleridir. Öğrencilerin sınıf ortamında okuduğu metinler ne kadar ilgi çekici ve başka metinleri okumaya teşvik edici olursa okuma bilinç ve sevgisi o kadar yerleşebilecektir.

Ana dilimiz olan Türkçe ders kitaplarında metinlerin seçimi, özen gerektiren bir konudur. Anlamanın, öğrenmenin büyük oranda okuyarak

sağlandığı göz önünde bulundurulduğunda seçilecek metinlerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Çeçen, Çiftçi ve Melanlıoğlu,2007).

Okuma becerisi öğrencilerin okul yıllarında edindiği fakat hayat boyu sürdüreceği kazanımlardandır. Okuma becerisinin kazanımı, hem bireylerin öğrenim hayatı ve mesleki kariyerinde başarılı olmasını hem de boş zamanlarını verimli değerlendirmesini sağlayacaktır (Kavcar,1995). Bu sebeple öğrencilerin ders kitaplarında ve özellikle serbest okuma metinleri yoluyla Türk dilinin estetik özelliklerini ortaya koyacak seçkin ve nitelikli yapıtlarla karşılaşmaları gerekmektedir.

Sever (2003) okuma yazma becerisinin kazanılmaya başlandığı ilköğretim çağlarında çocukların öğretimde karşılaştıkları metinlerin onları ileriki dönemlerinde okuma alışkanlığı edinmiş birer okur olarak yetişmesine katkı sağlayacağına dikkat çekmektedir.

Yılmaz (1990) da okuma kazanımları hususunda temel okuryazarlık sürecinden sonra okuma ilgi ve sevgisine ulaşabilen bireylerin, sonraki aşamada okuma alışkanlığını kazanabileceğini; okumayı bir ihtiyaç olarak algılayıp sürekli ve düzenli bir biçimde gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir.

Akyol (2011) okuma kazanımlarının aynı zamanda anlama ile doğrudan doğruya ilişkili ve metinlerin anlaşılmasındaki en temel becerinin de okuma becerisi olduğunu söylemektedir. Ona göre okuma dinamik bir anlam kurma sürecidir ve bu süreç yazarla okur arasındaki iletişimi mümkün hale getirir. Zaten okuma öğretiminin temel amacı da, çocuğun iletişim kurmada yazı ve çizim dilini etkili bir şekilde kullanmasıdır.

Türkçe (1-5) Öğretim Programında 5. Sınıf Öğrencilerine İlişkin okuma kazanımları şu şekilde yer almaktadır;

- Okuma kurallarını uygulama
- Okuduğunu anlama
- Anlam Kurma
- Söz varlığını geliştirme
- Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Okuma

Belirlenen kazanımlarda da görüldüğü üzere okuma anlama değerlendirme imla ve okuma kurallarına uyma ses tonu söz varlığı kelime hazinesi gibi tüm unsurlarla iç içe bir beceri alanıdır.

Okuma becerisinin tamamlayıcısı ise dinleme becerisidir. Dinleme okumadaki sembollerin seslendirilmiş hali olarak düşünülebilmektedir. Dinleme becerisi de Türkçenin doğrudan doğruya anlama kısmıyla ilgilidir Okuma ve dinleme kazanımları birbirine son derece bağlı kazanımlardır. Metnin sağladığı iletişim metnin kaynak kişi tarafından okunması ve alıcı tarafından dinlenmesiyle oluşmaktadır. Sessiz okuma yönteminde ise kaynak kişi kitap alıcı kişi ise okur olmaktadır. Bu sebeple metinler öğrenciye yazarı dinleme ve yazarla iletişim kurabilme fırsatı vermektedir.

Ders kitabına alınan nitelikli metinler öğrencilerin iletişim şeması içerisinde iyi bir dinleyici olmalarını sağlamaktadır. Bu sebeple Türkçe Öğretim Programı (1-5) dinleme becerisini de ayrı bir alan olarak görmüş ve alt başlıklar halinde kazanımlar oluşturmuştur Bu kazanımları şöyle sıralamak mümkündür;

- Dinleme kurallarını uygulama
- Dinlediğini anlama
- Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Dinleme

Dinleme kazanımlarında da okuma kazanımları gibi anlamının ve kelime servetinin önemine değinilmiştir.

Okuma ve dinleme tek taraflı beceriler gibi düşünülebilmektedir. Çünkü bireyden yahut öğrenciden bir geri bildirim söz konusu değildir ya da zihinsel olarak bir dönüt vardır. İletişim söz konusu olduğunda ise konuşma ve yazma becerileri akla gelmelidir. Konuşma becerisi iletişimin önemli unsurlarındandır. Konuşarak kendini ifade edebilmek konuşma kurallarını kullanarak saygı çerçevesinde konuşmalar yapabilmek kazanılması gereken önemli beceri dallarındandır. İnsanlar konuşma yetisiyle dünyaya gelseler bile amaçlı anlamlı kurallı konuşmalar yapabilmek her kişinin başarabildiği bir beceri değildir. Bu doğrultuda ders metinleri öğrencilerin konuşmalarına kendilerini ifade etmelerinde konuşma planı yapmalarında örnek teşkil edebilecek nitelikte olmalıdır.

Konuşma becerisi temelinde konuşma planı yapma ses ve beden dili kullanımını da ön şart olarak sunmaktadır Bu sebeple Türkçe Öğretim Programı (1-5) de konuşma kazanımları bu öğeleri de kapsamaktadır. Programda konuşma kazanımları;

- Konuşma kurallarını uygulama
- Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma
- Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma biçiminde ifade edilmiştir.

Metinler ve programda belirtilen yazma kazanımları;

Konuşmanın alternatifi ise yazmaktır. Özbay (2007) yazıyı insanların iletişim kurmak için kullandıkları, dili belli işaretlerle belirleyen sistem olarak tanımlamakta diğer bir deyişle yazının sözün resmîleştirilmiş biçimi olduğunu ifade etmektedir. Yazmanın ise, duygu, düşüncelerin belli kurallara ilişkin birtakım sembollerle anlatılması olduğu görüşündedir.

Coşkun (2007) yazma konusunda insanların her türlü duygu ve düşüncelerini yakın ve uzak çevresindeki, hatta gelecekteki insanlara etkili bir biçimde ulaştırılmasını olanaklı kılan bir araç olduğunu belirtir. Göğüş'e göre (2007) ise yazı konuşmanın somutlaşmış şeklidir ve kalıcılık yönüyle konuşmadan daha üstündür.

Yazma becerisi, okuma anlama konuşma becerileriyle iç içe fakat aynı zamanda bağımsız bir beceridir. Yazma becerisi sonradan edinilmesi yönüyle konuşma ve dinleme becerilerinden ayrılarak okuma becerisine yaklaşmaktadır. Yazma becerisi ilköğretimin ilk kademesinde kazandırılan bir beceri olmakla birlikte gördüğünü, söylenileni kopya ederek yazma özelliğini kaybedip yaratıcı bir nitelik kazanmaya ikinci kademe başlamaktadır. Yazma becerisi hazırlık ve süreç isteyen planlı bir beceri alanıdır.

Maltepe (2006) yazma sürecinin psikolojik, dil bilgisel ve bilişsel süreçler içermesi nedeniyle öğrencilerin en çok zorlandıkları dil becerisi olduğunu ifade etmiştir. Yazma becerisinin iki yönü bulunmaktadır. Bunlar yazım imla sayfa

düzeni gibi unsurlardan oluşan biçim yönü ve ifade etme unsurundan oluşan anlatma yönüdür.

Milli Eğitim Bakanlığı davranışçı yaklaşımın benimsendiği 1981 İlköğretim okulları Türkçe Eğitim Programında yazma becerilerini “Öğrencilerin yazılarında duygu, düşünce ve tasarıları, olaya bakış açısı, olaylar, gözlemler, izlenimler, plan ve anlam bütünlüğü, anlatımda tabilik ve duruluk, dilde doğruluk, uygun kelimelerin seçilmesi, yerli yerinde kullanılması, cümle kuruluşunda doğruluk, yazım ve noktalama işaretleri, yazının sayfaya iyi yerleştirilmesi” biçiminde sınırlanmıştır (MEB, 1981).

Karatay (2011) süreç odaklı yazma yaklaşımında, öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alındığını yazma etkinliklerinin yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlendiğini ve öğrencilerin okudukları metinlerin onları yeni metinler yazmaya yöneltecek etkinliklere yer verebilecek nitelikte olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu yaklaşımın, öğrencilerin düşünme sürecine yoğunlaştırdığını ve her aşamaya doğrudan katılmalarını sağladığını bu sebeple öğrencilere ön koşul olarak bağımsız düşünme, karar verme, problem çözme ve öğrenmeyi öğrenme gibi becerileri kazandırmayı ilke edindiğini vurgulamaktadır.

Coşkun (2007) süreç odaklı yazma yaklaşımının, birbirini takip eden aşamalarda gerçekleştiğini ve aşamaların kronolojik bir biçimde gerçekleştirilmek zorunda olmadığını geri dönüşlerle önceki aşamalara yönelik değişikliğe gidilebileceğini iddia etmektedir. Buna göre yazma aşamaları Hazırlık, Taslak Oluşturma, Düzenleme, Düzeltme ve Yayımlama şeklinde verilmiştir. Yazma becerisinin kazandırılması için ise not alma, özet çıkarma, boşluk doldurma, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, serbest yazma, kontrollü yazma, güdümlü yazma, yaratıcı yazma, metin tamamlama, tahminde bulunma, bir metni kendi kelimeleriyle yeniden oluşturma, bir metinden hareketle yeni bir metin oluşturma, duygulardan hareketle yazma, grup olarak yazma ve eleştirel yazma çalışmalarının kullanılması önerilmiştir.

Yazma kazanımları (1-5) Türkçe öğretim programında:

- Yazma kurallarını uygulama
- Kendini Yazılı Olarak İfade Etme
- Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma

Kazanımlarda da görüldüğü üzere yazma kazanımları hem biçimsel hem de anlatma yönü üzerinde durmuş ve öz değerlendirmeye ilişkilendirilmiştir.

Dört temel dil becerisinin yanı sıra tüm bu beceri alanlarıyla ilişkili hepsini destekleyen alan ise dil bilgisi alanıdır. Metinler dil bilgisi kazanımlarının uygulama alanlarını oluşturmaktadır. Her birey günlük hayatı içerisinde farkında olmadan dil bilgisi unsurlarına uygun konuşmalar yapmaktadır. Dil bilgisinin doğru ve sistematik öğretilmesi için öğretmenlerin ders kitabındaki metinlerden bağımsız örnek vermeleri dil bilgisinin ayrı kendi başına ve Türkçe'den uzak bir alan olduğu yanılgısına sebep olmaktadır. Dil bilgisi öğretimini en iyi şekilde yapabilmek için öğrencilerin sınıf ortamında okudukları anladıkları dinledikleri üzerinde konuştukları ders metinlerinden yararlanılmalı, bu sayede dil bilgisi öğretimi Türkçe eğitimiyle bütünleştirilmektedir.

Beşinci Sınıflar için Türkçe Öğretim Programında Önerilen Dilbilgisi Kazanımları ve bunlara ilişkin açıklamalar ise şöyledir;

1. Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur. (Öğretmen “veya, ama, fakat, ancak” kelimelerinden sonra düşüncenin farklılaştığını öğrencilere sezdirmelidir.)
2. Ekleri kullanarak kelimeler türetir. (Burada yalnızca “-cı, -lık, -lı, -sız” eklerini kullanarak kelimeler türetilmelidir.)
3. Anamlı ve kurallı cümleler yazar. (Özne, tümleç, yüklem temel anlamları açıklanmamalı ve bu öğelerin çeşitleri verilmemelidir.)
4. Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır. (İsim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç kavramları, örneklerden yola çıkılarak sezdirilmeye çalışılmalıdır. Kelime türlerinin çeşitleri verilmemelidir.)
5. Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verir. (İki farklı cümlenin birleştirilip tek bir cümle şeklinde ifade edilebileceği gösterilmelidir. Burada basit ve bileşik cümlenin tanımı yapılmadan sadece öğrencilerin bunları kullanması özendirilmelidir.)
6. Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır. (Yazılarında, farklı bir düşünceye geçerken “ama, fakat, veya, yalnız, buna rağmen vb.” ifadelerinin kullanılması istenebilir.

Tüm bu öğrenme alanları ve kazanımlara ek olarak milli eğitimin gerçekleştirmek istediği genel amaçlar ve programın genel özellikleri bulunmaktadır. Bir ders kitabının bu özellikleri taşımaması mümkün değildir. Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

Türkçe öğretiminin amacı, Türk Millî Eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin:

1. Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerini geliştirmek,
2. Türkçeyi sevmelerini, doğru, güzel ve etkili kullanmalarını sağlamak,
3. Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmek,
4. Metinler arası okuma becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek
5. Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek,
6. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmek,
7. Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,
8. Bilgi teknolojilerini kullanarak okuma, metinler arası anlam kurma ve öğrenme becerilerini geliştirmek,
9. Kitle iletişim araçlarıyla aktarılanları sorgulamalarını sağlamak,
10. Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak,
11. Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,
12. Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,
13. Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamaktır (MEB, 2005).

Programda öğrencilere kazandırılması istenen temel beceriler ise şu şekilde belirtilmiştir.

- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma,
- Eleştirel düşünme,
- Yaratıcı düşünme,
- İletişim,
- Problem çözme,
- Araştırma,
- Bilgi teknolojilerini kullanma,
- Girişimcilik,
- Karar verme,
- Metinler arası okuma,
- Kişisel ve sosyal değerlere önem verme

Tüm kazanımların ve genel hedeflerinin öğrenciye dönük boyutu ise metinler ve metinlere ilişkin etkinliklerdir. Demirel (1996) ders kitabının içeriğinin, programda yer alan hedeflerle ve kazandırılmak istenen temel becerilerle tutarlı olması ve öğrencilerin ilgi, yetenek ve öğrenme hızlarını dikkate alması gerektiğini, fakat kitapların bu özellikleri dikkate almaktan çok o dersin programında yer alan hedeflere ve işlenecek konulara göre hazırlandığını belirtmektedir.

Türk Millî Eğitimi'nin genel hedeflerinden biri de ilköğretimde derslerde ve ders dışı etkinliklerde Türkçe'nin doğru, güzel ve etkili kullanılmasıdır. Bu sebeple metinler hem dil öğretiminde hem de dili işlevsel kullanmada ana araçtır.

Ülper (2010) “Yeni Türkçe Öğretim Programı yapılandırmacı bir öğrenme kuramı temel alınarak hazırlanmış olduğu için öğrenci merkezli bir anlayış odak alınarak hazırlanmıştır. Bu bakımdan öğretme kavramından çok öğrenme kavramı daha temel bir kavram durumuna gelmiştir. Hazırlanan ders kitapları da öğrenme etkinliklerini içerir bir biçimde hazırlanmıştır.” Bu sebeple her kazanım alanına ilişkin örnek etkinlikler verilmiştir.

Bu doğrultuda (1-5) Türkçe Öğretim Programında 5. Sınıf Öğrenciler için Dinleme İzleme kazanımlarında şu etkinlikler örneklendirilmiştir;

1. Ara disiplin: “İyi Bir Dinleyici Olmak İçin” etkinliği yapılabilir.
2. “Yerini Bul” etkinliği yapılabilir.
3. “5N 1K ” (Dinlediği hikâye, masal veya metinden; ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularına cevap bulmaları istenebilir.) etkinliği yapılabilir.
4. “Eş Sesli Kelimeleri Bul” (Söylenişleri aynı anlamları farklı kelimeleri bulmaları istenebilir.) etkinliği yapılabilir.
5. “Eş Anlamlısını Bul” (Çalışma kâğıdında verilen kelimelerle dinledikleri metindeki kelimeleri anlam açısından karşılaştırmaları istenebilir.) etkinliği yapılabilir.
6. ”Karşıtını Bul” etkinliği yapılabilir.
7. Dinlediği bir masaldaki veya izlediği bir çizgi filmdeki abartılı öğeleri ve hayal ürünlerini belirlemeleri istenebilir.
8. “Neden? Çünkü...”etkinliği yapılabilir.
9. Ara disiplin: “Yönergeleri İzleyebiliyor musunuz?” etkinliği yapılabilir.
10. Boşluklar bırakılmış bir metin öğrencilere verilir. Öğretmen metni okurken öğrencilerden boşlukları doldurmaları istenebilir
11. Televizyon ve radyodan dinlenen güncel haberlerin anlatılması istenebilir.
12. Tiyatro, sinema vb. izletilebilir.

Konuşma Becerisi İçin; (1-5) Türkçe Öğretim Programında şu etkinlikler önerilmiştir.

1. Ara disiplin: “İyi Bir Konuşmacı Olmak İçin” etkinliği yapılabilir.
2. Öğrenciye bir araştırma konusu verilerek konuyla ilgili bilgi toplaması ve arkadaşlarıyla paylaşması istenebilir.
3. Televizyondaki sunucuları seyretmeleri ve bir sunucunun konuşmasını canlandırmaları istenebilir.
4. Belirlenen bir deyim ya da atasözünü açıklamasını isteyebilirsiniz.

5. Belirlenen bir konuda, farklı yaş grubunda bulunan kişilerin yapabilecekleri konuşmaları hazırlamaları istenebilir.
6. Sporda kurallara uymamanın sonuçlarının neler olabileceği sorulabilir.
  - a) Hayal ve özlemlerini anlatmaları istenebilir.
  - b) Sanatsal ürünler (resim, şiir, heykel) hakkında konuşması istenebilir.
7. Belirlenen bir konu ya da sorun hakkında beyin fırtınası yapılabilir.
8. Panel, forum, tartışma vb. etkinlikler düzenlenebilir.
9. Masal, fıkra vb. anlatmaları istenebilir.
  - a) Televizyon ya da videodan münazara, tartışma vb. hakkında yorum yapmaları istenebilir.
  - b) Gazete veya dergiden okuduğu bir haber ya da yazı hakkında eleştiri yapması istenebilir.
10. Belirlenen bir konuda bilgi edinmek amacıyla bir yazar, şair, yönetici, köy muhtarı, sporcu vb. ile görüşülebilir.

Okuma Becerisi İçin; (1-5) Türkçe Öğretim Programında şu etkinlikler önerilmiştir.

1. Okuyucunun yaptığı hataları belirlemeleri ve bunların doğru olanlarını okumaları istenebilir.
  - a) Karışık olarak verilen yönergeleri, işlem sırasına göre düzenleyerek uygulamaları istenebilir.
  - b) Ara disiplin: “Yönergeleri İzleyebiliyor musunuz?” etkinliği yapılabilir.
2. “Hikâye Haritası” etkinliği yapılabilir.
3. Görsellerle kavramları eşleştirmeleri, kavram haritası, kelime haritası ve zihin haritası oluşturmaları istenebilir.
4. Cümle içinde verilen kelimenin eş veya zıt anlamlılarını yazmaları veya söylemeleri istenebilir.
5. Okuduklarında geçen eş sesli kelimelerin diğer anlamlarının kullanıldığı cümleler söylemeleri/yazmaları istenebilir.

6. Bilgi edinmek, günlük olayları takip etmek, okuma alışkanlığını kazandırmak ve eleştirel düşünmeyi geliştirmek amacıyla önemli görülen haber veya yazılar, öğretmenin rehberliğinde sınıfta tartışılabilir.

Yazma Becerisi İçin (1-5) Türkçe Öğretim Programında 5. Sınıflar için önerilen etkinlikler şu şekilde sıralanmıştır;

1. Anlatım bozukluğu olan cümleler verilerek bu cümleleri düzeltmeleri istenebilir.
2. Noktalama işaretleri verilmeyen bir metinde gerekli noktalama işaretlerini kullanmaları istenebilir.
3. “Cümleyi Tamamla” etkinliği yapılabilir.
  - a) “Atasözünü Bul” etkinliği yapılabilir.
  - b) “Deyimleri Bul” etkinliği yapılabilir.
4. “Gizli Kelimeyi Bul” (Verilen kelimelerin, bir paragrafta boş bırakılan yerlere, işlevine uygun konulması istenebilir) etkinliği yapılabilir.
  - b) “Kelime Türlerini Bul” etkinliği yapılabilir.
  - c) “Beni Bul” etkinliği yapılabilir.
5. Farklı duyguları yansıtan kelimeleri olumlu ve olumsuz olarak gruplandırmaları istenebilir.
6. “Beni Tamamla” etkinliği yapılabilir.
7. Okuduğu, dinlediği, izlediği iki ayrı hikâyenin, çizgi filmin karakter, sahne, yer ve olaylarını karşılaştırarak yazmaları istenebilir.
8. Teknolojik araçların (telefon, televizyon, bilgisayar, röntgen cihazı vb.) eksikliğinden kaynaklanan sonuçlara ilişkin yazılar yazmaları istenebilir.
9. Yaşadığı yerlerin (mahalle, şehir vb.) hoşlanıp hoşlanmadığı özellikleri hakkında yazılar yazmaları istenebilir.
10. Yirmi yıl sonra nasıl bir dünyada yaşayacağı, teknolojinin hayatı nasıl değiştireceği ile ilgili yazmaları istenebilir.
11. Teşekkür Kartı (Kendileri için önemli olan insanların neden önemli oldukları açıklanarak bu kişilere teşekkür kartı hazırlanabilir.)

12. Tiyatro, müze, resim galerisi, sinema, konser vb. yerlere gidilmesi ve gördükleriyle ilgili yazılar yazmaları istenebilir.
13. Sinema, tiyatro afişleri verilerek öğrencilerin afişlerden hareketle hangi filme veya oyuna gitmek istedikleri hakkında yazılar yazmaları istenebilir.
14. Okul ile ilgili istek ve dileklerini yazarak hazırlanan dilek kutusuna atmaları istenebilir.
  - a) Belirlenen bir konuda (çevre temizliği, resim sergisi, drama gösterisi) afiş hazırlamaları istenebilir.
  - b) Bir ürünle (dondurma, çikolata vb.) ilgili reklam hazırlamaları istenebilir.
15. Yaşadığı bölgede üretilen tarım ürünlerini tanıtan yazılar yazmaları istenebilir.
16. Resim, kartpostal, tablo, nesne veya bir fotoğraftan hareketle bir öykü yazmaları istenebilir.
17. Sınıfa getirilen aile fotoğrafları incelenerek fotoğraftakilerin betimlenmesi ve onlarla ilgili hikâyeler yazmaları istenebilir.
18. Bir karşılıklı konuşma metninde eksik bırakılmış yerleri tamamlamaları istenebilir.
19. Ailesine, arkadaşına ya da öğretmenine istekleriyle ilgili ikna edici yazılar yazdırılabilir.
20. Evinde, okulunda veya çevrede beğenmediklerini ve bunlarla ilgili kendi çözüm önerilerini anlatan yazılar yazmaları istenebilir.
21. a) Okul veya sınıf gazetesi hazırlamaları istenebilir.
  - b) Belirlenen bir konuda grup olarak şiir yazmaları istenebilir.

Görsel Sunu ve Görsel Okuma Becerileri İçin (1-5) Türkçe Öğretim Programında 5. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Şu Etkinlikler Önerilmiştir;

1. a) “Tablo (Çizelge) İncele” etkinliği yapılabilir.
  - b) “Grafiği Yorumla” etkinliği yapılabilir.
2. Verilen karikatürden çıkardıkları anlamı yazarak arkadaşlarıyla paylaşmaları istenebilir.

3. Ara disiplin:

a) “Meslekler” etkinliği yapılabilir.

b)“Resimlerin Söyledikleri” etkinliği yapılabilir.

4. Televizyonda izledikleri haber, spor, belgesel vb. programlar hakkında yorum yaptırılabilir.

5. a) Doğayla ilgili bir olay (kar veya yağmur yağması vb.) kavram haritası ile anlatmaları istenebilir.

b) Doğayı kirleten unsurlarla ilgili bir film izlettirilerek (video ya da bilgisayardan) öğrencilerin görüşleri alınabilir.

6. Okudukları kitaplara “farklı bir kitap kapağı” hazırlamaları istenebilir.

7. a) Belirlenen bir konuda (gerektiğinde soru sorulabilecek, açıklama istenebilecek, başka kaynaklara başvurulabilecek bir ortamda) bilgisayar kullanarak sunumlarını geliştirmeleri istenebilir.

b) Bilgisayar yardımıyla poster hazırlanabilir.

Ders kitabına alınacak metinler tüm bu etkinliklerin uygulanmasına zemin hazırlayacak nitelikte olmalıdır.

Son zamanlarda önemi anlaşılan ve yapılandırmacı yaklaşımla birlikte daha çok duyuya seslenmeyi amaçlayan ders kitapları görsellere grafiklere yer vermektedir. Bu sebeple Görsel sunu ve görsel okuma becerileri gelişen dünyada öğrencilerin sıklıkla başvuracağı beceri alanlarındandır. Medya okuryazarlığı gördüğü şekli resmi yorumlayabilme yeteneğinin öğrencilere kazandırılması metnin görsel yönüyle ilgilidir.

Görsel Sunu: Duygu düşünce ve bilgilerin resmedilmesine dayalı bir beceri iken görsel okuma resim sembol ve şekillerin yorumlanmasına dayanır.

Görsel sunu ve görsel okuma kazanımları 1-5 Türkçe Öğretim Programında sınıf sınıf ayrı olarak alınmıştır.

Görsel Okuma 5. Sınıf Kazanımları

1. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.

2. Grafik ve tablo ile verilenleri yorumlar.
3. Harita ve kroki okur.
4. Reklamlarda verilen mesajları sorgular.
5. Resim ve fotoğrafları yorumlar.
6. Karikatürde verilen mesajı algılar.
7. Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular.
8. Beden dilini yorumlar.
9. Doğayı izler, doğadaki değişimleri fark eder ve yorumlar.
10. Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar.
11. Renkleri tanıır, anlamlandırır ve yorumlar.
12. Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.
13. Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.
14. Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir.
15. Metin ve görsel ilişkisini sorgular.

Görsel Sunu 5. Sınıf Kazanımları

1. Sunuma hazırlık yapar.
2. Sunum yöntemini belirler.
3. Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir.
4. Bilgileri tablo ve grafikte sunar.
5. Sunularında harita ve krokiden yararlanır.

6. Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.
7. Sunularında gerçek nesne ve modelleri kullanır.
8. Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.
9. Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.
10. Sunularını değerlendirir.

Tüm bu hedeflere ulaşabilmek için ise öğrenci ilgisi gerekmektedir. Kitapların taşınması gereken en önemli nitelik hedef kitleye yani öğrenciye dönüklüktür. Öğrencilerin metinleri ilgiyle okuması onlara hitap etmesi yaşlarına gelişim evrelerine uygun olması ve ilgilerini çekebilmesi ders metinlerinin en temel görevi olmalıdır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 1948 yılında kabul edildi Yangın (2013) bildirgeye gönderme yaparak; eğitim hakkının bildirgede yer aldığını ve bu hakkın Birleşmiş Milletlerin sosyal, ekonomik, kültürel, medeni ve siyasal haklarıyla uyumlu olduğunu ve eğitimin geliştirmesinde bu hakkın başlangıç niteliği taşıdığını belirtir.

Bu sözleşmenin 29. Maddesi devletlerin, çocukların kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi; çocuğun insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyan bir anlayış içerisinde, barış, hoşgörü, eşitlik ortamında yetiştirilmesini ve topluma etkin katılım sağlamasını istemektedir.

Her çocuğun eğitim almaya hakkı vardır. Öğrenciler bu hakları devlet okullarında aldıkları eğitimle kullanmaktadırlar. Öğrencilerin bu haklardan yararlanabilmeleri için ilgi bilgi ve seviyelerine uygun eğitim ortamları ve eğitim materyalleriyle karşılaşmaları gerekmektedir.

Sever (2006) yazınsal ve öğretici nitelikli metinlerin; öğrencinin seviyesine uygun, ana dilinin özelliklerini taşıyan, anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtan metinler olması gerektiğini ileri sürer. Türkçe dersi öğrencilere yalnızca bilgi yükleme dersi olmamalıdır. Öğrencinin kazanımlarını sergileyebileceği, uygulamaya dayalı bir ders olmalıdır.

Türkçe dersinin tüm bu özelliklerini yerine getirebilmesi için metinlerin nitelikli olması gerekmektedir. Metinler; bilgi verir, metin türlerinin neler olduğunu, dil bilgisi, dil ve anlatım kurallarını öğretir hem de Türk dil zevki kazandırır.

Çeçen ve Çiftçi (2007) için öğrenciler metin türlerinin özelliklerini kavramakla yetinmezler, bunun dışında ayrıca metinler aracılığıyla ana dil ile ilgili kuramları ve kuralları öğrenirler.

Ders kitaplarının asıl iletişim kurmaya çalıştığı kitle öğrencilerdir. Bu sebeple kitaplar ve kitaplara alınan metinler öğrencileri öğrenciler metinleri anlamalıdır. Burada anlamak sözüyle kastedilen, ilgi, beceri, zekâ ve psikolojik özelliklerine uyum sağlamak, yaş düzeylerine uygun olmak ve ilgilerini çekebilecek nitelikte olmasıdır.

Metinlerin çocuğa yöneliklik unsurunda dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar da bulunmaktadır. Metinler çocuğun seviyesine uygunluk unsuruna kapılarak onlara yeni bilgi ve beceriler kazandırmayı ihmal etmemelidir.

1983 yılı Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde ‘çocuğa görelilik’, ‘çocuksuluk’ ile karıştırılmaktadır. Çocuksuluk kaygısı ile seçilen metinlerde dil acemice kullanılmış olmakta; daha da doğrusu anlatımda ilkelliğe neden olmaktadır. Bu nedenle; öğretmenlerimizin ders kitaplarını etkili kullanma becerilerine sahip olması bu türden sorunların aşılmasını kolaylaştırabilir.

2.2.7.3. Ders Metinlerinin Dil ve Anlatım Yönü

Ders metinlerinin dil anlatım yönüyle ilgili olarak çeşitli yargılara karşılık vermesi beklenmektedir. Bu yargılar;

- Metinler yazım kurallarına uygundur.
- Metinlerde imla hataları bulunmamaktadır.
- Metinlerdeki yabancı sözcüklerin varsa Türkçe karşılıkları kullanılmıştır.
- Metinler anlatım bozukluklarından arındırılmıştır.
- Metinler öğrencilerin kelime hazinesine yeni kelimeler eklemektedir.

- Metinler ve yargılar birbiriyle tutarlıdır. Metinlerdeki ifadeler çelişmemektedir.
- Metinde, kelime ve kavram yanlışları bulunmamaktadır.

Doğru ve anlaşılır bir Türkçe eğitimi vermek Türkçe öğretmenlerinin başlıca hedeflerindedir. Bu doğrultuda en önemli ve ilk kaynak olan ders kitabına alınacak metinler açık, yalın, sade, duru, imla ve noktalama hatalarından, anlatım bozukluklarından, yabancı sözcüklerden ve kavram yanlışlarından arınmış olmalıdır.

Metinler öğrencilerin hayal dünyalarını geliştirebilecek seviyede olmalı, topluma ait gelenek ve görenekleri öğrenciye aktarabilmelidir. Öğrencilerin duygularını harekete geçirebilmeli, öğrencilere millet, vatan, aile, arkadaş ve doğa sevgisi aşılamalı, öğrencileri iyiye ve güzele yönlendirmeli, öğrencilere edebi değerlendirme yapabilme becerisini kazandırmalıdır. Bunun için metinlerin doğru dil ve anlatıma sahip olması, bir sanat yapıtı niteliği göstermesi, Türkçe'nin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmaları gerekmektedir.

Metinler; yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalı, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırabilecek seviyede olmalı, farklı türlerdeki metinlerle öğrenciye ahenk ve ritim unsurlarını kazandırmalıdır.

Dilin ince anlamlarını beden dilini, jest ve mimikleri anlaşılır hale getirmenin en temel yolu ise yazım ve noktalama kurallarıdır. Yazım ve noktalama metnin yansıtmak istediği duyguyu düşünceyi yansıtmada en temel yardımcıdır. İlköğretim “(1-5)” programı imla kurallarını tanıtmaya çok yer vermemektedir. Öğrenci seviyesi göz önünde bulundurularak sezdirme yöntemi uygulanarak kural eğitimine çok sık yer verilmemiştir.

TDK (2012), “Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlelerin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere noktalama işaretleri kullanılır.” şeklindeki ifadesiyle noktalama işaretlerinin anlam ve amacını belirtmiştir.

Türkçe “(1-5)” Öğretim programında yazım ve imla kurallarına ilişkin hususlar:

- Milli Eğitim Bakanlığı şu konuların önemini vurgulamak gereğini duyar;
- Noktalama işaretlerine dikkat edilmelidir. Öğretmen, örnek okumalar yaparak noktalama işaretlerinin anlam üzerindeki etkisine dikkat çekmelidir.
- Yazılarında noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanmalıdır.
- Yazılarında imla kurallarını uygular. Dil, din, gezegen, yıldız, savaş, devir, çağ ve kurum adlarının ilk harfi büyük yazdırılmalıdır. Soru edatı “mı” ile “de” ve “ki” bağlaçları verilmelidir” (MEB,2005).

Başka bir yönden, iyi ve nitelikli bir metnin taşınması gereken özellikler; açıklık, yalınlık, duruluktur. Metinlerin belirlediği amaçlara ulaşabilmesinin en temel yolu söyleyeceklerini herkesin anlayabileceği bir netlikte anlam karışıklıklarına yer bırakmadan söyleyebilmesidir. Burada ise açıklık yani herkesin metni aynı biçimde anlaması, duruluk, anlatım bozukluklarından arınıklık, yalınlık yani gereksiz sözlerden uzak durulması gibi niteliklerin tartışmasız önemi artmaktadır.

Anlatım bozukluğuna sahip metinler söylemek istediklerini net bir biçimde dile getirememekte, sözcükleri yanlış yerde, yanlış anlamda, eksik ya da gereksiz kullanmakta, öğelerin ve eklerin eksikliğiyle anlamı pürüzlü hale getirmektedir. Metinlerin öğreticiliği, edebiliği yahut hedeflerine uygunluğu gibi ölçütlerinden önce söylemek istediğini net ve kusursuz dile getirip getirmediği üstünde durulmalıdır.

Metinlerin dil özelliklerine ait bir diğer husus ise son zamanlarda artan teknolojiyle birlikte ortaya çıkan kelime transferidir. Kültür alışverişi basın yayın organları ve sosyal medya öğelerinin artmasıyla diller arasında kelime alışverişi de artmaktadır. Bu sebeple dilimiz yabancı sözcüklerin etkisi altına girmektedir. Bu doğrultuda dikkat edilmesi gereken dilimize giren sözcüklere milli kimlik kazandırmak ve dilimizi yozlaştırmamalarına dikkat etmek gerekir. Bu sebeple yabancı dillerden kelime alırken dikkat edilmesi gereken kurallar vardır.

Aksan (2006) yabancı dillerden alınan öğeleri; sözcük biliminde alışılmış terimleriyle yerleşmiş yabancı sözcükler ve yerleşmemiş yabancı sözcükler olarak

iki ayrı grupta toplar. Bu kelimeler, ders kitaplarına alınırken sayılarına dikkat edilmelidir. Sayısal olarak çoğunlukta olmamaları sağlanmalı, Türkçe karşılıkları bulunduğu takdirde Türkçeleri tercih edilmelidir.

Kitaplar yalnızca yabancı kelimeler değil kendi dilimize ait kelimelerin kullanımına doğru yerde ve doğru anlamda kullanılmasına da dikkat etmek durumundadır. Türk Dil Kurumu (2005) kavram kelimesini bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı olarak tanımlamaktadır. Kavramlar nesnelerin yahut düşüncelerin zihnimizde canlandığı şekillerdir. Kavramların soyut olması ve gerçek dünyada var olmayışı bir takım karışıklıklara neden olmaktadır.

“Öğretim” ve “öğrenim” kavramları yahut “eğitim” ve “öğretim” kavramları gibi yakın içerikli ve benzer yazılışı kimi kavramlar birbirlerinin yerlerine kullanılabilir. Öğreticilik amacının güdüldüğü ders metinleri kavram yanlışlarından arındırılmalı doğru açık ve anlaşılır olmalı öğrencilere kavram öğretimini doğru biçimde yapmalıdır.

Ders kitaplarının sahip olması gereken en önemli özelliklerden bir diğeri ise metin çeşitliliğidir. Ders kitaplarına alınacak metinler öğrencilerin fiziksel, biyolojik, psikolojik, duyuşsal ve zihinsel gelişimlerine uygun olmak şartı ile farklı türden metinlere ve yazarlara yer vermelidir.

Ders kitaplarına alınacak metinlerin konusu öğrenci tarafından ne kadar ilgi çekici bulunursa öğrencilerde başka metinlere karşı duyulan ilgiyi artacaktır. Bu sebeple, ders kitabına seçilen metinler ile farklı yazar ve şairlerin o yaş grubundaki çocuklar için yazmış oldukları öykü roman şiir masal kitaplarıyla konu bakımından paralellik taşınmalıdır. Kitaplarda olay durum öyküleri, mektup, anı, masal, düşünce yazısı, röportaj, biyografi, gezi yazısı gibi türler yer almalı ve bir yazardan bir türe ait çok fazla metin seçilip kitaba alınmamalıdır.

Harris (1995) ‘tür’ kavramının şemsiye bir kavram olduğunu, bu şemsiyenin birbirine yakın türleri alt bölümlere, birbirinden farklı türleri ise farklı başlıklara ayırmaya yaradığı yargısına varır. Bu sebeple farklı araştırmacıları metinleri kendi içinde çeşitli sınıflamalara tabi tutulmaktadır.

Balcı (Akt. 2009) metnin işlevini temel alan Brinker’den yaptığı alıntıda metin çeşitliliğini şöyle gösterir;

- Bilgi veren metinler (haber, eleştiri, tenkit vs.)
- Çağrı işlevi olan metinler (reklam, yorum, yasa, dilekçe vs.)
- Yükümlülük getiren metinler (sözleşme, garanti belgesi vs.)
- İlişki kurmayı amaçlayan metinler (teşekkür, taziyeye, tebrik vs.)
- Beyan edici, bildirme amaçlı metinler (vasiyetname, tayin belgesi vs.)

İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda metin türüyle ilgili olarak “Metin türüne göre okur.” kazanımı anlatım biçimini ele almaktadır. Yazma kazanımlarında ise “Mektup, davetiye, hikâye, kısa oyun, sorgulayıcı yazılar, ikna edici yazılar yazar.” kazanımı tür kavramıyla ilgili olarak yer almaktadır.

Bu kavramlar, Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıf) Öğretim Programı'nda okuma, dinleme/izleme ve yazma alanlarında da ele alınmıştır. İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıf) Öğretim Programı'nda yazma becerisi içerisinde “Farklı türde metinler yazma” kazanımı ile düz yazı ile ilgili olarak ise “ Olay yazıları yazar.” ve “Düşünce yazıları yazar.” “ Bildirme yazıları yazar.” kazanımları ile belirtilmiştir.

İlköğretim Türkçe (6, 7, 8. Sınıf) Öğretim Programı'nda bazı türler kademelere göre zorunlu hale getirilmiştir.

5. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, tiyatro, mektup
6. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup
7. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi
8. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan türlerinde metinlere mutlaka yer verilecektir (MEB, 2005).

İyi bir metnin bulundurması gereken özellikler yukarıdaki örneklerle sınırlı değildir. Bir metnin dil ve anlatım yönünden nitelikli sayılabilmesi için bağlaşıklık, amaçlılık, tutarlılık, durumsallık, kabul edilebilirlik, bilgisellik ve metinler arası özelliklerini de bulundurması gerekmektedir. Bir metnin nitelikli sayılması dil bilimsel bağlantılarının uyumlu olması, anlatılanların metnin geneliyle tutarlı olması, hedef kitesinin ilgi ve isteklerine karşılık verebilecek

durumda olması, başka metinleri okumaya teşvik etmesi, okuyucusu için yeni bilgiler kazandırmasıdır.

Metinsellik ölçütlerinden birisi olan metinler arasılık temelinde, öğrencilerin başka metinleri okumaya teşvik edilmesiyle ilgilidir. Bir başka anlatımla, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmanın önemine vurgu yapan özelliğidir.

Dil ve anlatımın kural, anlam ve hoş giderlik boyutları bulunmaktadır. Ders kitabına alınan metinler aynı zamanda edebi metinler olabilmeli ve okuyucusuna farklı dünyalar sunmak, bilmedikleri görmedikleri dünyaları tanıtmak, düşünce ufuklarını genişletmek amacı gütmelidir. Bu sebeple ders kitabına alınacak metinler öğrencilerin hayali düşünce güçlerini geliştirmelerine düşünce sistemlerini geliştirmelerine olanak sağlamalıdır.

Hayali unsurların kitaptaki metinlerde yer almasında dikkat edilmesi gereken en önemli unsur ise gerçekçilik ögesidir. Hayali unsurların gerçekçilikten çok uzaklaşmasına, var olmayan varlıklara çok fazla yer vermesine, ve bu yolla didaktik özelliğini yanlış kullanmasına engel olunmalı, gerçeklikten kopmayan hayali unsurlara yer verilmelidir.

Bir araç olarak kullanılan metinlerin bazı söyleyiş özelliklerine de sahip olması gerekmektedir. Yazarın metinde anlattığı konuyu nasıl yorumladığı ve hangi biçimde anlattığı üslup kavramıyla ilişkilidir. Türk Dil Kurumu (2005) üslubu; anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz, sanatçıya, bir çağa veya ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme, söyleyiş özelliği, biçim ve stil olarak tanımlamaktadır.

Sanatçının anlatım biçimi olan üslup konusunda dikkat edilmesi gereken belirli kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönergede;

1. Metinde yazar yaşayan Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanır. Türk diline sonradan girip Türk kimliği kazanmış yabancı sözcükler Türkçenin mirası olarak değerlendirilir.
2. Metinde yazar öğrencilerin seviyelerine uygun yeni kelimeleri öğrenmelerine fırsat veren zengin ve akıcı Türkçenin kullanır.

3. Cümleler, öğrencinin önceki bilgilerinin üstüne kurulur.
4. Cümle uzunlukları, öğrenci seviyesine uygundur.
5. Metinlerde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.
6. Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanır.
7. İlköğretimin ilk üç sınıfında soyut kavramların kullanılmasından kaçınılır. (MEB,2004)

Dil ve anlatımın hoşça giderlik yönünün bir diğer yapı taşı ise sanatlı ifadelerdir. Söz sanatları dilin estetik yönünü ortaya koymak anlatım güzelliğini ve kıvraklığını sağlamak az sözle çok şey anlatmak okuyucunun duygularına hitap etmek dilin anlatım olanaklarını ortaya koymak için başvurulan yöntemlerdir. Bir metnin edebi yönünü ortaya koyan en önemli unsur söz sanatlarıdır. Anlatımı tek düzelikten kurtarmak metni herhangi bir yazılı metinden ayırmak için sanatlı ifadelerden yararlanmak gereklidir.

2.2.7.4. Ders Metinlerinin Görsel Yönü

Ders metinlerine ait resimler incelenirken;

1. Resimlerin çocukların yaş, psikolojik, fizyolojik, duyuşsal, bilişsel düzeylerine ve ilgililerine uygun olması, sayfalar arası geçişte renk ve kompozisyon farklılaşma olmaması, resimlerin metne ilgi çekici metni tamamlayıcı ve anlatıcı özelliğe sahip olması, renklerin dağınık ve mat olmaması,
2. Resim ve yazıların sayfa içindeki dengesi, resimlerin gerçekçiliği, resimlerin çerçeve ile sınırlandırılmamış olması, kitaplardaki resimler ve fotoğrafların sayfalara uygun yerleştirilmesi, grafiksel şekillerin öğrenciler tarafından anlaşılması gibi niteliklere dikkat edilmelidir.

Ausburn (1978) eğitim-öğretim ortamında kullanılan görsellerin temel faydalarını; anlatım becerilerinin gelişimine yardımcı, insanların fikirlerini düzenlemesine ve kendini ifade etmesini kolaylaştıran, öğrencilerin ilgisini ve güdülenmesini artıran, geleneksel yollarla ulaşılamayanı öğrencilere ulaşmasını kolaylaştıran, insanın dünyayı ve dünyadaki yerini kavramasını kolaylaştıran, öz güvenin ve bağımsız düşünme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunan, öğrenme

sürecinde kullanılan görsel ögeler öğrenmeyi kolaylaştıran nitelikler olarak kabul eder (Akt. Sanalan, Sülün ve Çoban, 2007).

Güneş (2007) için dinleme ve okumanın yanı sıra gözlem de bilgi ve düşünce edinmenin bir yöntemidir. Görseller aracılığıyla zihinsel görüntüler oluşturmak, bazı olayları bu yöntemle düşünsel olarak canlandırmak daha kolay olduğundan görsellere bakmak, incelemek ve okuma fırsatı yaratmak önemlidir.

Metinlerin akılda kalıcı olmasını sağlayan temel ögelerden biri de görsellerdir. Çeşitli resim, grafik, şema fotoğraf ve harita metinlerin görsel boyutunu oluşturur. Küçükahmet (2011) planlı eğitim uygulamalarında kullanılan ders kitaplarının nitelikleri arasında; açıklayıcı, yönlendirici, tamamlayıcı resim, grafik şekil gibi öğretim materyallerine yer verilmesi durumunda öğrenme, öğretme sürecinin olumlu yönde etkilediğini belirtir.

Gikovn (1991) ders kitaplarındaki görsel düzeni oluşturan ögeler arasında saydığı 'illüstrasyon' kelimesinin, Latince Iustrare kökünden geldiğini ve bu kelimenin metnin içinde yer alan konuları daha etkili bir biçimde açıklamayı amaçlayan görsellere verilen isim olarak açıklar. Gikovn, getirdiği tanımla görsellerin anlama sağladığı katkı ve açıklayıcılığı yönüne işaret etmektedir.

Tebliğler dergisinde Milli Eğitim Bakanlığı, Ders Kitapları Yönetmeliği ile hazırlanacak kitapların nasıl ve ne şekilde olması gerektiğini bir takım kurallara bağlamıştır. Bu yönetmeliğin kapsamına bakıldığında, ders kitaplarının görsel açıdan zenginleştirilmesine yönelik bazı uygulamalara da yer verildiği görülmektedir. Dersin ve konuların özelliklerine göre yazı, fotoğraf, resim, karikatür, tablo, grafik, şema, plan, harita gibi öğretime yardımcı unsurların kitaplarda yer alması istenirken bu ögelerin, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konularak gerekli açıklamaların yapılması, baskılarının açık, net, estetik ve anlaşılır olması ve mümkün olduğunca kaliteli kâğıda basılması gerektiği yönetmelik kapsamında dikkat edilmesi gereken hususlar olarak belirtilmiştir (Tebliğler Dergisi, 1995).

2005 Türkçe dersi öğretim programıyla birlikte ders kitaplarının yalnızca bilgi verme görevinde olduğu düşüncesi yıkılmış ve kitaplara öğrenmeyi ilgi çekici hale getirme, öğrencilerin keşfetme sürecine kaynaklık etme, düşünce ve hayal güçlerini geliştirebilme gibi görevler de yüklenmiştir.

Yalnızca kelime kavram ve bilgilerden oluşan kitaplar öğretimin tekdüze, sıkıcı bir hale gelmesine sebep olmaktadır. Kitapları bu tek düzelikten kurtarmak öğrencilerin yorumlama becerisini arttırmak için kullanılabilir en önemli araçlardan birisi de hiç şüphesiz karikatürlerdir.

Bayülgen (2011)'e göre karikatür, dolayısıyla mizah motive edici bir atmosfer yaratmak için yararlıdır. Yapılan araştırmalarda, mizahın problemleri çözmede, yaratıcılığı geliştirmede, dil becerileri edinmede, strese direnme gibi bilişsel yetenekleri ortaya çıkarmakta büyük etkileri olmaktadır. Bazı araştırmalarda da mizahın öfkeyi bastırdığı, eğitsel süreçlerde odaklanmayı sağladığı anlaşılmıştır. Mizahın etkili bir öğretim stratejisidir.

Bu sebeple; ders metinleriyle ilgili karikatürler kullanmak, sınıfta etkili ve eğlenceli atmosfer oluşturmak, öğrencilerin yorumlama becerisini geliştirmek, motivasyonlarını sağlamak açısından büyük önem teşkil etmekte, ayrıca; karikatür balonları içinde verilen kavram ve ifadeler daha akılda kalıcı olmaktadır. Farklı öğrenme biçimlerine sahip olan öğrenciler göz önünde bulundurulduğunda farklı uyarıcılar tarafından çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bir karikatüre bakıp oradaki mesajı almak, sorgulamak, yorumlamak ve ifade edebilmek dersi etkin kılacak etkinliklerin başında yer almaktadır.

Durualp (2006)'e göre karikatürlerin taşınması gereken özellikler arasında; hedefe, konuya ve öğrenciye uygunluk bulunmaktadır. Karikatürün ders metinlerinde kullanımında ve kitaba alınmasında dikkat edilmesi gereken şeylerin başında ise eğlendirme özelliğinin öğreticiliğinin önüne geçmemesi gelmektedir. Ders karikatürleri komiklikten çok, eğitsel olmalıdır.

Ders metinlerini açıklayan anlaşılır hale getiren metin resimlerinin renklerinin ve boyutunun öğrenci ilgilerine ve seviyelerine uygun olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda metinde yazı ve resim dengesinin sağlanması gerekmektedir. Kitaplarda kullanılan resimlerde bazı renklerin kullanımı ön plana çıkarılmalıdır. Çalık (2010), bir ayrımın altını çizer, öğrenciler kırmızı olarak gördüklerini daha uzun süre hatırlamaktadırlar. Ayrıca uzmanlar, insanların sarı renge bakma eğiliminde olduklarını ifade etmektedirler.

Temel amacı metinlerin açıklanması anlaşılması olan metne ilişkin resimler ders kitabının ait olduğu sınıftaki öğrencilerin ilgi, beğeni ve öğrenme

düzeylelerine uygun olmak durumundadır. Öğrencilerin zihinsel fiziksel psikolojik düzeylelerine ve aynı zamanda ülkemizin milli değerlerine uygun olmayan resimler metinlerin anlaşılabilirliğini düşürmekte öğrencinin ilgisini kitaba çekememekte öğrencilerin görsel okuma görsellerden yorum yapabilme gördüklerini doğru değerlendirme becerilerini olumsuz etkilemektedir. Özellikle; ilköğretimin ilk kademelerinde, ilgi çekici ve canlı resimler kullanmak öğrencilerin kitaba derse ve okumaya karşı sevgilerinin oluşmasında en büyük yardımcılarıdır. Bu sebeple, kitaba alınacak resimlerin önemi ve görevi büyüktür.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi anlatılmaktadır. Bu amaçla, araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplanması, verilerin analizi açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca belirlenmiş olan 5.sınıf Türkçe ders kitaplarına alınan metinler öğreticilik, öğretim programına uygunluk, dil ve anlatım ile görsellik ölçütleri açısından değerlendirilmesi ve bu metinlere ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini incelemek amaçlanmıştır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı; algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmada ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler doküman analizi yöntemiyle incelenerek yorumlanmıştır. Döküman analizi resim, eski yazılar, biyografiler, ses kasetleri, kayıtlar, kitaplar, dergiler gibi tüm yazılı ve sözlü belgelerin incelenmesine ve yorumlanmasına dayanan yöntemdir. Döküman incelemesi araştırmalarda, sıklıkla başvurulan tekniklerden biridir. Şimşek (2009); dokümanların nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynakları olduğunu, araştırmacıya zaman ve kaynak konusunda tasarruf sağladığını belirtmektedir.

Araştırmada kitapların niteliğini ortaya koymak için kullanılan ölçütler, araştırmacı tarafından alan yazının taranması sonucunda oluşturulmuş ölçütlerdir. Araştırmada ayrıca Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerine ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin incelenmesinde görüşme tekniğine yer verilmiştir.

Araştırmalarda yaygın kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme ya da mülakat; önceden hazırlanmış soruları sorduğu ve karşısındaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşidir (Kuş, 2003). Görüşmede amaç; somut veriler elde etmektir. Somut veriler arasında raporlar, dokümanlar,

istatistiki raporlar ve benzeri diğer kaynaklarda bulunur. Olay bulmak, bilgi vermek ve teşvik etmek, görüşmenin üç temel işlevi olarak düşünülebilir (Rummel,1968). Görüşme tekniği; kendi içinde informal, formal ve yarı yapılandırılmış görüşme olarak üçe ayrılmaktadır. Araştırma sırasında öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme soruları uygulanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokullara gönderilen 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ve Aydın ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda görev yapan Türkçe öğretmenleri, sınıf öğretmenleri, öğrenci ve veliler oluşturmaktadır.

Araştırmada 2011-2015 eğitim öğretim yılları içinde ortaokul 5. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki 110 farklı metin incelenmiştir. Araştırmanın evreninde yer alan tüm metinler çalışmaya dâhil edilmiştir. Bunun yanı sıra araştırmada Aydın ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan okullardan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi aracılığıyla Kuşadası ilçesinde 2014-2015 eğitim öğretim yıllarında ilköğretim okullarında görev yapan 40 Türkçe, 50 sınıf öğretmeni olmak üzere 90 öğretmen ile birlikte; bu okullarda eğitim alan 80 tane 5. sınıf öğrencisi ve 50 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Kolay ulaşılabilir örnekleme elde edilmesi gereken bilgide farklılık yaratacak herhangi bir faktörün bulunmadığı deneklere ulaşmanın mümkün olduğu durumlarda başvurulacak bir örneklem seçme metodudur. Bu sebeple çalışmada görüşme yapılacak öğretmenler belirlenirken bu metoda başvurulmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

2010 -2015 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilen (2010-2015) yılları 5. Sınıf Türkçe ders kitapları temin edilmiştir. Bu kitaplardaki metinler öğreticilik, öğretim programına uygunluk, dil ve anlatım ile görsellik açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

2014-2015 eğitim öğretim yılları içerisinde Kuşadası ilçe okullarında görev yapan 40 Türkçe ve 50 sınıf öğretmeniyle açık uçlu görüşme soruları aracılığıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşme soruları belirlenirken özellikle tespit edilen hatalar ve öğretmenlerin deneyimleri sonucu ulaştıkları eksikliklerden yola çıkılmıştır. Yine aynı okullardaki 80 öğrenciye 3

maddeli ve 50 öğrenci velisine 5 maddeli likert tipi anket uygulanmıştır. Anket maddeleri hazırlanırken dil ve anlatım, görsellik, öğreticilik ve programa uygunluk ana başlıkları ve bu başlıklara uygun geliştirilen alt başlıklardan yararlanılarak on madde oluşturulmuştur. Maddeler belirlenirken kitapların taşınması gereken temel nitelikler ve incelemeler sonunda eksikliği saptanan kriterler öncelikli tutulmuştur. Maddeler için Adnan Menderes Üniversitesi bünyesinde bir doçent iki yardımcı doçent ve Ordu Üniversitesi bünyesinde iki doçent olmak üzere Türkçe eğitimi alan uzmanlarının görüşü alınmıştır.

3.4. Veri Analizi

Örnekleme alınan kitaplarda bulunan Birey ve Toplum, Sağlık ve Çevre, Atatürk, Güzel Ülkem Türkiye, Yenilikler ve Gelişmeler, Dünyamız ve Uzay, Doğal Afetler, Değerlerimiz, Güzel Sanatlar, Hayal Gücü, Oyun ve Spor temalarına ait 110 metin dil ve anlatım özellikleri, görsel nitelik, program kazanımları ve öğreticilik yönleriyle incelenmiştir.

Araştırmada görüşme tekniğinden de yararlanılarak 40 Türkçe ve 50 sınıf öğretmenin ders metinleri hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler sırasında gönüllük esas alınmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerin fikirlerinin doğru yansıtılması amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. 50 veli ve 80 öğrencinin katılımıyla yapılan anket çalışmaları sonucunda elde edilen verilerin çözümü ve yorumlanması aşamalarında SPSS 13 istatistik program kullanılmıştır. Veli ve öğrencilerin verdikleri cevapların yüzdeler ve frekans dağılımları yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında “Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğreticilik özellikleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğreticilik özellikleri atasözü ve deyimler, nesnel yargılar, disiplinler arası ilişkiler, bilimsel ifadeler, konu ve içerik, metin ve zihniyet, ana fikir ve yardımcı fikir, bağlaşıklık yönleri açısından alt başlıklar halinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4.1.1. Ders metinlerinde Atasözü ve Deyimler

Atasözü ve deyimler kelime servetinin en önemli öğeleridir. Aksan (1996) Toplumsal - kültürel ilişkileri yansıtan kalıp sözler: Toplumun kültürüne ışık tutan, onun inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve göreneklerini yansıtan sözlerdir diyerek atasözü ve deyim kullanımının önemini belirtmiştir. Bu sebeple ders kitaplarında doğru atasözü ve deyim öğretimi yapmak Türk dilini ve Türk medeniyetini öğrencilere sevdirmek açısından önemli bir yer tutmaktadır. “Yeni çantalar da eski” metninde “göklere uçmak “ olarak kullanılan deyim “havalara uçmak” “güneşin doğduğu her yer” metninde geçen “yanağında güller açtı” deyimini “yüzünde güller açmak” olarak düzeltilmelidir. Atasözü ve deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir ve yerlerine başka sözcüklerin kullanımı hatalıdır. Amacı Türk dilini sevdirmek olan Türkçe ders kitapları milletimizin geçmiş deyimlerini anlatan bu sözleri kullanmada özenli olmalıdır.

“Nasrettin Hoca’nın güneş gözlüğü” metninde “hayatın güzelliklerini yaşamaktan geri durmuyor.” ifadesinin kullanımı ise deyim yanlış algılanmasına sebep olmaktadır. Geri durmamak; uyarıldığı ve kötü sonuçlar getireceği bilindiği halde ısrarla yapmak anlamında kullanılan bir deyimdir; oysa, hayatın güzelliklerini yaşamak zaten yapılması gereken bir şeydir. Öğrencilere hayatın güzelliklerini, küçük şeylerden mutlu olmayı öğretmeyi örtük olarak amaçlayan Türkçe kitaplarında bu tip kullanımlar sakıncalıdır.

Atatürk temasında Mustafa Kemal’in özlü sözlerine sıklıkla yer verilmesi ise kitaplar için oldukça olumlu bir özelliktir. Ülkemizin bağımsızlığımızın nasıl elde edildiğinin bu yolda yapılan fedakârlıkların bire bir Atatürk’ün ağzından

sözlerle verilmesi öğrencilerin kendilerine uygun rol model belirlemede ve Türk Milli Eğitiminin üç temel esastan olan Atatürk milliyetçiliğine bağı öğrenciler yetiştirmek emeline paraleldir.

Ders kitaplarında yer alan atasözü ve deyimler Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 4.1. Metinlerde yer alan atasözü ve deyimler

Metinlerde Geçen Atasözü ve Deyimler		
Başına gelmek	Geri durmamak	İçi içine sığmamak
Akla kararı seçmek	İnsanı eşeğine ters bindirmek	Dosta düşmana karşı
Göklere uçmak	Razı etmek	Gelip Çattı
Ödü patlamak	Göze almak	Para etmemek
Köşe bucak saklamak	İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır.	Yanağında Güller Açtı
Yerden göğe haklı olmak	Zor Etmek	Ele vermek
Aklını başından almak	Şaşkına Dönmek	Sınır Tanımamak
Dudak bükmek	Tanrı dert verip derman aratmasın	Aklına Gelmek
Gözden kaçmak	Vur patlasın Çal oynasın	Gözü Pek
Göze çarpmak	İç çekmek	Gözünü Dört Açmak
Kestirip atmak		Rahat Nefes Almak
İçi içine sığmamak		

4.1.2. Ders Metinlerinde Nesnel Yargılar

Nesnel yargılar kişiden kişiye değişmeyen doğruluğu kesin yargılardır. Türk Dil Kurumu (2011) nesnel kelimesini gerçeğe varmak amacıyla, taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren, objektif olarak tanımlamaktadır. Özne yargılar ise cümleyi kuran öznenin belirttiği görüşlerdir. Bu doğrultuda bu iki ifade biçiminin dengeli dağılması önemli bir husustur. Metinler incelendiğinde özne ifadeli metinlerin daha fazla olduğu görülmekle birlikte dengeyi bozabilecek büyük bir farklılık bulunmamaktadır.

Aşağıda kitaplarda geçen metinler içerisinde bulunan özne ve nesnel yargılar temel alınarak öyküleyici - betimleyici ve açıklayıcı-tartışmacı anlatımlı olarak tasniflendirilmiştir.

Tablo 4.2. Anlatım türleri

İçinde Nesnel İfadeler Geçen Açıklayıcı ve Tartışmacı Anlatım Metinleri	İçinde Öznel İfadeler Geçen Betimleyici ve Öyküleyici Anlatım Metinleri
Pireyi Deve Yapmak	Bir İnsan Kazanmak
Aslında Hepimiz Zekiyiz	Okulum
Kurallara Uygun Davranmak	Yeni Çantalar da Eskir
Tırtıldan Kelebeğe	Balon
Yeterli ve Dengeli Beslenme	Uçurtma
Kanatlı Bal Kutusu	Öğretmenim
Zararlı Maddeler ve Sağlığımız	Şeker Dede
İskelet	Semender Toplantısı
Kalbimizin Sesi	Para Cüzdanı
Atatürkçü Düşünce Sistemi	Aile Fotoğrafı
Atatürk'ün Hayatı	Ahşap Ev
Atatürkçü Düşünce Sistemi	Çöp Ev
Merhaba Asker	Orman Konuşuyor
Atatürk'ün Çalışmaları	Babamdan Öğrendiklerim
Atatürk ve Türk Dili	Söğüt Dere Serçe
Kadının Seçme ve Seçilme Hakkı	Hayvan Dostları
Ateşte Açan Çiçekler	Yeşil Örtü
Mimar Sinan	Yeşille Mavinin Ölümü
Dilim Dilim Güzel Dilim	Bizden Sonraki Çocuklar İçin
Hacı Bektaş Veli	Dağdelenoğlu
Karagöz Baba ile Hacivat Usta	Atatürk'ün Öğrencilere Mektubu
Fikir ve Gönül Adamı	Böyle İstiyordu Atatürk
Nasrettin Hoca'nın Güneş Gözlüğü	Atatürk'le Doğuş
Şu Heykellere Bak	O Mustafa Kemal'di
Sanat Eğitimi	Anadolu'muz
Güzel Atlar Ülkesi	Gaziantep'ten İstanbul'a Yolculuk
Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	Lokman Hekim
Bir Tıkla Elektronik Posta	Edirne
Dünyadan Uzakta	Burada Dur
Siz De Buluş Yapabilirsiniz	Dört Mevsimde Dört Güzellik Abant
Tükenmeyen Kalemler	Güzel Yurdum Türkiye'm
Şarbon Aşısı	Anadolu Sevgisi
Pandomima ve Beden Dili	Bin Pınarlı İda Dağı'nın Etekleri Zeytinli
Düşler ve Teknoloji	Teller Nasıl Konuşturuldu?
Uzayda Yaşam	Bilgi Çağı
Uzay Teleskobu Edwin Powell Hubble	Bilim ve Teknoloji
Gökyüzündeki Resim	Güneşin Doğduğu Her Yer
Uzayın Keşfi	Mucit Çocuk
Güvenli Yaşam	Uygarlık Yolu
Fayların Hareketi	Konuttaki Gelişim
Yangın	Bankamatik Kursu Açan Yok Mu?
	Günaydın Çocuklar

Tablo 4.2. Anlatım türleri (devamı)

İçinde Nesnel İfadeler Geçen Açıklayıcı ve Tartışmacı Anlatım Metinleri	İçinde Öznel İfadeler Geçen Betimleyici ve Öyküleyici Anlatım Metinleri
	<p>Günaydın Çocuklar En İyiye En Güzele Ulaşmak Miniatürk Gökyüzünde Beliren Tuhafılık Dünyayı Dolaşsam Masalcı Masal Masal İçinde Küçük Kar Tanesi Ayda Bir Küçük Serçe Güzel Bulut x 2 Rüzgarın Öyküsü Kuyruklu Yıldız ve Dünyamız Bir Başarının Örnek Hikayesi Hangisine Başlasam Yeni Kırmızı Topum Balkondaki Çocuklar Dağın Tepesindeki Bulutlar</p>

4.1.3. Ders Metinlerinde Disiplinlerarası İlişkiler

Ara disiplinler programın bütünlük ve örtük yapısıyla ilgilidir. Disiplinler arası yaklaşımda amaç, hem seçilen konunun anlamlı bir bütün olarak öğrenilmesi hem de öğrencilere aynı konunun farklı disiplinler açısından incelenme olanağının yaratılmasıdır (Yalçın ve Yıldırım, 1998). Bu ifadeyle ders kitabının amacının yalnızca o dersin temel kurallarını öğretmek değil, öğrenciye iyiyi, doğruyu, güzeli, spor bilincini, afetten korunmayı, tarihi duyarlılığı, bilimsel araştırmayı ve bunun gibi daha pek çok yetkinliği kazandırmak olduğu ifade edilmiştir. Burada ise görev diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirilmeye düşmektedir.

Ara disiplinler ve diğer derslerle ilişkiler metinlerin içinde yan unsur olarak bulunmalı ve metinleri Türkçe ders kitabı metinleri olmaktan uzaklaştırmamalıdır. Metinler incelendiğinde tarih ve fen bilgisi dersleriyle ilintili metinlerin tarih ve fen kitaplarına koyulabilecek yapıda olması önemli bir kusurdur.

“Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam” ara disiplini ise metinlerde oldukça olumlu sezdirilmiş ayrıca korunmaya yönelik sonuç verebilecek önlemler öğrencilere anlatılarak bilinçlenmelerine katkı sağlanmıştır.

Aşağıda, metinlerin dahil olduğu temaların hangi ders ve ara disiplinlerle ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Tablo 4.3. Temalara ilişkin ara disiplinler

Temalar	Ara disiplin ve Dersler
Birey ve Toplum	Girişimcilik ve Kariyer Bilinci Geliştirme
Sağlık ve Çevre	Sağlık Kültürü ve Sosyal Bilgiler
Atatürk	İnsan Hakları ve Vatandaşlık
Değerlerimiz	Güzel Sanatlar
Güzel Ülkem Türkiye	Coğrafya
Yenilikler ve gelişmeler	Fen ve Teknoloji
Güzel Sanatlar	Tarih, Görsel Sanatlar, El Sanatları
Dünyamız ve Uzay	Fen ve Teknoloji
Oyun ve Spor teması	Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim
Doğal Afetler	Sağlık Kültürü, Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam

4.1.4. Ders Metinlerinde Bilimsel İfadeler

Metinlerde yer alan bilimsel ifadeler öğreticiliğin temel taşlarından. Üredi (2014) Eğitimde bilimsellik ilkesinin gerçekleştirilemediği bir toplumun, çağın gereklerine göre kendini yenilemesi ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak gelişmesi söz konusu olamaz diyerek bilimselliğin önemini vurgulamıştır. Ders kitaplarının bilimselliği, yalnızca Türkçe dersine ilişkin bilgilerle sınırlı kalmamalıdır; ancak bu bilimsellik Türkçe dersinin dil ve anlatım özelliklerini göz ardı etmek anlamına gelmemelidir. Kitaplara alınan metinler incelendiğinde ise özellikle “Fen Bilimleri ve Tarih” derslerine ait bilgilerin fazlalığı göze çarpmaktadır. Bu tür bilgiler, Türkçe dersinin kazanımlarıyla ilişkilendirilerek dil zevki ve dil estetiğinden kopmadan metinlerin içinde harmanlanmalıdır.

Aşağıda metinlerden alınan bazı bilimsel ifadeler listelenmiştir.

- “İnsan zekâsının sekiz farklı boyutu vardır: sözel, sayısal, bedensel, görsel, müziksel, içsel, doğa ve kişiler arası zekâ.”
- “Deyim: Her Toplumun deneyimlerinden süzüp çıkardığı sözler.”

- “İskelet Sistemi: Vücudumuzun dik durmasını ve hareket etmesini sağlayan sistem.”
- “Kalbin ağırlığı erkeklerde 300 gram bayanlarda 250 gramdır.”
- “Kalp gündüz dakikada yaklaşık 70 defa atarken gece biz uyurken dakikada 55 defa atar.”
- “Kelebeklerin yaşam döngüsü yumurta evresiyle başlar.”
- “ 5 Kasın 1934’te seçme ve seçilme hakkı kadınlara tanındı.”
- “6 Eylül 1932’de Birinci Türk Dil Kurultayı Dolmabahçe Sarayı’nda toplanır.”
- “Çinin gerçek anlamda kullanılmaya başladığı dönem Selçuklular Dönemi’dir.”
- “1513 yılı Osmanlının en güçlü zamanıdır.”
- “Şehzadebaşı Mimar Sinan’ın çıraklık Süleymaniye kalfalık Selimiye Ustalık dönemi eserleridir.”
- “Heykel üç boyutlu sanat yapıtıdır”
- “Tüf: Katılaşan lavlar”
- “Dolma kalemlerin kullanımı 18. Yüzyılın sonlarına rastlar.”
- “Bir tükenmez kalemin 5 km uzunluğunda çizgi çizecek mürekkebi vardır.
- “Yer çekiminin ortadan kalkması vücuttaki sıvıların yerini değiştiriyor.”
- “Pantomima Sanatı: Sözlerin olmadığı olayların beden dili yardımıyla anlatıldığı sanattır.”
- “Jestler: Kol ve bacak hareketleri”
- “Mimik: Yüz hareketleri”
- “Miniatürk: Minyatür Türkiye”
- “Robota: Angarya iş”
- “Android: İnsan görünümündeki robot.”
- “1961’de Yuri Gagarin uzaya giden ilk insan oldu.”

- “1969’da Amerikalı astronotlar Neil Armstrong ve Edvin Aldrin Ay yüzeyinde yürüyen ilk insanlar oldular.”
- “İlk uydu Sputnik1’dir.”
- “Şimdiye kadar uzaya yerleştirilen en büyük teleskop Hubble Uzay Teleskobudur.”
- “Fay: Dünyamızın kabuğundaki kırık ve yarıklara fay denir”
- “Güvenli Yaşam: Barış içinde olmaktır.

4.1.5. Ders Metinlerinin Konu ve İçerik Yönü

Varış (1991) ders kitaplarındaki içeriğin olgu ve olayları ezberletmek için ansiklopedik bir yaklaşımla bir araya getirilmesini eleştirmiş, kitapların öğrenciyi yaşama hazırlama görevini üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Burada temel görev ise metinlerin konularına düşmektedir. Metinlerde ele alınan konular öğrencileri yaşama hazırlamalıdır. Metinler tüm kazanımları öğrenci ilgi ve seviyesine uygun konular aracılığıyla sınıf ortamına ulaştırmaktadır. Konular, öğrenciye ulaşmada en önemli öğedir. Öğrencilerin konusunu beğendikleri, ilgi alanına giren metinlere olumlu güdülenmeyle yaklaşımları ve daha fazla şey öğrenmeleri kaçınılmazdır.

Ders kitabına seçilen metinler “tarihi ve fen bilimlerine” ilişkin konulara oldukça sık yer vermekte bu durum öğrenciler için ilgi çekiciliği ve farklı alanlarda yeni bilgiler edinmeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Metinler incelendiğinde, Mimar Sinan konusunu ele alan metinlerin ilişkin sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Mimar Sinan’ın yanında diğer tarihimiz için önemli Türk büyükleri ve güncel şahsiyetlerin de konu edilmesi metinlerin kapsamını genişletecektir.

“Güzel Sanatlar” başlığında incelenebilecek metinler de konu olarak genellikle mimari pantomim gibi sanatlardan bahsetmektedir. Ülkemiz göz önünde bulundurulduğunda daha pek çok yerel sanatımız olduğu bilinmektedir. Yine “spor” konulu metinler farklı spor dallarıyla “doğal afetler” konulu metinler ise ülkemizde ve dünyadaki doğal afetlerle tanıtılarak zenginleştirilmelidir. Dikkat çeken bir diğer nokta ise aynı tema alanındaki metinlerin birbirini tekrar eden konuları işlemesidir. Bu durum, hem öğrenci ilgisini azaltmakta hem de

öğreticiliği sınırlamaktadır. Bir tema altına alınan metinler temel konunun farklı kısımlarını işleyen örnekler arasından oluşturulmalıdır.

“Güzel Bulut” metninin kitaplarda iki kez yer alması konu çeşitliliğini etkilemektedir. Kitaplar, oldukça yeni metinlere yer verecek şekilde tasarlanmalıdır.

Aşağıda, tüm metinlerin konuları tanıtılmıştır:

Tablo 4.4. Metinlerin Konuları

Metnin Adı	Konusu
Bir İnsan Kazanmak	Sınıfa Oryantasyon Süreci
Okulum	Okul Sevgisi
Yeni Çantalar Da Eskir	Kıymet Bilmek
Balon	Balona Ulaşma Mücadelesi
Uçurtma	Uçurtma Yarışı
Öğretmenim	Öğretmen Sevgisi
Şeker Dede	Yaşlılara Yardım
Semender Toplantısı	Karışıklık
Para Cüzdanı	Yolda Cüzdan Bulunması
Aile Fotoğrafı	Bir Ailenin Tanıtımı
Ahşap Ev	Bir Apartman Ve Sakinleri
Pireyi Deve Yapmak	Pireyi Deve Yapmak Deyimi
Aslında Hepimiz Zekiyiz	Çoklu Zekâ Kuramı
Kurallara Uygun Davranmak	Sosyal Kurallar
Tırtıldan Kelebeğe	Kelebeklerin Olma Evreleri
Yeterli Ve Dengeli Beslenme	Dengeli Beslenme
Kanatlı Bal Kutusu	Arıların Yaşamı
Zararlı Maddeler Ve Sağlığımız	Zararlı Maddelerin Etkileri
İskelet	İskelet Sistemimiz
Kalbimizin Sesi	Kalp
Çöp Ev	Atık Maddeleri Değerlendirme
Orman Konuşuyor	Ormanlar
Babamdan Öğrendiklerim	Çocuğun Babasından Kalan Bahçe
Söğüt Dere Serçe	Doğa
Hayvan Dostları	Sokak Hayvanları
Yeşil Örtü	Doğa
Yeşille Mavinin Ölümü	Doğa Sorunları
Bizden Sonraki Çocuklar İçin	Çevre Bilinci
Merhaba Asker	Mustafa Kemal'in Türk Askerine Ziyareti
Atatürk'ün Çalışmaları	Atatürk'ün Çalışmaları
Atatürk Ve Türk Dili	Atatürk'ün Türk Dili İçin Çalışmaları
Kadının Seçme Ve Seçilme Hakkı	Türk Kadınına Seçme Seçilme Hakkı Verilmesi
Dağdelenoğlu	Küçük Bir Çocuğun Milli Mücadeleye Bakışı
Atatürk'ün Öğrencilere Mektubu	Mustafa Kemal'in Eğitime Verdiği Önem

Tablo 4.4. Metinlerin Konuları (devamı)

Metnin Adı	Konusu
Böyle İstiyordu Atatürk	Atatürk'ün Bizden Beklentileri
Atatürk'le Doğuş	Atatürk Sevgisi
O Mustafa Kemal'di	Atatürk Sevgisi
Ateşte Açan Çiçekler	Çinicilik
Mimar Sinan	Mimar Sinan'ın Hayatı
Dilim Dilim Güzel Dilim	Dilin Yozlaşması
Hacı Bektaş Veli	Hacı Bektaş Veli Öğretisi
Karagöz Baba İle Hacivat Usta	Hacivat Ve Karagöz
Fikir Ve Gönül Adamı	Mevlana
Nasrettin Hoca'nın Güneş Gözlüğü	Nasrettin Hoca
Şu Heykellere Bak	Heykelcilik
Sanat Eğitimi	Sanat Dalları
Bayrağın Sesi,	Bayrağımız
Çocuk Doğru Söyledi	Selimiye Camisinin Yapımı
Sinemaya Gitme Günü	Sinema
Küçük Ebru Ustası	Ebru Sanatı
Çocukluğumdaki Bayramlar	Eski Bayramlar
Türküler Dolusu	Köy Türküleri
İstiklal Marşı'nı Dinlerken	İstiklal Marşımız
Türkiye	Ülkemiz
Tekerlemeci Dayı	Tekerlemelerimiz
İki Sevgi	Ülke Sevgisi
Anadolu'muz	Anadolu Tanıtımı
Gaziantep'ten İstanbul'a Yolculuk	Yolculuktaki Hisler Düşünceler
Lokman Hekim	Ülkemize Ait Efsane
Edirne	Şehir Tanıtımı
Burada Dur	Ülkemize Ait Efsane
Dört Mevsimde Dört Güzellik Abant	Şehir Tanıtımı
Güzel Yurdum Türkiye'm	Anadolu Tanıtımı
Anadolu Sevgisi	Anadolu Tanıtımı
Güzel Atlar Ülkesi	Şehir Tanıtımı
Bin Pınarlı İda Dağı'nın Etekleri Zeytinli	Şehir Tanıtımı
Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	Uçağın Yapımı
Bir Tıkla Elektronik Posta	E Mail
Dünyadan Uzakta	Astronotların Hayatı
Siz De Buluş Yapabilirsiniz	Mucitler
Tükenmeyen Kalemler	Tükenmez Kalemin İcadı
Şarbon Aşısı	Şarbon Aşısı
Teller Nasıl Konuşturuldu?	Telefonun İcadı
Bilgi Çağı	20.Yy
Bilim Ve Teknoloji	Bilim
Güneşin Doğduğu Her Yer	Eğitimin Önemi
Mucit Çocuk	Teleskop Yapımı
Uygarlık Yolu	Çağdaşlık
Konuttaki Gelişim	Konutların Yaşadığı Gelişim

Tablo 4.4. Metinlerin Konuları (devamı)

Metnin Adı	Konusu
Bankamatik Kursu Açan Yok Mu?	Bankamatik Kullanımı
Günaydın Çocuklar	Renkler
Pantomima Ve Beden Dili	Beden Dili Ve Pantomima Sanatı
En İyiyi En Güzele Ulaşmak	Mimar Sinan'ın Eserleri
Miniatürk	Miniatürk İçindeki Yapılar
Düşler Ve Teknoloji	Gelecekte Teknolojinin Alacağı Hal
Gökyüzünde Beliren Tuhaflik	İnsanların Vurdumduymazlığının Sonucu
Dünyayı Dolaşsam	Dünyanın Çeşitli Bölgeleri
Masalıcı	Masalların Farklı Sonları
Masal Masal İçinde	Masallar
Uzayda Yaşam	Astronotların Hayatı
Küçük Kar Tanesi	Kar Tanesinin Yeryüzüne İnişi
Ayda Bir Küçük Serçe	Serçenin Ay'a Yolculuğu
Güzel Bulut	Bulutla Gezinti
Rüzgârın Öyküsü	Rüzgârın Yağmursuz Kalan Ekinlere Yardımı
Uzay Teleskobu Edwin Powell Hubble	Teleskobun İcadı
Gökyüzündeki Resim	Takım Yıldızlar
Uzayın Keşfi	Uzay Araçları
Kuyruklu Yıldız Ve Dünyamız	Halley Kuyruklu Yıldızı
Bir Başarının Örnek Hikâyesi	Bir Çocuğun Okul Takımına Seçilmek İçin
Hangisine Başlasam	Verdiği Mücadele
Yeni Kırmızı Topum	Spor Dalları
Balkonlardaki Çocuklar	Bir Çocuğun Paylaşmayı Öğrenmesi
Dağın Tepesindeki Bulutlar	Çocukların Şehre Hapsolmesi
Güvenli Yaşam	Köyü Sel Basması Ve Bu Sırada Yaşananlar
Fayların Hareketi	Hayatımızı Güven İçinde Sürdürmek İçin
Yangın	Yapılabilecekler
	Depreme Kaşı Alınabilecek Önlemler
	Yangına Sebep Olan Durumlar

4.1.6. Ders metinlerinde Metin ve Zihniyet

Zihniyet metinlerin anlattıkları dönemleri tanımada en önemli yardımcı unsurudur. Gürkan ve Gökçe (2009)'ye göre öğrencinin başarısında ve derse karşı olumlu tutumlar oluşturulmasında ders kitaplarının önemli bir yeri vardır. Bu açıdan bakıldığında nitelikli bir ders kitabının toplumsal yapıya ait değerleri ve kültürel unsurları içermesi gerekliliği vurgulanarak, zihniyet unsurunun önemine vurgu yapılmıştır. Metinlerde dikkat çeken en önemli noktalardan birisi zihniyet unsurları verilirken yapılan yanlış örtük anlamlardır.

Metinlerde kadınların çalışmayıp evde olması dikkat çekmektedir. Kitaplar içerisinde çalışan kadın profilinden bahseden yalnızca iki metin

bulunmaktadır. Bunlardan biri olan “Bir İnsan Kazanmak” metninde öğretmenin kadın olduğu resimlerden anlaşılmaktadır. Metinde buna ilişkin bir ifade bulunmamaktadır. Diğer metin ise “ Hayvan Dostları isimli metindir.

“Aile Fotoğrafi” şiirinde “...O bir anacan saçlarını süpürge etmiş... Çok okumuş babam içli bir şair”; “Ahşap Ev” metninde “... En üst katta bir banka memuru oturur. Eşi Tülin Hanım ikiz bebekleri Can ve Canan’a baktığı için neredeyse evden hiç çıkmaz. ...Baba uzun yol gemisinde çımacıdır... Sekiz yaşındaki Asiye ve beş yaşındaki Neşeyle bir ev kadını olan anneleri ilgilenir.” İfadeleri yine bu duruma örnek verilebilir.

Bugün geç olmadan doğamız için çalışmamız gerektiğini ifade eden “Çevre Bilinci” konusunu ele alan metinlerde zihniyet unsurları güncel yaşam ile bağlantılı olarak verilmiştir. Burada çevre sorunlarının çeşitlendirilmesi durumun önemini ortaya koymakla birlikte öğrencilerin yaşadıkları dünya ve sorunlarını yakından tanımalarına katkıda bulunacaktır. Bunula birlikte geçmiş yıllarda büyük kayıplarla sonuçlanmış doğal afetlerden örneğin, Kocaeli Depremi’nden bahsedilerek hem geçmişe ilişkin ders çıkarma hem de zihniyet unsurlarından yararlanma yoluna gidilebilir.

Mustafa Kemal’in çalışmalarının anlatıldığı metinlerde dönemin siyasal ve sosyal yapısı Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet’in kuruluşu zamanlarını açıkça gözler önüne sermektedir.

“Gaziantep’ten İstanbul’a Yolculuk” metninde 80li yılların yaşayışları taşıma faaliyetleri giyim tarzları yemek kültürleri hakkında bilgi sahibi olabilmek mümkündür. Ayrıca “Lokman Hekim” ve “Burada Dur” efsanelerinde eski Türklerin inanışları sosyal hayatları hakkında bilgiler yer almakta, metinlerin bütününde şehirlerin ilk isimleri ve efsaneleri hakkında bilgi verilmesi güçlü bir zihniyet örgüsünü ortaya koymaktadır.

“Geçmiş dönemlerde ortaya çıkan icatların” konu alındığı metinler dönemlerin sosyal hayatı eksiklikleri gibi unsurların görülmesini kolaylaştırmaktadır.

En İyiye En Güzele Ulaşmak” metninde Mimar Sinan’ın eserleri tanıtılırken Osmanlıdaki yönetim sistemi, çalışma koşulları ve adalet anlayışına da değinilmiş olması dönemin tanıtılmasına yardımcı olmuştur.

“Düşler ve Teknoloji “ metninde gelecekteki robotların ev işi yapabilme özelliğiyle sınırlandırılmaları öğrencilerin hayal gücünü olumsuz etkilemektedir.

4.1.7. Ders Metinlerinde Ana fikir ve Yardımcı Fikirler

Ana fikir bir metnin iletmek istediği asıl mesajdır. Yardımcı fikirler ise ana fikri destekleyen alt düşüncelerdir. Yani metnin asıl öğretmek istediği şey ana fikirdir. Öğreticiliğin ana maddesi doğru ana fikirlerdir. Türkçe ders kitabına alınan metinlerin taşınması gereken en önemli özelliklerden biri doğru ana fikirlerdir.

Metinlerin içeriği genel itibarıyla çevre bilinci aşlamak, ormanları, hayvanları korumak, sağlığımızı korumak için dengeli beslenmek, çeşitli sanat dallarını ve sanatkarlarımızı düşünürlerimizi tanıtmak, değerlerimize sahip çıkmak ve bu konuda bilinçlenmek, kendini geliştirmek adaletli olmak hep daha fazlasını yapmaya çalışmak, teknolojiden yararlanmak, bencil olmamak, ailelerin spor konusunda çocuklarını desteklemelerinin önemi ana fikirleri etrafında toplanmıştır.

“Gökyüzünde Beliren Tuhaflik” metninde işlenen insanların kendinden başka hiçbir şeyi düşünmemelerinin getirdiği sorunlar ve “Masalcı” metninde ise bazı şeylerin iyi bitmesinin her zaman gerçek kazanç olmadığı üzerinde durulması çocuğa verilecek örnek ana fikirlerdendir.

Doğa çevre ve doğal afetler konularını işleyen metinlerde; alınan önlemler ve yapılması gerekenlere yer verilmesi metinlerin durum tespiti yapmakla yetinmemesi yönüyle olumlu özellik göstermektedir. Ayrıca bilimsel deneylerde hayvanların kullanılmasının eleştiri konusu yapılması da önemli bir ana fikir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buna rağmen, metinler incelendiğinde bazı metinlerde yanlış ana fikirlerin verildiği ortaya çıkmaktadır. Bunlar aşağıda örneklenmiştir.

“Balon” metninde ne kadar çabalarsan çabala iyiliğinin karşılığını alamazsın fikri ile “Uçurtma” metninde ise ne kadar önlem alsan da her şey olacağına varır fikri ana fikir olarak verilmektedir.

“Para Cüzdanı” metninde ailenin “yolda bulduğun bir şeyi alma içinden zararlı bir şey çıkabilir” öğüdünü vermesi, “sana zararı yoksa alabilirsin” fikrini doğurmaktadır.

“Şeker Dede” metninde geçen “öğretmene sormaya cesaret edemedim” sözü öğretmenin korku unsuru olarak ortaya konmasına sebep olmaktadır.

“Semender Toplantısı” metninde ise “valizleri birbirine karıştıran şirketin yetkilisinin azarlandığının” ifade edilmesi hata durumunda azarlamayı doğru bir davranış olarak göstermektedir.

“Çöp Ev” metninde “çocukların yarışmaya para ödülü karşılığı girmeyi kabul etmesi” öğrencilerde maddi mükâfat bekleme hissiyatını güçlendirmektedir.

“Mucit Çocuk” metninde öğrencinin “teleskop Türkçe aratarak bir bilgiye ulaşamadığı” fakat “İngilizce yazınca pek çok sayfaya ulaştığının söylenmesi” Türkçe’nin bilim dili olmadığı yargısına ulaşılmasına sebep olmaktadır. Ayrıca aynı metinde üniversitelerin yapamadığı teleskobu küçük bir çocuğun yapması üniversite eğitiminin değersiz olduğunu ifade etmektedir

“Kadının Seçme ve Seçilme Hakkı” metninde Mustafa Kemal’in genç bir kızın sözlerinden yola çıkarak kadına seçme ve seçilme hakkı tanınması yanlış bir yardımcı fikre yer vermektedir.

“Lokman Hekim” metninde Tanrının kızıp her şeyi insanoğlundan alması ve Burada Dur metninde derviş ermiş gibi inanışlara ait bilgiler verilmesi kaderci bir bakış açısıyla hareket etme konusunda yanlış bir yardımcı fikirlerle desteklenmektedir.

“Rüzgârın Öyküsü” isimli metinde Rüzgârın çiftçi dayıya yardım edebilmek için başkalarına zarar vermesi “Uzayın Keşfi” metni yalnızca uzay araçlarını tanıtan bilimsel bir metindir.” Kuyruklu Yıldız ve Dünya” metninde Dünyamızın Ay’dan bıkmış olması “Küçük Kar Tanesi” metninde hayalleriniz iyi sonuçlanmayabilir düşüncesi “Uzayda Yaşam” metninde ise astronotların yaşadıkları zorlukların göz korkutucu şekilde anlatılması örtük programda olumsuzlukların öğrenciye geçmesine sebep olmaktadır.

“Hangisine Başlasam” şiirinde geçen “Sporlar yaşlara göre değişir... Senin sporun açık havada gezmek dolaşmak” ifadesi diğer metinlerle çelişmekte sporun yalnızca ilerleyen yıllarda yapılabilecek bir şey olduğu yanlışlığına düşürmektedir.

Kitaplar bu yönüyle yeniden incelenmeli ve öğrencilerin yanlış öğrenmelerine sebep olacak metinler kitaplardan çıkarılmalıdır.

4.1.8. Ders Metinlerinde Bağlılık Unsurları

Günay (2002) ve Vardar (1998), dilde bazı sözler tek başına kullanıldığı takdirde zihinde belli bir kavramı karşılamazlar. Zamirler, bazı sıfatlar, zarflar bu türden sözlere dir. Dilde tek başına bir kavrama karşılık olmayan sözler kullanıldığı bağlam içinde bir değer kazanır. Söylem içinde belli işlevler kazanan bu tür sözlere sözcük belirleyicileri veya söylemsel öğeler denilmektedir ifadeleriyle bağlantılılık unsurlarını tanımlamaktadır. Bağlılık unsurları metinlerin dil bilimsel bağlarıyla ilgili bir öğe olmakla birlikte cümlenin anlamını etkileyen unsurların içinde sayılabilmektedir. Zamir edat bağlaç gibi art ya da ön gönderim unsurları cümleden çıkarıldığında anlamın sağlanmasının mümkün olmadığını belirtir.

Aşağıda metinlerde geçen ikilemeler ve gönderim unsurları listelenmiştir. Metinler bu yönüyle kusursuz olarak işlenmiştir.

Tablo 4.5. Metinlerde geçen gönderim unsurları

Metinde Geçen İkilemeler			Art ve Ön Gönderim Unsurları
Hemen Hemen	Yalvara Yakara	Mini Mini	De, Ve Örneğin, Peki, Vb. Fakat, Ki, De, Ve, Ve Ya, Ancak, Ya da(Bağlaç ile) O, Bu, Kimi, Hangi, Siz, Bazı, Çoğu, Ben, Sen, Kendi, Hepimiz (Zamir ile) Yalnız, Rağmen, Gibi, Sanki, Kadar, İle, İçin (Edat ile) Bu (İşaret Sıfatı)
Ciddi Ciddi	Teker teker	Bakıp Bakıp	
Tek Tek	Kibirli Kibirli	Çeşit Çeşit	
Tekrar tekrar	Çıkar Çıkmaz	Uzun Uzun	
Bol bol	Kıpır kıpır	Dilim Dilim	
Git Git	Sesiz sakın	Pırıl Pırıl	
Sev Sev	Küt küt	Ağır Ağır	
Öv Öv	Sık sık	Uzun Uzun	
Hemen Hemen	Yavaş Yavaş	Kendi kendine	
Cıvıl Cıvıl	Çılgılık Çılgılığa	Ayrı Ayrı	
Homurdana homurdana	Pırıl Pırıl	Gıcır Gıcır	
Neler Neler	El Ele	Nefes Nefese	

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında “Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler öğretim programına uygun mudur?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğretim programına uygunluğu hedeflere uygunluk, öğrenme alanlarına uygunluk, örnek etkinlikler, görsel sunu ve görsel okuma becerileri, öğrenci seviyesi, ilgi ve yeteneklerine uygunluk açısından alt başlıklar halinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4.2.1. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Hedeflere Uygunluk

Bir ülkede eğitimin başarıya ulaşması hazırlanan ders programlarının niteliğine bağlıdır. Ders programları ne derece sağlıklı ise verilen eğitim de o derece başarılı olur. Aynı zamanda programı uygulayacak ve hayata geçirecek olan öğretmenlerin de iyi olması gerekir (Coşkun, 2007).

Hazırlanan nitelikli ders programları ve uzman öğretmenlerin kaynağı ise ders kitaplarıdır. Bu sebeple ders kitaplarına alınan metinler program ile çelişmemelidir. Metinler bütün itibarıyla programın genel hedefleriyle çelişmemekte, herhangi bir ayrımcılık, ırkçılık ve cinsiyetçiliğe yer vermemektedir. “Şu Heykellere Bak” metninde öğrencilerin kendi heykellerini tasarlamasını sağlayan bir siteye yönlendirilme yapması araştıran, yaratıcı problem çözen bireyler yetiştirmek konusunda önemli bir adımdır.

“Dilim Dilim Güzel Dilim” ve “Çocukluğumdaki Bayramlar” metinleri ise kültürel yozlaşmaya karşı ana fikirlere yer vermeleri sebebiyle milli değerlere ve Türk diline bağlı bireyler yetiştirilmesi konusunda önemli metinlerdir.

Ülkemiz güzelliklerinin tarihi mekânlarını tanıttığı metinler tarih bilinci ve ülke sevgisi aşılacaktır. Ayrıca “Miniatürk” metninde yer alan kiliselerin tanıtılması da dini ayrımcılık yapılmadığına örnektir.

“Düşler ve Teknoloji” metni yaratıcı düşünme ve problem çözme becerisini geliştirebilecek öğrencide ben olsaydım bence gibi düşünce kalıpları oluşturabilecek niteliktedir.

Ana fikir konusunda, yanlış ana fikirlere ulaşılması da olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Sadece kendi çıkarları için çalışmak, her şeyi menfaat karşılığı yapmak, iyilik yap kutlk bul şeklinde anlaşılabilen ana fikirler programın yetiştirmek istediği ğrenci profilinden oldukça uzaktır.

Dikkat çeken bir diğer husus ise “Atatürk” konulu metinlerde Mustafa Kemal’in uzaktan bir komutan gibi yoğun ğreticilikle anlatılmasıdır.

“Güzel Yurdum Türkiye’m” metninde her kıtada bir bölge tanıtılırken Güneydoğu ve Akdeniz atlanmıştır. Bu konuya dikkat edilmeli, şiir tüm bölgeleri kapsamalıdır.

“Dünyayı Dolaşsam” şiirinde geçen “zenci” ifadesi “siyahi olarak değiştirilmelidir.

“Güneşin Doğduğu Her Yer” metninde yer alan Osmanlı ve Cumhuriyet kıyaslaması yapılarak “Osmanlı zamanında  yüz yılda bir ağ değişiyormuş. Cumhuriyet döneminde otuz yılda bir değişmeye başladı” ifadesi olumsuz özellik taşımaktadır.

4.2.2. Metinler ve Türkçe Dersi ğretim Programında Yer Alan ğrenme Alanlarına Uygunluğu

4.2.2.1. Metinler ve Türkçe Dersi ğretim Programında Yer Alan Okuma ğrenme Alanı Kazanımları

Program akıcı okuma yapma, okuma kurallarını uygulama, okuduğunu anlama, okuma alışkanlığı kazandırma gibi okumaya ilişkin hedefler belirlemiştir. Bu kazanımların gerçekleşebilmesi ise metinlerin niteliğine bağlıdır. Metinler dil anlatım ğreticilik açısından kusursuz olmalıdır.

Akyol (2011), okuma kazanımlarının aynı zamanda anlama ile doğrudan doğruya ilişkili ve metinlerin anlaşılmasındaki en temel becerinin de okuma becerisi olduğunu söylemektedir. Ona göre okuma dinamik bir anlam kurma sürecidir ve bu süreç yazarla okur arasındaki iletişimi mümkün hale getirir. Bu sebeple ders kitabına alınan metinlerin niteliği öğrencinin iletişim kurma becerisinden geleceğin okurları olmalarına kadar onları etkileyebilecek düzeyde önem taşımaktadır.

Kitaplar okuma kurallarını uygulama, okuduğunu anlama, anlam kurma, söz varlığını geliştirme tür, yöntem ve tekniklere uygun okuma kazanımları kapsamında değerlendirildiğinde metinlerin oldukça uzun olması bilim ya da tarih dergilerinden alınmışçasına ağır bilgi verici özellikler taşıyarak edebiliği es geçmesi öğrenciler için okuma gücünü yaratmakta sınıf ortamında bir ders saati içinde tekrar okumu alıştırmaları yapılmasına olumsuz etki yapmakta metni okuma isteklerini azaltmaktadır.

Metinler üzerine okuma çalışmaları yapmak zevkli ve estetik bir eylem olmaktan uzaktır. Bu durum yaş grubu göz önünde bulundurulduğunda, okuma kazanımlarının amaçlarına ulaşmasına engel olmaktadır. Ayrıca metinlerin uzunluğu örnek okuma çalışmalarını kısıtlamaktadır. Ayrıca şiir ve hikâye türleri dışındaki türlerde yeterli örneklere rastlanmaması, farklı türde metin okuma ses ve beden dilini etkili kullanma kazanımının gerçekleştirilmesini de zorlaştırmaktadır.

“Dağın Tepesindeki Bulutlar” isimli metinde geçen “ovsup” “sel varıyor gibi yerel söyleyişler” “Babamdan Öğrendiklerim “ isimli metin gibi çeviri metinde dil akıcı estetik biçimde kullanılmaması, Bankamatik Kursu Açan Yok Mu” metnindeki “babalanmak” gibi argo sokak dili kullanımları da okuma kazanları açısından sorun oluşturmaktadır.

“Tekerlemeci Dayı” metninde verilen tekerlemelerden dolayı okuma kazanımlarına katkıda bulunmaktadır. Yaş grubu göz önüne alındığında tekerlemeler öğrencilerin konuşma bozukluklarını okuma sorunlarını çözebilecek en temel araçlardır. Ayrıca Karagöz gibi Nasrettin Hoca gibi Türk büyüklerine yer verilmesi farklı türlerden metinlere ilişkin okumalar yapmalarına da imkân sağlamıştır. Karagöz metninin tiyatro türünde olmaması ise büyük bir eksiklik. “olumsuz örnek oluşturmaktadır.

Yabancı kelimelere ve bilim insanlarına yer verilen “ Düşler ve Teknoloji” metninde isimlerin Türkçe telaffuzlarının verilmesi öğrencinin okuma gücünü çekmesini engelleyici bir önlemdir. Özellikle “Masalcı” metni diyaloglara yer vermesiyle farklı türde okuma yapılabilmesini kolaylaştırmaktadır. Tiyatro metni bulunmaması önemli bir eksiktir. Karikatür türünde metne yer verilmesi ise farklı tür metinleri okur kazanımıyla doğru orantılıdır.

4.2.2.2. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Yazma Öğrenme Alanı Kazanımları

Özbay (2007) yazıyı insanların iletişim kurmak için kullandıkları, dili belli işaretlerle belirleyen sistem olarak tanımlamakta diğer bir deyişle yazının sözün resmîleştirilmiş biçimi olduğunu ifade etmektedir. Yazmanın ise, duygu, düşüncelerin belli kurallara ilişkin birtakım sembollerle anlatılması olduğu görüşündedir. Bu sebeple metinlerin öğrencilerin kendilerini ifade edebilme yollarından yazma kazanımlarını uygulayabilecekleri yeterliğe sahip olmaları oldukça önemlidir.

Okuma kazanımlarıyla birebir bağlantılı olan yazma kazanımları için de aynı sınırlılıklar söz konusu olmaktadır. Yanlış ana fikirler özensiz kullanımlar özellikle imla hataları öğrencilerin gördükleri gibi yazmalarına sebep olmaktadır.

Metinler konu olarak değerlendirildiğinde ise öğrencilerin ilgisini çekebilecek konular ve özdeşim kurabilecekleri kahramanlar onları yazma çalışmalarına yönlendirebilecektir. Özellikle olay hikâyeleri devamını getirebilme özelliği sayesinde kavram havuzundan seçerek yazma, hikâye tamamlama gibi yazma çalışmaları yapmaya oldukça elverişlidir.

Miniaturk” isimli metin gibi gezi yazısı türünde metine yer verilmesi öğrencilerin gezip gördükleri ya da yakın çevrelerindeki tarihi yerleri yazarak anlatmaları konusunda önemli etki etmektedir.

4.2.2.3. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Dinleme Öğrenme Alanı Kazanımları

Nas (2003) dinleme de diğer beceriler gibi öğrenilir ve öğretilir. Dinlemeyi öğrenmek, okumayı öğrenmek kadar önemlidir. Okumak gibi dinlemek de bilgi, beceri, alışkanlık gerektirmektedir ifadeleriyle okuma ve dinleme becerilerinin paralelliğine dikkat çekmiştir.

Okuma ve dinleme kazanımları birbirini tamamlar nitelikte olduğu için okumayla ilgili karşılaşılan sorunlar burada da ortaya çıkmaktadır. Ayrıca metinlerde daha çok diyaloga yer verilmesi dinlemeyi daha etkin ve zevkli hale getirecektir.

Metinlerin yoğun bilimsel yapısı ve uzunluğu sağlıklı ve kurallara uygun dinleme yapma kazanımlarının gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Öğrencilerin kendini ifade edebilmelerini olumsuz etkilemekte yalnızca konuya ilgili öğrencilerin konuşmasına olanak sağlamaktadır. “Dilim Dilim Güzel Dilim” , “Hacı Bektaş Veli”, “Tekerlemeci Dayı” metinleri bir derste yalnızca öğretmenin okumasına olanak sağlayabilecek uzunluktadır. Bu yönüyle öğrencilere akranlarının örnek okumalarını ya da kendi seslerinden metni dinleme olanakları sunmamaktadır.

Düş gücü, yenilikler, teknoloji gelecek ve masallar ile ilgili konular 5. Sınıf yaş grubundaki öğrencilerin ilgisini çekebilecek niteliktedir. Metinlerin farklı tür ve tekniklerle dinlenilebilmesi yine öğretmenin inisiyatifine bırakılmıştır. Öğretmen öğrencilerine sesli masallar dinletebilir ya da masal videoları izletebilir. Kitapta “Pandomima” metninin yer alması sebebiyle öğrencilere pandomima ve beden dili konusunda videolar izletmek dinleme izleme temel becerisine olumlu etki yapacaktır. “Hayvan Dostları” ve “Dengeli Beslenme” metinleri her öğrencinin günlük hayatta önem verdikleri ve dikkat etmeleri gereken konuları işlediği için öğrencilere geniş ifade olanakları sunmaktadırlar.

Şiir türlerine yer verilmesi, öğrencilerin estetik dinleme yapmasını kolaylaştıracak farklı türde metin türlerine ait dinleme ve okuma kurallarını kazanmalarını sağlayacaktır.

4.2.2.4. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Konuşma Öğrenme Alanı Kazanımları

Konuşma becerisinin üstlendiği görevler İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da şu şekilde belirtilmektedir: Konuşma becerisi, öğrencilerin Türkçenin estetik zevkine vararak ve zengin söz varlığından faydalanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri; sosyal hayatta karşılaşacakları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri, çevreleriyle iletişim kurup iş birliği yapmaları ve ortak karar vermeleri açısından önemlidir (MEB, 2006). Bu sebeple öğrencilerin konuşma becerilerini doğru edinebilmeleri sadece okul hayatında değil bütün ömürleri boyunca onlara katkı sağlayacaktır.

Konuşma ve yazma kazanımları birbiriyle bağlantılı ilerleyen temel beceri alanları olduğundan konuşma kazanımlarının gerçekleştirilmesinde ortaya çıkan

sınırlıklar bu alanda da sorun olarak karşımıza çıkacaktır. Metinlerin konuları incelendiğinde Mustafa Kemal konusu, her öğrencinin üzerine cümle kuracağı, kendisini ve Atatürk sevgisini ifade etmek isteyeceği bir konudur. Yine ülkemizi anlattığından her öğrencinin üzerine birkaç cümle ekleyebileceği düzeyde olup, öğrencilerin yakın çevrelerini gezdikleri yerleri bildikleri efsaneleri anlatmalarına elverişlidir.

“Beden dili ve Pantomima” metni öğrencilerin jest ve mimiklerine dikkat ederek konuşması duruma uygun beden dili kullanmalarını sağlayarak, daha etkili ve ikna edici konuşmalarına imkan verecek niteliktedir.

Masalların sonunun farklı biçimlerde yaklaşan “Masalcı” metni sizce masallar nasıl bitmeli, Gelecekte ne gibi gelişmeler olabilir? sorularını akıllara getirmesiyle ders aralayıcı konuşmayı başlatıcı etki yaratmaktadır. Öğretmen bu sorulardan yola çıkarak öğrencilerinin kendini ifade etmesini sağlayabilir. Tema metinleri konu yönüyle öğrencilerin üzerinde konuşmak isteyeceği metinler olabilmektedir.

Karikatür türündeki metne yer verilmesi ve bu metnin diyaloglardan oluşması sınıfta yaratıcı drama yapma çalışmalarına uygundur. Bu sayede öğrencilerin başkaları yerine geçerek konuşma yapabilmeleri sağlanmaktadır.

Genel itibarıyla metinler özellikle de olay hikâyeleri öğrencilerin yaşadıkları ya da yaşayabilecekleri sorunlar üzerine oluşturulmuştur. Bu sebeple, öğrencilerin konu üzerine kendilerini ifade edebilecekleri yeterli süre verilirse konuşma kazanımlarına ulaşmaları sağlanabilecektir. Ancak hem metinlerin uzun olması hem de konu bakımından sınırlı olması öğrencinin ifade yeteneğini daraltmaktadır.

4.2.2.5. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Dilbilgisi Öğrenme Alanı Kazanımları

Kazanımları 5. sınıf öğrenci seviyesi göz önünde bulundurulduğunda metinler yazım imla anlatım kuralları yönünden öğrenciye örnek olabilecek mükemmellikte olmalı ve bu yolla doğru kullanımlar sezdirilmelidir. Bu konuya biçim yönünde incelemeler sırasında değinilecektir.

4.2.3. Metinler ve Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Örnek Etkinlikler

Ülper (2010) “Yeni Türkçe Öğretim Programı yapılandırmacı bir öğrenme kuramı temel alınarak hazırlanmış olduğu için öğrenci merkezli bir anlayış odak alınarak hazırlanmıştır. Bu bakımdan öğretme kavramından çok öğrenme kavramı daha temel bir kavram durumuna gelmiştir. Hazırlanan ders kitapları da öğrenme etkinliklerini içerir bir biçimde hazırlanmıştır.” Diyerek programlardaki etkinlik örneklerine dikkat çekmiştir.

Programda örnek etkinlikler verilmekle birlikte, verilen etkinliklerin kullanılması yalnızca öğretmen inisiyatifine bırakılmış, etkinliklere uygun çalışmalar örneklerle tanıtılmamıştır. Özellikle efsanelere yer veren metinlerde programda örnek olarak belirtilen meddah sınıfta ya da resimlerle efsane etkinlikleri yapılabilecektir.

4.2.4. Metinlerde Görsel Sunu ve Görsel Okuma Becerileri

Metinlerde görsel okumaya ilişkin yalnızca metin resimleri kullanılmıştır. Bu resimler ilgili başlıkta değerlendirilecektir. Ülkemizin çeşitli illerinden bahseden metinlerin bulunması fakat metinlerin herhangi birinde Türkiye haritası bulunmaması görsel okuma kazanımları açısından önemli bir eksiklik. İl haritaları yahut Türkiye haritası kitaplara eklenmelidir.

“Gökyüzündeki Resim” metninde gökyüzündeki takımyıldızların krokisinin verilmiş olması metin görsellerinin diğer metinlere oranla daha nitelikli olduğunu ortaya koymaktadır. Metinde geçen bu ayki bilim adamımız sözü geçmesi kitaplar içinde farklı bilim insanlarına ilişkin karikatür örneklerine rastlanacağı düşüncesine sebep olmaktadır. Ancak kitaplarda böyle bir duruma rastlanmamıştır. Metinlerde harita, kroki, görsel planlara yer verilmemesi, istatistiki basit şemaların yer almaması, görsel okuma becerilerine ilişkin kazanımların gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.

4.2.5. Metinlerin Öğrenci Seviyesi, İlgisi ve Yeteneklerine Uygunluğu

Ders kitaplarının tüm özelliklerinin ötesinde taşıması gereken en önemli nitelik öğrenci ilgi yetenek ve seviyesine uygunluktur. Öğrencinin seviyesinden yüksek anlaşılmaz ya da yaş grubuna hitap etmeyen metinler ne kadar kusursuz

olursa olsun kullanışlı olmayacaktır. Bu nedenle ders kitaplarına seçilen metinlerinin olmaz olmazı seviyeye uygunluktur.

Sever (2006), yazınsal ve öğretici nitelikli metinlerin; öğrencinin seviyesine uygun, ana dilinin özelliklerini taşıyan, anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtan metinler olması gerektiğini ileri sürer. Türkçe dersinin öğrencilere yalnızca bilgi yükleme dersi yerine öğrencinin kazanımlarını sergileyebileceği, uygulamaya dayalı bir ders olmalıdır diyerek metinlerin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiğini vurgulamıştır.

Kitapların hitap ettiği 5. Sınıf kitlesi düşünüldüğünde metinler öğrenci seviyesine uzak uzun ve sıkıcıdır. Türkçe dersi kitabı metinleri olmaktan çok bilim dergisi ve ya tarih kitabı özelliği görebilecek metinler ilgili öğrenciler dışındaki öğrencilerin dikkatini çekebilecek nitelikte değildir. Özellikle “Atatürk” teması içerisinde geçen Osmanlıca kelimeler öğrencilerin metinleri anlamalarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca hatalı ana fikirler yanlış öğrenmelere yol açmaktadır.

Metinlerin içerisinde günlük hayatta kullanabileceği beden dili ya da ülkemizdeki önemli mekânların tanıtımını yapan gezi yazısı türünde metin bulunması ünlü müzisyenimiz Barış Manço’ya ait bir şiirin verilmesi masallar düş gücü metinleri öğrenci ilgisinin metinlere çekilmesini sağlayabilecek niteliktedir. Yine metinler öğrenci seviyesi göz önüne alınarak kısaltılmalı, Osmanlıca kelimelerden arındırılmalı dil ve anlatım yönünden kusursuz farklı konu ve türlerde metinlere yer verilmelidir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında “Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin dil ve anlatım özellikleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin dil ve anlatım özellikleri imla, noktalama işaretleri, anlatım bozuklukları, yabancı sözcükler, kavram yanılgıları, metin çeşitliliği, metinsellik ölçütleri, metinler arasılık, hayal unsurları, ritim öğeleri, yazar çeşitliliği, söz sanatları ve sanatsal ifadeler açısından alt başlıklar halinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4.3.1. Metinler ve İmla

Milli Eğitim Bakanlığı imla hususunda dikkat edilmesi gerekenleri şöyle açıklamıştır: Noktalama işaretlerine dikkat edilmelidir. Öğretmen, örnek okumalar yaparak noktalama işaretlerinin anlam üzerindeki etkisine dikkat çekmelidir, yazılarında noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanmalıdır. Dil, din, gezegen, yıldız, savaş, devir, çağ ve kurum adlarının ilk harfi büyük yazdırılmalıdır, soru edatı “mı” ile “de” ve “ki” bağlaçları verilmelidir.” (MEB,2005)

İmla kurallarına uygunluk tüm ders kitapları için önemli olmakla birlikte Türkçe ders kitaplarında kusursuz olarak bulunması gereken bir özelliktir. Türkçe ders kitapları imla hatalarından arınık olmakla yükümlüdür.

Kitaplar incelendiğinde aşağıdaki hatalara rastlanılmıştır. Bu durumda kitaplar yeniden incelenmeli hatalar düzeltilmelidir.

- “Bir İnsan Kazanmak” metninde geçen “Haftasonu tatillerinde birbirimizin evinde toplanıp...” cümlesinde haftasonu kelimesinin birleşik yazıldığı görülür bu kelime hafta sonu biçiminde düzenlenmelidir.
- “Hayvan Dostları” metninde geçen “Veteriner hekim Ayşe” unvanında büyük harflerin kullanımına ilişkin bir hata söz konusudur bu durum Veteriner Hekim Ayşe biçiminde değiştirilmelidir.
- “Babamdan Öğrendiklerim” metninde geçen “Domatesleri söker ifadesi bir çeviri hatasıdır. Domatesleri koparır biçiminde yazılmalıdır.
- “Çöp Ev” metninde geçen “Siz beğendinizse” ifadesi “beğendiyseniz” şeklinde kullanılmalıdır.
- “Dağdelenoğlu” metninde “minimini” “Merhaba Asker” metninde “birdenbire” kelimeleri mini mini ve birden bire olarak yazılmalıdır.
- “Dilim Dilim Güzel Dilim “ metninde anadil kelimesi ana dil biçiminde kullanılmalıdır.
- “Edirne” şiirinde geçen “Parıldar ta uzaktan “ dizesi “taa” biçiminde kullanılırsa kitaptaki ta ve taa ikilemi çözülecektir.

- “Bin Pınarlı İda Dağı’nın Etekleri Zeytinli metninde geçen “çınar altı kahvesi” özel isim olması sebebiyle “Çınar Altı Kahve’si” olarak yazılmalıdır.
- “En İyiyeye En Güzele Ulaşmak” metninde “Sinan’ın bilinen 315 eseri vardır. Bunların 73’ü cami, 50’si medrese, 7’si kitaplık, 17’si imaret, 6’sı hastane, 7’si su kemeri, 77si köprü, 18’i kervansaray, 5’i buğday deposu, 317’si hamam, 18’i türbedir” ifadesinde rakamları yazı halinde yazılmalıdır.
- “ Rüzgârın Öyküsü” hikâyesinde Rüzgâr ve Çiftçi Dayı ifadelerinin küçük harflerle yazılmalıdır.
- “Gökyüzündeki Resim” metninde kuzey ve güney yönlerinin büyük harfle yazılmalıdır.
- “ Yeni Kırmızı Topum” metninde “gene” kelimesi yerine “yine” olarak yazılmalıdır.
- “ Hangisine Başlasam” şiirinde “jimnastik” “Cimnastik” olarak değiştirilmelidir.
- “Fayların Hareketi” metninde “ Bilgileri unutmadan ailemede aktarmalıydım”, “aileme de” biçiminde düzeltilmeli aynı zamanda “Gökyüzünde Beliren Tuhaflık” hikâyesinde geçen “kuş beyinli” hakareti öğrencilere olumsuz örnek oluşturabilecek bir söz öbeğidir. Kitaptan çıkarılmalıdır.

4.3.2. Metinler ve Noktalama İşaretleri

Noktalama işaretleri de imla kuralları gibi Türkçe ders kitaplarının olmazsa olmaz özelliklerindedir. Hepçilingirler (2000) “Yazma işiyle epeyce yakın ilişkisi olan kişilerin bile noktalama imlerinin hangi amaçla, nerede, nasıl kullanılacağından habersiz olmasını, konuşma içinde sesini nasıl kullanacağını bilemeyen insanların durumuna benzetiyorum. Hani olmadık sözcüklere vurgu yapan, sözcüğün ortasında duran, soluklanan kişiler vardır; söyledikleri o pek anlamlı sözler bile bu yanlış uygulama yüzünden etkisizleşir, anlaşılmaz. (...) Çok saygın yayınevlerinde bile virgülle ilgili ciddi yanlışlıklar yapılıyor. Bunların en göze çarpanı ‘ve, ya, ya da, da, de’ gibi bağlaçlarla birlikte virgül kullanılması. İngilizcede böyleymiş; ‘and’le, ‘but’la birlikte virgül kullanılmış. Türkçede kullanılmaz. Sözcükleri aktarmak yetmedi, şimdi İngilizcenin noktalama

kurallarını da mı aktarıyoruz Türkçeye?” ifadesiyle yalnızca ders kitaplarında değil pek çok yerde noktalama hatalarıyla karşılaştığımızı belirtiyor. Tüm bu noktalama hatalarının düzeltilmesinde görev noktalama hatalarından arınık Türkçe ders kitaplarına düşüyor. Aşağıda noktalama işaretlerine ilişkin hatalar belirlenmiştir.

- “Çocukluğumdaki Bayramlar” metninde “Numan Beylere” ifadesinde yönelme hal eki kesme işareti kullanılarak ayrılmalıdır.
- “ Rüzgârın Öyküsü” hikâyesinde Rüzgâr kelimesinin özel isim kabul edilmesi sebebiyle gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmıştır.“ Çiftçi Dayı Rüzgâr’a bak aylarca çalıştım...” cümlesinde rüzgârın büyük harfle yazılması ve eklerin kesme işaretiyle ayrılması hatalıdır.
- “Nerede bulabilirim acaba böyle bulutları? diye düşündü” cümlesi soru anlamı sağlamadığı halde soru işaretiyle bitirilmesi bir noktalama hatasıdır.
- “Bir Başarının Örnek Hikâyesi” öyküsünde “O” zamirinin büyük harf ve tırnak içinde kullanımı dikkat çekmek için de yapılmış olsa kullanımı kaldırılan uygulamalardandır.
- “Dağın Ardındaki Bulutlar” metninde ortalığın derin sessizliğine rağmen, küçük elleriyle bakır tencereleri...” cümlesinde bağlaçtan sonra virgöl kullanılması yine aynı cümlede sıralı cümle oluşturabilmek için cümlede yeniden virgöl kullanılması noktalama hatalarındandır. Virgöl yerine noktalı virgöl kullanılması daha uygun düşecektir.
- Benzer bir hata da “Güvenli Yaşam” metninde yapılmış “ Güvenli yaşam, ancak dayanışmayla, el ele vermekle sağlanabilir.” biçiminde bir kullanım belirlenmiştir.

4.3.3. Metinler ve Anlatım Bozuklukları

Kitaplar incelendiğinde anlatım bozukluklarının sayıca çokluğu dikkat çekmektedir. Bu durum Türk dilinin kullanım kalitesini düşürmekte, dilin inceliğini ve dil zevkini öğrenciye kazandırmayı amaçlayan öğretim programıyla çelişmektedir.

Aşağıda metinlerde tespit edilen anlatım bozuklukları listelenmiştir. Metinler yeniden incelenerek bozukluklar mutlaka düzeltilmelidir.

- “Yeni Çantalar Da Eskir” metninde... Eski çantamı komşumuzun oğluna verdi. O kadar sevinmişti ki” ifadesinde özne eksikliğinden , “Çantanın bu halini babam görmesin diye köşe bucak çantayı saklamaya çalışıyordum.” ifadesinde köşe bucak söz öbeğinin yanlış yerde kullanımından, “Ne babamın yeni aldığı çantayı koruyabilmişim ne de güzel bir karne götürebilmişim “ ifadesinde nesne eksikliğinden kaynaklı anlatım bozuklukları bulunmaktadır.
- “Uçurtma” metninde “ bir yumak ipi” ifadesinde gereksiz ek kullanımına ilişkin hata yapılmıştır.
- “Şeker Dede” metninde “gerisin geri döndü” ifadesinde dönmek geriye yapılan bir eylemdir bu sebeple gerisin geri zarfı gereksiz kullanılmıştır.
- “Para Cüzdanı “ metninin isminde gereksiz sözcük kullanımından kaynaklı anlatım bozuklukları tespit edilmiştir. Cüzdan para koymaya yarayan bir tür çantadır. Para cüzdanı diye belirtmeye gerek olmamaktadır.
- Yeşille Mavinin Ölümü metninde “okul boyunca süren ifadesinde sürmek ve boyunca yakın anlamlı kelimelerdir yan yana kullanımıyla bir hataya sebep olunmuştur.
- Tırtıldan Kelebeğe metnindeki “ Bu mevsimde boyalı hanım. Atalanta, lahana kelebekleri, kaplan kırlangıçkuyruğu, yırtık pırtık ve tavus kelebeklerini kolaylıkla görebilirsiniz” ifadesi ek eksikliğinden kaynaklı anlatım bozukluğuna rastlanmıştır.
- Yeterli ve Dengeli Beslenme metninde geçen “...Düzenli spor, stresten uzak durma ...” ifadesinde yardımcı fiil eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğu bulunmaktadır. Cümle bu haliyle düzenli spordan uzak durma anlamına gelmektedir.
- “Zararlı Maddeler ve Sağlığımız metninde geçen “her türlü sulu yiyecek ve içecek” ifadesinde ve “Hayvan Dostları” metninde geçen “artık insanlardan korkmuyor.” İfadesindeki anlam belirsizliğinden kaynaklı ve yine aynı metinde geçen “aceleci adımlar” ifadesinde kelime yanlışlığından kaynaklı anlatım bozukluklarıyla karşılaşmıştır.
- “Kanatlı Bal Kutusu” metninde geçen “iş birliği ve dayanışma“ ifadesi eş anlamlı kelimelerin bir arada kullanımından kaynaklı anlatım bozuklarına sebep olmaktadır.

- “Atatürkçü Düşünce Sistemi” metninde ...”okula adım attığı daha ilk günlerde “ ifadesi daha okula adım attığı ilk günlerde biçiminde düzeltilmelidir.
- “Merhaba Asker” metninde “Bu canlı sesi duyan o yorgun ve bitkin askerler cümlesinde eş anlamlı kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır.
- “Atatürk’ün Çalışmaları” metninde “Her zaman çok sevdiği milletine hizmet etmekten büyük bir zevk duymuştur cümlesinde sözcüğün yanlış yerde kullanımdan kaynaklı anlatım bozukluğuna rastlanmıştır.
- “Karagöz Baba ve Hacivat Usta” metninde “Yapım bitecek gibi gözüküyor” ifadesinde kelime yanlışlığı yapılmış kelimenin yapı biçiminde değiştirilmesi gerekmektedir.
- “Tekerlemeci Dayı “ metninde “Annem olmaz gibilerinden baktı” cümlesi gibi kelimesiyle düzeltilmeli aynı metinde “Onu yakından görmekten çok mutlu olmuş, heyecanlanmışım” ifadesi “gördüğüm için ya da gördüğümden dolayı biçiminde değiştirilmelidir
- “Küçük Ebru Ustası” metninde “ Mutlu ve bir o kadar da meraklanmışım.” İfadesi mutluydum biçiminde düzeltilerek ek fiil eksikliğinin önüne geçilmelidir.
- “Bir Tıkla Elektronik Posta” metninde... Bir elektronik posta sunucusundan kendinize elektronik posta almanız gerekebilir” ifadesi posta adresi olarak değiştirilmelidir.
- “Tükenmeyen Kalemler” metninde Mürekkebin buluşunu insanoğlunun kâğıtla tanışmasına neden oldu.” İfadesi sağladı şeklinde değiştirilmelidir.
- “Bankamatik Kursu Açan Yok Mu?” “söyleyecek lafım kalmaz” söyleyecek laf bulamam yine aynı “teknoloji bana yatkın değil” ifadesi teknolojiye yatkın değilim biçiminde düzeltilmelidir.
- “En iyiye en güzele ulaşmak” metninde “ Mimar Sinan’ın yaşadığı yıllarda Osmanlılar dünyanın büyük bir bölümüne egemendi” cümlesi büyük bir bölümünde olarak değiştirilmelidir.
- “Pandomima ve Beden Dili” metninde “Belki profesyonel pandomima sanatçısı olamayabiliriz.” İfadesinde iki kez olasılık anlamı veren kelime

kullanılması da gereksiz sözcük kullanımından kaynaklı anlatım bozukluğuna sebep olmuştur.

- “Miniaturk” metninde geçen “Burada sadece yapılar değil küçük olan; ağaçlar da küçük nehirler de göllerde...” cümlesi Burada küçük olan sadece yapılar değil biçimde düzeltilerek anlam belirsizliğinin önüne geçilmiş olacaktır.
- “Bir Başarının Örnek Hikâyesi” metni Bir Başarı Hikâyesi ya da Bir Başarı Örneği olarak isimlendirilmeli böylelikle gereksiz sözcük kullanımından oluşun anlatım bozukluğunun önüne geçilmelidir. “Küçük çocuğun birden gözleri parladı” ifadesi Küçük çocuğun gözleri birden parladı biçiminde düzenlenmelidir.
- “Yeni Kırmızı Topum” metninde geçen bardak tabak satılan zücaciye iplik düğme satılan tuhafiye tanımları gereksiz sözcük kullanımına neden olmuş Yine aynı metinde “oyuncakçı dükkânı” ifadesi de yanlış kullanılmıştır. Gıcır ikilemesi ve yepyeni pekiştirmesinin art arda kullanılması da önemli anlatım hatalarındandır.
- “Dağın Tepesindeki Bulutlar” metninde “Kuşlar susmuş. Yapraklar kımıldamıyor... Davarlar ağaç gölgelerinde yatıyordu.” cümlesinde tüm öznelerin aynı yükleme bağlanması anlatım bozukluğunu sebep olmuştur. “Çalıştıktan sonra oyun oynamak daha keyifli oluyordu, içi rahatlıyordu.” cümlesinde özne eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu bulunmaktadır. Metinde geçen “...kuvvetli duyulan ses çocukların bağırmasıydı.” Yükleme çocukların bağırışlarıydı biçiminde... Kıyısında duran bakırları kurtarmaya yardım edecek kimseler yoktu.” kurtarmasına olarak değiştirilmelidir. “...Kafasından bütün düşünceler uzaklaşmış yalnız, bir tek düşünce kalmıştı.” Cümlesinde gereksiz sözcük kullanımına ilişkin “... Sudan kurtularak tırmandı” cümlesinde ise nesne eksikliğinden kaynaklanan bir bozukluk bulunmuştur.
- “Güvenli Yaşam “ metninde “ bedenimizin güvenlikte olması” kullanımı güvende olarak değiştirilmelidir.
- “ Fayların Hareketi” metninde “... Can ve mal kaybı doğuruyor.” yerine can kaybına sebep oluyor ifadesi kullanılmalıdır.

4.3.4. Metinler ve Yabancı Sözcükler

Yabancı sözcükler kelime öğretimi ve diğer dillerle ilgili bilgi vermesi yönüyle önemli öğelerdir. Burada dikkat edilmesi gereken bu kelimelerin sayıca fazla olmaması dilimize yıllardır yerleşmiş olan milli kimlik kazandırdığımız sözlerin kullanılması ve okunuşlarının kitapta verilmesidir. Aksan (2006) yabancı dillerden alınan öğeleri; sözcük bilimde alışılmış terimleriyle yerleşmiş yabancı sözcükler ve yerleşmemiş yabancı sözcükler olarak iki ayrı grupta toplar. Bu kelimeler ders kitaplarına alınırken sayılarına dikkat edilmeli. “Sayısal olarak çoğunlukta olmamaları sağlanmalı,” “Türkçe karşılıkları bulunduğu takdirde Türkçeleri tercih edilmelidir” görüşlerini öne sürmüştür. İncelenen kitaplar bu yönüyle başarılıdır. Metinlerde yabancı sözcükler dikkatli kullanılmış ve okunuşları parantez içinde verilmiştir.

“Dilim Dilim Güzel Dilim “ metni dil yozlaşmasından bahsetmeyen bir metindir buna rağmen bir takım yabancı kelimelerin okunuşu verilmemektedir. “Gaziantep’ten İstanbul’a Yolculuk” metninde geçen “Austin” markasının okunuşunun verilmemesi önemli bir eksikliklerdir.

Dikkat çeken bir diğer nokta ise Osmanlıca kelimelerdir. Kitapların seslendiği 5. Sınıf öğrenci kitlesi düşünüldüğünde seviyelerinin oldukça üstünde kelime kullanımları karşımıza çıkmaktadır. Özellikle “ Atatürk” teması bu yönüyle yeniden ele alınmalıdır. “İstiklal Marşı’nı Dinlerken” şiirinde geçen Huşu ve fecir “Türkiye” şiirinde katık ve urba kelimeleri “Lokman Hekim” metninde geçen “sağaltmak” kelimesi bu duruma örnek kelimelerdir.

4.3.5. Metinler ve Kavram Yanılgıları

Türk Dil Kurumu (2005) kavram kelimesini bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, olarak tanımlamaktadır. Kavramlar nesnelere yahut düşüncelerin zihnimize canlandırdığı şekillerdir. Kavramların soyut olması ve gerçek dünyada var olmayışı bir takım karışıklıklara neden olmaktadır. Kavram hatalarından arınık olmak hem öğreticilik hem de dil anlatım yönünden önemli bir özelliktir. Kitaplar incelendiğinde kelime ve kavram hatalarıyla sık karşılaşmamaktadır.

Aşağıda kelime ve kavram hataları listelenmiştir.

- “Ahşap Ev “ metninde geçen “Ne olduğunu biliyorsunuz tabii” ifadesinde tabi kavramı doğal anlamındadır. Bu sebeple kavram hatası yapılmıştır
- “Tabi “ şeklinde kullanımla bu hatanın düzeltilmesi gerekmektedir. Tabii ve tabi kavramlarının karıştırılması hem “Ateşte Açan Çiçekler” hem de “ Nasrettin Hoca'nın Gözlüğü Metninde görülmektedir.
- “Dört Mevsimde Dört Güzellik Abant” metninde geçen “armoni “ kavramı yanlıştır. Armoni müzikle ilgili bir kavramdır. Cümle için uygun olansa “harmoni” kavramıdır.
- Çeviri metinlerde kullanılan buluşçu sözü buluş satıcısı gibi bir anlama geldiğinden “mucit “ olarak düzeltilmelidir.
- “En iyiye en güzele ulaşmak” metninde “ Mimar Sinan’ın yaşadığı yıllarda Osmanlılar dünyanın büyük bir bölümüne egemendi” sözü hâkimiyet sözüyle değiştirmelidir egemenlik tüzel kişiliği olan devlet yetkilerinin tümünü kapsayan bir kelime için hâkimiyet daha çok söz hakkını elinde bulundurma anlamında kullanılmaktadır.

4.3.6. Metin Çeşitliliği

Milli Eğitim Bakanlığı (2004), 5. sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, tiyatro, mektup türlerinde metinlere mutlaka yer verilecektir, ifadeleriyle ders kitaplarındaki tür çeşitliliğine dikkat çekmektedir. Bu sebeple Türkçe kitabı öğrencilere farklı edebi türleri tanıtmalı onları iyi bir okur olmaya hazırlamalıdır.

“Atatürk” temasında şiir anı hikâye biyografi gibi türlere yer verilmeli, nutuktan bir bölüm alınarak otobiyografi türü tanıtılmalıdır. “Merhaba Asker ve Atatürk’le Doğuş Atatürk’ün Çalışmaları” gibi metinlerin farklı senelerde yeniden okutulması çeşitliliği olumsuz etkilemiştir.

Karagöz Hacivat ve Nasrettin Hoca konusundaki metinlerin bilimsel olması tiyatro ve fıkra türlerine yer verilmemesi tema için önemli eksikliklerdir.

Aşağıdaki tabloda incelendiğinde metinlerin ağırlıklı olarak şiir ve hikâye türlerinde olduğu görülecektir. Yeni metin türleri öğrencilere aktarılarak kitabın kapsamı geliştirilmelidir.

Tablo 4.6. Metin Türleri

Metnin Adı	Türü
Bir İnsan Kazanmak	Hikâye
Okulum	Şiir
Yeni Çantalar da Eskir	Hikâye
Balon	Hikâye
Uçurtma	Hikâye
Öğretmenim	Şiir
Şeker Dede	Hikâye
Semender Toplantısı	Hikâye
Para Cüzdanı	Hikâye
Aile Fotoğrafı	Mensur Şiir
Ahşap Ev	Hikâye
Pireyi Deve Yapmak	Mektup
Aslında Hepimiz Zekiyiz	Deneme
Kurallara Uygun Davranmak	Deneme
Tırtıldan Kelebeğe	Bilimsel Metin
Yeterli ve Dengeli Beslenme	Bilimsel Metin
Kanatlı Bal Kutusu	Bilimsel Metin
Zararlı Maddeler ve Sağlığımız	Bilimsel Metin
İskelet	Bilimsel Metin
Kalbimizin Sesi	Bilimsel Metin
Çöp Ev	Hikâye
Orman Konuşuyor	Şiir
Babamdan Öğrendiklerim	Hikâye
Söğüt Dere Serçe	Şiir
Hayvan Dostları	Hikâye
Yeşil Örtü	Şiir
Yeşille Mavinin Ölümü	Hikâye
Bizden Sonraki Çocuklar İçin	Şiir
Atatürkçü Düşünce Sistemi	Bilimsel Metin
Atatürk'ün Hayatı	Bilimsel Metin
Atatürkçü Düşünce Sistemi	Bilimsel Metin
Merhaba Asker	Anı
Atatürk'ün Çalışmaları	Bilimsel Metin
Atatürk ve Türk Dili	Bilimsel Metin
Kadının Seçme ve Seçilme Hakkı	Bilimsel Metin
Dağdelenoğlu	Anı
Atatürk'ün Öğrencilere Mektubu	Şiir
Böyle İstiyordu Atatürk	Şiir
Atatürk'le Doğu	Şiir
O Mustafa Kemal'di	Şiir
Ateşte Açan Çiçekler	Röportaj
Mimar Sinan	Bilgi Yazısı
Dilim Dilim Güzel Dilim	Deneme
Hacı Bektaş Veli	Bilgi Yazısı
Karagöz Baba ile Hacivat Usta	Bilgi Yazısı

Tablo 4.6. Metin Türleri (devamı)

Metnin Adı	Türü
Fikir ve Gönül Adamı	Bilgi Yazısı
Nasrettin Hoca'nın Güneş Gözlüğü	Deneme
Şu Heykellere Bak	Bilgi Yazısı
Sanat Eğitimi	Deneme
Bayrağın Sesi,	Şiir
Çocuk Doğru Söyledi	Hikâye
Sinemaya Gitme Günü	Şiir
Küçük Ebru Ustası	Hikâye
Çocukluğumdaki Bayramlar	Hikâye
Türküler Dolusu	Şiir
İstiklal Marşı'nı Dinlerken	Şiir
Türkiye	Şiir
Tekerlemeci Dayı	Hikâye
İki Sevgi	Şiir
Anadolu'muz	Şiir
Gaziantep'ten İstanbul'a Yolculuk	Hikâye
Lokman Hekim	Efsane
Edirne	Şiir
Burada Dur	Efsane
Dört Mevsimde Dört Güzellik Abant	Gezi Yazısı
Güzel Yurdum Türkiye'm	Şiir
Anadolu Sevgisi	Şiir
Güzel Atlar Ülkesi	Gezi Yazısı
Bin Pınarlı İda Dağı'nın Etekleri Zeytinli	Gezi Yazısı
Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	Bilimsel Metin
Bir Tıkla Elektronik Posta	Bilimsel Metin
Dünyadan Uzakta	Bilimsel Metin
Siz De Buluş Yapabilirsiniz	Bilimsel Metin
Tükenmeyen Kalemler	Bilimsel Metin
Şarbon Aşısı	Bilimsel Metin
Teller Nasıl Konuşturuldu?	Bilimsel Metin
Bilgi Çağı	Şiir
Bilim ve Teknoloji	Şiir
Güneşin Doğduğu Her Yer	Hikâye
Mucit Çocuk	Hikâye
Uygarlık Yolu	Şiir
Konuttaki Gelişim	Şiir
Bankamatik Kursu Açan Yok Mu?	Söyleşi
Günaydın Çocuklar	Şiir
Pantomima ve Beden Dili	Deneme
En İyiye En Güzele Ulaşmak	Hikâye
Miniatürk	Gezi Yazısı
Düşler ve Teknoloji	Deneme
Gökyüzünde Beliren Tuhafılık	Hikâye
Dünyayı Dolaşsam	Şiir

Tablo 4.6. Metin Türleri (devamı)

Metnin Adı	Türü
Masalcı	Masal/Öykü
Masal Masal İçinde	Şiir
Küçük Kar Tanesi	Hikâye
Ayda Bir Küçük Serçe	Şiir
Güzel Bulut	Hikâye
Rüzgârın Öyküsü	Şiir
Uzay Teleskobu Edwin Powell Hubble	Hikâye
Gökyüzündeki Resim	Hikâye
Uzayın Keşfi	Karikatür
Kuyruklu Yıldız ve Dünyamız	Bilimsel Metin
Uzayda Yaşam	Bilimsel Metin
Bir Başarının Örnek Hikâyesi	Hikâye
Hangisine Başlasam	Bilimsel Metin
Yeni Kırmızı Topum	Hikâye
Balkondaki Çocuklar	Şiir
Dağın Tepesindeki Bulutlar	Hikâye
Güvenli Yaşam	Şiir
Fayların Hareketi	Hikâye
Yangın	Şiir

4.3.7. Metinsellik Ölçütleri

Metinsellik ölçütleri dil ve anlatımın yapı taşıdır. Yalnlık sadelik duruluk akıcılık gibi özellikler metinlerin olması gerektiği gibi ifade edilmesine olanak sağlayan özelliklerdir.

Kitap incelendiğinde Atatürk, Dünyamız ve Uzay, Yenilikler ve gelişmeler temaları altında ele alınan metinler başta olmak üzere metinler Türkçe ders kitabının gerektirdiği metinsellik ölçütlerini taşımamaktadır. “Aslında Hepimiz Zekiyiz” metninde çoklu zekâ kuramından bahsedilmesi, “Uzay Teleskobu Edwin Powell Hubble”, “Uzayda Yaşam”, “Gökyüzündeki Resim” ve “Uzayın Keşfi” metinleri bilgi vermeyi ön plana alarak yalnızca içeriğe yönelmiştir. Metinler Türkçe kitabı metinleri olmaktan çok bilim dergisinden alınmış metinler gibidir. Bu sebeple temanın edebi niteliği yetersizdir. “Yeni Kırmızı Topum” metninin uzunluğu akıcı okuma çalışmalarına olumsuz etki etmektedir.

4.3.8. Metinler Arasılık

Metinler arasılık diğer Metinsellik ölçütleri arasında farklı bir yere sahiptir. Okunan metinlerin yeni metinler okumaya yönlendirmesi olarak tanımlanabilen bu özellik öğrencilerin geleceğin iyi okurları olmasını sağlayacak temel özelliklerdendir. Bu sebeple ders kitabına alınan metinler öğrencinin ilgisini çekmeli dili öğrenciyi kavramalı ve onları başka metinlere yönlendirilmelidir.

Adıgüzel (2009) Metinler arasılık metinler arasındaki anlamsal ilişkilere dayanır. Her metin kendinden önceki metinlerle anlamsal ve biçimsel bir ilişki içindedir. Her metin başka bir metnin dönüştürülmüş unsurlarla yeniden yazımıdır. Metinler arasılıkta bir metnin varlığı başka metinlerle, tarihle, gelenekle açıklanır. Böylece metinler söylemlerin iç içe geçtikleri, yapıtların üst üste gelerek birbirlerine karıştıkları, her yazınsal metnin çok sesli özelliğe sahip olduğu, metnin anlamının daha önceki metinlerden gelen kesitlere bağlı olarak üretildiği bir alan olarak görülür. Metinler arasılık kuramcılarına göre her metin kendisinden önce yazılmış olan metinlerden etkilenir. Bu kuramcılar “edebî metinler sürekli birbirleriyle ilişki halindedirler ve birbirlerini etkilemeye devam ederler diyerek metinlerin başka metinlere atıf yapması ya da onları çağrıştırmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Metinler bu yönüyle incelendiğinde çok yeterli olmadıkları görülecektir.

“Bin Pınarlı İda Dağı’nın Etekleri Zeytinli” metninde Sabahattin Ali’nin Hasan Boğuldu romanına atıf yapılması, Barış Manço’ya ait Günaydın Çocuklar şiiri ve Pandomima metni öğrencileri diğer kaset ve video gibi görsel medya araçlarına yönlendirebilmekte aynı zamanda “Miniaturk “ metni tanıtım rehberlerinin okunması belgesellerin izlenmesi konusunda öğrenciyi teşvik edebilecek niteliktedir.“ Masalci” metninde pek çok masalın isminin geçmesi metinler arasılık niteliğini ortaya koymaktadır.

4.3.9. Metinler ve Hayal Unsurları

Metinler öğrencilere yeni hayaller ve düşünceler kazandırabilmeli onları sınırlandırmadan üretici olmaya yönlendirmelidir. Özellikle “Şu Heykellere Bak” metni öğrencilere kendi heykellerini tasarlamamanın yolunu açmış onları düşünmeye hayal etmeye yönlendirmiştir. Diğer el sanatlarının da anlatılması öğrencileri bu sanatlara yönlendirerek hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını güçlendirebilecektir.

Metinler konuları yönüyle öğrencileri hayal kurmaya yönlendirebilecek ve öğrencilerin sıklıkla karşılaşılabilecekleri durumlar üzerine kuruludur. Bu sebeple hayal edebilme kahramanın yerine geçebilme empatik düşünme becerilerini geliştirebilecek biçimde olmakla birlikte bu konudaki sorumluluk öğretmene bırakılmıştır. Öğretmen soracağı aralayıcı sorular ve yaptıracığı etkinliklerle öğrencilerine katkı sağlayabilmektedir.

4.3.10. Metinler ve Ritim Öğeleri

Ritim özellikle şiir türünde karşımıza çıkan ahenkli okumayla edinilen beceridir. Türk dilinin ahenkli ve melodili yapısının anlaşılması için şiir türünde metinler türünün seçkin örnekleri arasından ve bilinen şairlerin eserlerinden seçilmelidir. Kitaplar incelendiğinde metinlerin içeriği önemseyen bilimsel metinlerin baskınlığı göze çarpmaktadır.

Halk ozanı Abdürrahim Karakoç'a ve Sabahattin Kudret Aksal'a ait şiirler ritim unsurlarını güzel işlendiği şiirlerdir. Kitaplar bu yönüyle zenginleştirilmelidir.

4.3.11. Metinler ve Yazar Çeşitliliği

Metinler ülkemizden ve Dünya edebiyatlarından farklı yazar ve şairlerin eserlerini tanıtıcı bir nitelik üstlenmelidir. Kitaplar bu yönüyle incelenmeli ve tanınmış farklı yazarların eserleriyle zenginleştirilmelidir.

Tablo 4.7. Metin yazarları

Metnin Adı	Yazarı
Bir İnsan Kazanmak	Aydoğan Yavaşlı
Okulum	Muzaffer Baranok
Yeni Çantalar da Eskir	Üzeyir Gündüz
Balon	Cüneyt Süavi
Uçurtma	Adnan Çakmakçioğlu
Öğretmenim	Selma Erdem
Şeker Dede	Mehmet Güler
Semender Toplantısı	Aytül Akar
Para Cüzdanı	İslam Beytullah Erdi
Ahşap Ev	Gülsüm Cengiz
Aile Fotoğrafı	Bahaettin Karakoç
Pireyi Deve Yapmak	Hamdi Topçu
Aslında Hepimiz Zekiyiz	Sevilay Atmaca
Kurallara Uygun Davranmak	Nuran Direk

Tablo 4.7. Metin yazarları (devamı)

Tırtıldan Kelebeğe	Aydoğan Yavaşlı
Yeterli ve Dengeli Beslenme	Muzaffer Baranok
Kanatlı Bal Kutusu	Üzeyir Gündüz
Zararlı Maddeler ve Sağlığımız	Cüneyt Süavi
İskelet	Adnan Çakmakçioğlu
Kalbimizin Sesi	Selma Erdem
Çöp Ev	Mehmet Güler
Orman Konuşuyor	Aytül Akar
Babamdan Öğrendiklerim	İslam Beytullah Erdi
Söğüt Dere Serçe	Gülsüm Cengiz
Hayvan Dostları	Bahaettin Karakoç
Yeşil Örtü	Hamdi Topçu
Bizden Sonraki Çocuklar İçin	Sevilay Atmaca
Atatürk'ün Hayatı	Nuran Direk
Atatürkçü Düşünce Sistemi	Burcu Meltem Arık
Merhaba Asker	www.beslenme.saglik.gov.tr
Atatürk'ün Çalışmaları	A Başak Sezgin
Atatürk ve Türk Dili	Doğan Kardeş Dergisi
Kadının Seçme ve Seçilme Hakkı	TSE Öncü Çocuk
Dağdelenoğlu	Zafer Zengin
Atatürk'ün Öğrencilere Mektubu	Miyase Sertbarut
Böyle İstiyordu Atatürk	Tahsin Bilengil
Atatürk'le Doğuş	Leo Buscaglia
O Mustafa Kemal'di	M. Güner Demiray
Ateşte Açan Çiçekler	Handan Derya
Mimar Sinan	Mehmet Azim
Dilim Dilim Güzel Dilim	Mustafa Ruhi Şirin
Hacı Bektaş Veli	Cemil Sönmez
Karagöz Baba ile Hacivat Usta	Kemal Kara
Fikir ve Gönül Adamı	E. Behnan Şapolyo
Nasrettin Hoca'nın Güneş Gözlüğü	Muzaffer Erendil
Şu Heykellere Bak	Şükrü Haluk Akalın
Sanat Eğitimi	Mevlüt Kaplan
Bayrağın Sesi	Münir Hayri Egeli
Çocuk Doğru Söyledi	Yüksel Erekli
Sinemaya Gitme Günü	A Adnan Çakmakçioğlu
Küçük Ebru Ustası	Süleyman Havadar
Çocukluğumdaki Bayramlar	Suna Doğanay
Türküler Dolusu	Cemile Koca
İstiklal Marşı'nı Dinlerken	Emin Özdemir
Türkiye	Miyase Sertbarut
Tekerlemeci Dayı	Necdet Kuru
İki Sevgi	Çocuk Dergisi (İsimsiz)
Anadolu'muz	H. Salih Zengin
Gaziantep'ten İstanbul'a Yolculuk	Yalvaç Ural
Lokman Hekim	Tuğba Can
Edirne	Refik Ahmet Sevengil
Burada Dur	Emin Recep Gürel

4.3.12. Metinlerde Söz Sanatları ve Sanatsal İfadeler

Söz sanatları metinlerin hoşça giderliği ve estetik yönünü ortaya çıkarmaktadır. Metinlerde geçen sanatlı ifadeler öğrencilerin metinlere ve okumaya ilgisini arttırmaktadır. Metinler bu doğrultuda incelendiğinde sanatlı ifadeler ve söz sanatlarına yer verilmediği görülmüştür.

“Minitürk” metninde geçen Nemrut Dağı tüm haşmeti ile parkın ortasına bağdaş kurmuş oturuyor.” ifadesinde kişileştirme... ”Pamukkale’nin yanında kule gibi görünüşleriyle Peri Bacaları karşılıyor” ifadesinde ise benzetme sanatına yer verilmiştir.

Rüzgârın Öyküsü metninde geçen kişileştirmeler ve alegorik anlatım haricinde edebi sanat bulunmamaktadır. Buna rağmen metin sayıları dikkate alındığında bu ifadelerin yeterli olmadığı görülmektedir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemi kapsamında “Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin görsel özellikleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin görsel özellikleri görsellik, kitap karikatürleri, tema resimleri, renklendirme ve boyut, öğrenci seviyesine uygunluk yönleri açısından alt başlıklar halinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4.4.1. Metinler ve Görsellik

Gikovn (1991) getirdiği tanımla görsellerin anlama sağladığı katkı ve açıklayıcılığı yönüne işaret etmektedir.

Kitap resimleri incelendiğinde resimlerin yalnızca bulunduğu sayfadaki bir olayı açıkladığı metnin tümünü kapsayan bir yoruma yardımcı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Resimler öğrenci kitlesi göz önüne alındığında seviyenin aşığınsında kalmaktadır. Resimlerin geneli gerçekçilikten uzak olmakla birlikte “Minitürk” metnine ait gerçek resimlerin kullanılması olumlu bir etki oluşturmaktadır.

Okul ortamının anlatıldığı resimlerde öğrencilerin bir kısmının forma giymesi bir kısmının serbest giyinmesi ve bayrağın ters çizilmesi en dikkat çeken hatalardır.

4.4.2. Kitap Karikatürleri

Kitap karikatürleri öğrencinin ilgisini çekerek öğretim yapmanın en kolay yollarından biridir. Durualp (2006)'e göre karikatürlerin taşıması gereken özellikler arasında; hedefe, konuya ve öğrenciye uygunluk bulunmaktadır. Karikatürün ders metinlerinde kullanımında ve kitaba alınmasında dikkat edilmesi gereken şeylerin başında ise eğlendirme özelliğinin öğreticiliğın önüne geçmemesi gelmektedir. Ders karikatürleri komiklikten çok eğitsel olmalıdır.

Metin resimleri incelendiğinde iki metin dışında karikatürlere rastlanmamıştır. Kitap karikatürlerinin sayısı arttırılarak kitapları daha eğlenceli hale getirebilmek mümkündür.

“Günaydın Çocuklar” şiirinde Barış Manço'nun karikatürize edilmiş haline rastlanmaktadır. Burada konuşma balonuyla Manço'dan mesaj iletmek karikatürün daha işlevsel kullanımına katkı sağlayacaktır.

“Uzay Teleskobu Edwin Powell Hubble” karikatür türünde metne yer verilmiştir. Burada görsellerin numaralarının verilmemesi karışıklığa sebep olmaktadır.

4.4.3. Tema Resimleri

Tema resimleri temanın bütününde öğrencileri nelerin beklediğine, konunun neyle ilgili olduğuna, öğrencilerin tema bittikten sonra neler öğreneceklerine ilişkin tanıtıcı görev üstlenmektedir. Kitaba alınan tema resimleri incelendiğinde her metne ait resimlerden birer tane alınarak tema resimleri sayfasına koyulduğu ortaya çıkmaktadır. Resimler temayı tanıtmak, temanın bütününe kapsamaktan ziyade hangi metinlerin temaya dâhil olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple kitaplardaki tema resimleri yeniden incelenerek öğrencilerin yordama yapmalarına yardımcı olabilecek özgün resimler eklenmelidir.

4.4.4. Resimlerde Renklendirme ve Boyut

Resimlerde renklendirme ve boyut genel itibariyle sorunsuz bir biçimde ortaya konmuştur. Bazı metinlere ait resimlerde perspektif göz ardı edilmiş nesnelere gerçek boyutunda ya da perspektif açıdan olması gereken boyutta çizilmemiştir. Kimi sayfalarda yazı ve resim dengesi yapılmaması bir sayfanın tamamen yazı ya da resime ayrılması, “Bir İnsan Kazanmak “ metninde öğretmenin lacivert saç rengi ve “Okulum” şiirinde öğrencilerin okulla aynı boyda olması renklendirme ve boyut konusunda karşılaşılan belli başlı hatalardandır.

4.4.5. Metin Resimlerinin Öğrenci Seviyesine Uygunluğu

Resimler öğrenci seviyesinin altında daha basit ve daha yorumlamaya kapalıdır. Bu yönüyle öğrenciye görsel okuma becerisi yönünde katkısı yeterli değildir. Resimler öğrencilerin hayal gücünü geliştirecek onları metnin konusunu tahmin etmeye yönlendirebilecek nitelikte olmalıdır.

Kitaplara alınan resimleri, öyküleyici metinlerin resimleri ve bilimsel metinlerin resimleri olarak iki başlıkta incelemek gerekmektedir. Öyküleyici metinlerin görselleri basit gerçekten uzak ve öğrencinin ilgisini çekebilecek düzeyde değildir. Bilimsel metinlere alınan resimler nitelikli açıklayıcı ve ilgi çekicidir.

Kitaplarda Miniatur ’ten alınmış resimler Mimar Sinan heykeli ve Charlie Chaplin’in gerçek resimlerine yer verilmesi resimlerin gerçekçilik niteliğini arttırmaktadır.

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemi kapsamında “Türkçe ve Sınıf öğretmenleri Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri nasıl değerlendirmektedirler?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda Türkçe ve Sınıf öğretmenlerine ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerine ilişkin yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek, elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

Türkçe ve Sınıf öğretmenlerinin Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerine ilişkin görüşleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4.5.1. Türkçe Öğretmenlerinin Metinlerden Beklentileri ve Karşılanma Düzeyleri

4.5.1.1. Seviyeye uygunluk

Görüşülen 40 Türkçe öğretmeninden 8'i metinleri seviyeye uygun bulurken, öğretmenlerin genel görüşleri metinlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığı metinlerde güncellik bulunmadığı, metinlerin 5. sınıf için uzun sıkıcı ve bilimsel olduğu yönündedir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Metinlerin konuları öğrenci düzeyi için uygundur. Konular temalara uygun olarak seçilmiş ve sözcük dağarcığı 5. Sınıf seviyesine genellikle uygundur. (Atatürk teması hariç)” (TÖ1)

“Hepsini değil ama çoğunu yeterli buluyorum.”(TÖ3)

“Ders metinleri ve çalışma kitabındaki etkinlikler çocukların seviyesine uygun biçimde seçilmemiş. (TÖ5)

“ Ders metinlerinin iyi seçilmediğini düşünüyorum.” (TÖ32)

“Metinler öğrencinin dikkatini çekecek nitelikte değil. Beşinci ve altıncı sınıflarda makale türündeki konular öğrenciler için sıkıcı oluyor”. (TÖ40)

4.2.1.2. İmla hataları

Görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğu metinde imla ve noktalama hatalarının olduğunu fakat bu hataların çok sık yer almadığını belirtmektedir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Çok nadir de olsa olabiliyor.(TÖ6)

“Çok az imla hatasıyla karşılaşıyorum.”(TÖ10)

“Ara sıra karşılaşıyoruz.”(TÖ13)

“Çok nadir imla ve noktalama hatası oluyor.” (TÖ22)

4.2.1.3. Programa uygunluk

Görüşülen Türkçe öğretmenlerinin hemen hemen hepsi metinleri programa uygun bulmamakta ağır milli değerleri yansıtmada yetersiz görmektedir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Değerlerimiz temasının içeriğinin daha zengin olması gerektiğini düşünüyorum.” (TÖ17)

“Bazı metinleri öğrenciler anlamıyor.”(TÖ19)

“Seviyeye uygun bulmuyorum.” (TÖ23)

“Programa uygun Bulmuyorum.”(TÖ25)

“Kısmen uygun buluyorum”. (TÖ37)

4.2.1.4. Görseller

Görüşülen Türkçe öğretmenlerinin tamamına yakını görselleri metne uygun açık anlaşılır bulmaktadır. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Görsellerin seçimi metnin içeriğiyle uyumlu” (TÖ32)

“Görseller metinlerle ilişkili.” (TÖ33)

“Görseller yeterli ve anlaşılır.” (TÖ34)

“Görseller metne uygun seçilmiş.”(TÖ35)

“Öğrencilerin görselleri iyi algılayamadıklarını düşünüyorum” (TÖ36)

4.2.1.5. Metinlerde dil zevki

Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Çoğunlukla dil zevki kazandırıyor.” (TÖ1)

“Evet dil zevki kazandırmaktadır.”(TÖ2)

“Metinlerin bu konuda çok zengin oldukları söylenemez.” (TÖ3)

“Dil zevki kazandıracak seviyede değildir.” (TÖ5)

“Türk dilinin inceliklerini kazandırdığını düşünmüyorum”. (TÖ6)

4.2.1.6. Metinlere ait eksiklikler

Öğretmenler metinleri güncel bulmamakta sıkıcı uzun ve ağır olarak değerlendirmekte metin türlerini seviyeden yüksek ve kısıtlı bulmakta dil bilgisi konularının yetersizliği ve ilgi çekicilik unsurunun bulunmaması yönünden metinleri eleştirmektedirler. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Atatürk ve Sağlık ve Çevre temalarında metinler daha güncel olmalıdır. Özellikle sağlık alanındaki gelişmeleri konu alan metinler seçilmelidir. Atatürk temasında da makaleden ziyade anılara yer verilmelidir. (TÖ32)

“Ders kitabında tiyatro türüyle ilgili pek metin kullanılmamış, bu tür ile ilgili metinler konabilir. Atatürk ile ilgili metinlerde çocukların ilgisini çekecek anılara yer verilebilir. (TÖ35)

“Çok uzun metinler öğrencinin dikkatinin dağılmasına neden oluyor. Masal türü özellikle beşinci ve altıncı sınıflarda daha fazla kullanılmalı. Dil bilgisi konuları eşit dağıtılmamış Örneğin altıncı sınıflar çok yoğun yedi de ise hiç yok.” (TÖ36)

“Öğrencilerin ilgisini çekmiyor, etkinlikler sıkıcı” (TÖ21)

“ Metinlerin uzun olması öğrenciyi konudan uzaklaştırıyor. Dil bilgisi konularıyla uyumlu olmuyor” diyebilmektedir. (TÖ37)

4.2.1.7. Türk Milli Eğitiminin Temel Amaçları

Türkçe öğretmenlerinin neredeyse hepsi metinleri Türk Milli Eğitiminin temel amaçlarına uygun bulmaktadır. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Metinler MEB amaçlarına uygundur.” (TÖ2)

“Uygun buluyorum.” (TÖ3)

“Amaçlara kısmen uygundur.”(TÖ13)

“Genellikle uygun buluyorum.”(TÖ17)

“Uygun buluyorum”.(TÖ23)

4.2.1.8. Yabancı kelime ve kavram hataları

Öğretmenlerin geneli yabancı kelimelerle karşılaşmakta fakat bu kelimelerin sınırlı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Evet bu hatalarla karşılaşıyoruz.” (TÖ34)

“Metinler genelde anlaşılır açık bir dille yazılmış, zaman zaman yabancı kökenli kelimeler kullanılmış.(TÖ36)

“Hatalarla karşılaşmıyorum.”(TÖ37)

“Hayır Rastlamıyorum.” (TÖ39)

“Zaman zaman karşılaşıyoruz”.(TÖ40)

4.2.1.9. Dil ve anlatım

Görüşülen öğretmenlerden 23’ü metinleri uzun sıkıcı ağır bulmaktadır Diğer öğretmenler ise metinleri öğrenci düzeyine uygun bulmaktadırlar. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Dili bazen ağır buluyorum. Anlatımın sıkıcı olduğu metinler var.” (TÖ8)

“Metinlerin dili sade ve anlaşılır.”(TÖ13)

“Eğlenceli olay yazıları olmalı. Metne bağlı etkinlikler çok uzun ve sıkıcı. Aynı etkinliği defalarca yapmak sıkıcı oluyor.” (TÖ17)

“Dil ve Anlatım özellikleri öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluk gösteriyor” (TÖ23)

4.2.1.10. Ek görüşler

Öğretmenler metinlerin seviyeye uygun olmasını temaların farklılaşmasını farklı türde metinlerin eklenmesini önermektedirler. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Metinlerin öğrenci seviyesine uygun olması dersin kavranması açısından uygun olacaktır. (TÖ14)

“Metinlerle ilgili etkinlikler sınıfta yapılırken öğrenci sıkılıyor. Hepsi birbirine benziyor. Dilbilgisi konuları yok denecek kadar az. Ek kök yapım eki çekim eki dışında dilbilgisiyle ilgili etkinlik olmadığından çocuklar bu etkinliklerde çok sıkıldılar.”(TÖ15)

“Özellikle çalışma kitabındaki etkinlikler değiştirilmeli Her konunun etkinliği benzer olmalı.”(TÖ17)

“Tiyatro türündeki metin sayısı arttırılabilir. Farklı temalar seçilebilir” düşüncesini taşımaktadır. (TÖ19)

4.2.2. Sınıf Öğretmenlerinin Metinlerden Beklentileri ve Karşılama Düzeyleri

4.2.2.1. Seviyeye uygunluk

Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin hemen hepsi metinleri uzun sıkıcı ve güncellikten yoksun bulmakta ve yaş grubuna ağır geldiğini belirtmektedirler. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Metinleri seviyeye uygun buluyorum.” (SÖ1)

“Metinler seviyeye uygundur.” (SÖ3)

“Öğrencilerin ilgilerini çekmiyor. Araştırma soruşturma gerektiren konular yok.”(SÖ7)

“Ders metinleri öğrencilerin ilgisini çekecek düzende değildir. Yapılandırılmak istenen bilgiler ve basamaklar yeterli olmadığı için zorlanılmaktadır. (SÖ12)

“Metinler güncellenmiyor günümüzle bağdaşan metin çok az.” (SÖ15)

“Metinlerin çok uzun olması öğrencilerin ilgisini dağıtabiliyor.”(SÖ16)

“Ders metinlerini çok uzun buluyorum” cevabını veriyor. (SÖ17)

4.2.2.2. İmla hataları

Görüşülen 50 sınıf öğretmeninin tümü az da olsa imla ve noktalama hatalarıyla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Evet karşılaşıyorum.” (SÖ23)

“İmla hataları ve anlatım bozukluklarıyla karşılaşıyorum.” (SÖ26)

“Bazen hatalarla karşılaşıyorum fazla değil.” (SÖ32)

“Bazen kimi hatalarla karşılaşıyorum.” (SÖ47)

“Karşılaşıyorum.”(SÖ48)

“Bazen çeşitli imla hataları görüyorum.”(SÖ49)

4.2.2.3. Programa uygunluk

Görüşülen sınıf öğretmenlerinin geneli konuların sıkıcı ve güncel olmamasını eleştirerek seviyeye uymadığını bu sebeple program kazanımlarına da uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Programa uygun bulmuyorum.”(SÖ 23)

“Metinleri programa uygun buluyorum.”(SÖ28)

“Metinler güncel değil.”(SÖ34)

“Metinler programa uygun fakat çok uzun kısa ve etkili olmalıdır.”
(SÖ37)

“Ders metinleri sınıf düzeyine göre uzun hazırlanmıştır. Bazı metinler 4-5 sayfayı bulmaktadır. Öğrencilerin seviyesine uygun değildir.”(SÖ39)

“Uygun buluyorum; ancak, metinlerdeki etkinliklerde şiir yazılması konusunda öğrenciler zorlanıyor”. (SÖ 43)

4.2.2.4. Görseller

8 sınıf öğretmeni görselleri basit ve anlamsız bulmakta diğer öğretmenler ise görselleri açıklayıcı ve anlaşılır değerlendirmektedir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Görsellerin daha fazla olması gerekir.”(SÖ43)

“Görseller yeterli.” (SÖ17)

“Metinler görsellerle destekleniyor. Metnin içeriğini görseller destekliyor.” (SÖ19)

“Görseller öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştırıyor.” (SÖ22)

“Bazı görseller öğrencinin ilgisini çekecek şekilde yapılmalıdır”. (SÖ35)

4.2.2.5. Metinlerde dil zevki

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu metinlerin Türk dilinin incelik ve estetik yapısını yansıtmak nitelikte olmadığını belirtmişlerdir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Metinler dil zevki vermiyor.” (SÖ21)

“Dilin inceliğini kazandıracak nitelikli metinler yok.” (SÖ23)

Dil bilgisi kurallarının anlatılması ve kavratılmasında metinler yeterli değildir.” (SÖ24)

“Dil yönünden metinlerde bir sorun görmüyorum fakat etkinliklerle metinler desteklenmeli”. (SÖ37)

4.2.2.6. Metinlere ait eksiklikler

Görüşülen sınıf öğretmenleri metinlerin güncel olmamasını ve uzun olmasını yetersizlik olarak belirtmektedir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Görsel ve örnekler yetersizdir.” (SÖ23)

“Yazım ve imla hatalarına rastlanabiliyor.” (SÖ43)

“Öğrencileri sürükleyen onlarda merak uyandıran metinler yok. Çocuklara metinler eğlendirici gelmiyor. (SÖ44)

“Metinler ve şiirler uzun öğrencinin anlaması çok zor.” (SÖ46)

“Bazı metinler çok uzun günümüze uygun metinler yok. Farklı türlerde metinlere yer verilmeli” diye düşünülmektedir. (SÖ47)

4.2.2.7. Türk Milli Eğitiminin Temel Amaçları

Sınıf öğretmenlerinin hemen hemen hepsi metinleri Türk Milli Eğitiminin temel amaçlarına uygun bulmaktadır. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Genel amaçlara uygun buluyorum.” (SÖ34)

“Metinler genel amaçlara uygundur.”(SÖ35)

“Sorgulayıcı metinler yok.” (SÖ37)

“Çoğunlukla uygundur.”(SÖ38)

“Uygun buluyorum.” (SÖ43)

4.2.2.8. Yabancı kelime ve kavram hataları

Sınıf öğretmenleri sıklıkla olmasa da yabancı kelimelerle ve kavram yanlışlarıyla karşılaştıklarını vurgulamışlardır. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Yabancı kelime ve kavram hatalarıyla karşılaşıyorum.” (SÖ44)

“Yabancı kelimelerin okunuşları parantez içinde veriliyor.” (SÖ46)

“Karşılaşmıyorum.” (SÖ48)

“Bazen karşılaşılabiliyoruz (SÖ49)

“Çoğunlukla karşılaşıyorum” diye cevap vermektedir. (SÖ50)

4.2.2.9. Dil ve anlatım

Sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu metinlerin uzun ve akıcı olmaması yönüyle dil anlatım özelliklerini yetersiz bulmaktadır. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Daha iyi düzeyde olabilir.” (SÖ13)

“Anlatım sadece bilgilendirici” (SÖ17)

“Metinler daha akıcı öğrencileri eğlendiren eğlendirirken merak ettiren ve sorgulatan metinler olmalı ve günün ihtiyaçlarına uygun olmalıdır.” (SÖ19)

“Metinler kısa ve bilgilendirici olmalı (SÖ34)

“Metinler söz varlığını geliştirici nitelikte olmalı” (SÖ43)

4.2.2.10. Ek görüşler

Sınıf öğretmenleri bilinenden bilinmeyene ilkesiyle öğretimin metinlerde eksik olduğuna ve metinler söz varlığına ilişkin kazanımlarının sınırlı olduğuna değinmişlerdir. Bu bulguya yönelik öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelere yönelik alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Kılavuz kitabı ile öğrenci kitapları bazı konularda uyumsuzluk gösteriyor. Kısaltılarak verilen şiirlerde anlam bütünlüğü bozulmuş. Kılavuz kitaba cevap anahtarı bazı konularda yanlış kodlanmış.” (SÖ44)

“Ders metinlerine ilişkin soruların daha anlaşılır olması gerekir. Etkinliklerde verilen boşluklar cevaba yetmemektedir.” (SÖ 47)

“Metinler kısa ve etkili olmalı yaşadığımız bölgelerin coğrafi özelliklerine yer vermelidir.” (SÖ12)

“Deyim ve atasözlerine daha fazla yer verilmeli, metinlerin konuları çocukların günlük hayatta karşılaştıkları olaylardan seçilmeli, dünyada ve ülkemizde yaşadığımız gerçekleri yansıtmalıdır”. (SÖ18)

4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt problemi kapsamında “Ortaokul beşinci sınıf öğrencileri Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri nasıl değerlendirmektedirler?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda öğrencilere ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerine ilişkin anket uygulanmış ve anketlerden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

Tablo 4.8. Öğrencilerin 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına İlişkin Görüşleri	Evet		Kararsızım		Hayır	
	f	%	f	%	f	%
Türkçe ders kitabındaki metinlerin konuları ilgimi çekmektedir.	20	25	16	20	44	55,0
Metinler sayesinde yeni kelimeler öğrendim.	23	28,8	10	12,4	47	58,8
Metinleri anlamakta güçlük çekiyorum.	44	55,0	13	16,2	23	28,8
Metne ait resimler ilgimi çekiyor ve resimlerle ilgili yorumlar yapabiliyorum.	49	61,2	8	10,0	23	28,8
Metni anlama sorularını anlamakta güçlük çekiyorum.	30	37,5	6	7,5	44	55,0
Metinlerden yeni fikirler öğreniyorum.	23	28,8	5	6,2	52	65,0
Metni okumakta kelimeleri telaffuz etmekte güçlük çekiyorum.	38	47,5	2	2,5	40	50,0
Metinlerin uzunluklarını ve kelime sayılarını yetersiz buluyorum.	35	43,8	9	11,2	36	45,0
Metinleri okurken zevk alıyorum.	39	48,8	10	12,4	31	38,8
Metinlerde Türkçe olmayan anlamını bilmediğim kelimelerle karşılaşıyorum.	15	18,7	12	15,0	53	66,3

Öğrencilerin Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerine ilişkin görüşleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çizelge incelendiğinde, öğrencilerin 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlere ilişkin görüşleri ders metinlerinin konularının ilgilerini çekmediği (% 55) buna rağmen metinleri okumaktan zevk aldıkları (%48,8) yönündedir. Buradan öğrencilerin konuları ilgi çekici bulmasalar da konuların ele almış ve öyküleniş şeklini olumlu değerlendirdikleri sonucuna varılabilmektedir.

Kitapların değerlendirilmesinde bir diğer önemli husus ise öğrencinin kelime servetine katkı yapabilmesidir. Bu noktada öğrenciler kitaplardan yeni kelimeler öğrenmediklerini ifade etmişlerdir. (58,8)

Öğrencilerin yarısından fazlası (%55) metinleri anlamakta güçlük çektiklerini belirtirken metni anlama sorularında böyle bir durum oluşmadığı söylemektedirler. Öğrencilerin büyük oranda olumlu değerlendirdikleri husus ise ders kitabına alınan metinlerin dikkat çekiciliği ve hoşça giderliğidir. Öğrencilerin (%61,2)'si bu yönde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Öğrenciler metinleri ana fikir bakımından yetersiz bulmakta ve (%65)'i Türkçe der kitabındaki metinlerden yeni fikirler edinmediklerini beyan etmektedir. Metinlere ilişkin bir diğer olumsuz durum ise metinlerin öğrenci seviyesine uygun uzunlukta olmayışıdır. Öğrencilerin (%45)'i metinleri fazla uzun bulduklarını söylemişlerdir.

Metinlerde geçen yabancı sözcükler ve okuma kusurları telaffuz sorunları incelendiğinde öğrencilerin (%50) 'si metinleri okumakta zorlanmadıklarını ve (%66,3)'ü yabancı kelimelerle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Buradan yola çıkılarak metinlerin öğrenci seviyesine uygun uzunlukta olmadığı, konuların daha ilgi çekici hale getirilmesi gerektiği, kelime öğretimi yapabilen daha yetkin metinlerin tercih edilmesi ve doğru ana fikirlere yer verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Metin resimlerinin ise öğrencilerin ilgisini çekebilecek özellikte olduğu, metni anlama sorularının anlaşılır bulunduğu ve metinlerin yabancı kelimelerden arınık bir Türkçe ile yazıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.9. Velilerin 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına İlişkin Görüşleri

Velilerin 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına İlişkin Görüşleri	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%
Oğlum/kızımın eğitimi için ders metinlerini yeterli buluyorum.	12	24,0	12	24,0	5	10,0	7	14,0	14	28,0
Oğlum/kızımın ders metinlerinden yeni kelimeler öğrendiğini düşünüyorum.	12	24,0	10	20,0	1	2,0	9	18,0	18	36,0
Oğlum/kızımın evde ders kitaplarını incelediğine tanık oluyorum.	9	18,0	12	24,0	4	8,0	6	12,0	19	38,0
Oğlum /kızım evde ders metinlerde geçen konuları anlatıyor.	15	30,0	6	12,0	7	14,0	10	20,0	12	24,0
Oğlum/kızımın ders kitaplarını inceliyorum.	10	20,0	7	14,0	5	10,0	18	36,0	10	20,0

Tablo 4.9. Velilerin 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına İlişkin Görüşleri (devamı)

Oğlum/kızım bana ders kitabındaki metinler hakkında sorular soruyor.	14	28,0	13	26,0	1	2,0	8	16,0	13	26,0
5. sınıf Türkçe ders kitabında geçen metinleri oğlumun/kızımın seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum.	14	28,0	5	10,0	5	10,0	5	10,0	21	42,0
Oğlumun/kızımın kitapta geçen metinler sayesinde okuma alışkanlığı kazandığını düşünüyorum.	11	22,0	10	20,0	5	10,0	4	8,0	20	40,0
Oğlumun/kızımın ders kitaplarındaki metinleri anladığını ve metni anlama sorularını çözmekte zorlanmadıklarını düşünüyorum.	10	20,0	5	10,0	6	12,0	8	16,0	21	42,0
Metinlere ilişkin etkinlikleri yeterli buluyorum.	13	26,0	5	10,0	5	10,0	10	20,0	17	34,0

4.7. Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın yedinci alt problemi kapsamında “Veliler Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri nasıl değerlendirmektedirler?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda velilere ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerine ilişkin anket uygulanmış ve anketlerden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

Velilerin Ortaokul 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerine ilişkin görüşleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çizelge incelendiğinde velilerin 5. Sınıf Türkçe Ders kitabına ilişkin görüşleri ders kitabını çocukları için yeterli bulmadıkları(%48) yönündedir.

Veliler kitapların öğrencilerin kelime servetlerine katkıları ve öğrencilerin evde kitapları inceleyip incelemeyeceği konusunda olumlu ve olumsuz taraflara hemen hemen eşit dağılım göstermektedirler.

Velilerin büyük çoğunluğu öğrencilerin ders kitaplarını incelediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin evde kitaplardaki metinlerde geçen hikâyelerin konularını anlatmadıklarını ve metinlere ilişkin sorular sormadıklarını ifade etmişlerdir.

Velilerin metinler için çoğunlukla olumlu görüş beyan ettiği hususlar ise ders kitabındaki etkinliklerin sayısı ve metni anlama sorularıdır.

Veliler kitapların okuma alışkanlığı kazandırabilmesini ise birbirine yakın oranlar da olumlu ve olumsuz değerlendirmektedir. Bu bulgulardan hareketle, veliler genel itibariyle ders kitaplarını birbirine yakın oranlarla yeterli ve yetersiz bulmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde sonuçlar, tartışma ve öneriler başlıkları incelenmiştir.

Yapılan çalışmada metinler öğreticilik, dil ve anlatım, görsellik program kazanımları yönleriyle incelenmiştir. Aynı zamanda bu konuda paydaşların görüşlerine de başvurulmuştur.

- Metinler öğreticilik bakımından incelendiğinde; atasözü ve deyim kullanımının yetersiz olduğu, nesnel yargılar içeren metinlerin temaların pek çoğunda gerekenden fazla yer aldığı, ara disiplin ve disiplinlerin metinlere dengeli dağıtıldığı, “Dünyamız ve Uzay” “Yenilikler ve Gelişmeler” ve “Atatürk” temalarında bilimsel ifadelerin öğrenci seviyesi için uygun olmadığı, bu tip ifadelerinin fazlalığının öğrenci açısından sıkıcı bulunduğu, “Sağlık ve Çevre” ünitesinin ise güncel bilgilerden oluşmadığı, metinlerin çalışmayan anne, ev hanımı anne zihniyetini yansıttığı ve yanlış ana fikir ve yardımcı fikirlere yer verdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.
- Metinler program kazanımları bakımından incelendiğinde metinlerin MEB genel amaçlarına uygun olduğu herhangi bir ırkçılık ayrımcılık fikrine yer vermediği, metin uzunluğunun dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, dinleme, konuşma kazanımlarının gerçekleşmesini güçleştirdiğini, “Değerlerimiz” temasının kapsamının geniş olmadığını, pek çok metinde kroki harita verilmemesinin görsel sunu ve görsel okuma becerilerini olumsuz etkilediğini, etkinliklerin yeterli olmadığı, yine uzun ve yoğun bilimsel metinlerin öğrenci ilgi ihtiyaç ve seviyesine uygun olmadığı sonuçları ortaya çıkmıştır.
- Metinlerde yazım, imla, noktalama hataları ve anlatım bozukları olduğu saptanmıştır. Metinlerde yabancı sözcüklere sık yer verilmemesi ve yabancı kelimelerin okunuşlarının verilmesi olumlu bulunmuştur.
- Metinlerin en yetersiz bulunduğu noktalardan biri de dil ve anlatım yönüdür. Metinlerin yoğun bilimselliği, metinsellik ölçütlerini olumsuz etkilemektedir. Metin türleri kısıtlıdır. Temalarda, şiir türüne yetersiz yer verilmiş. Masal ve tiyatro türlerine ise hiç yer verilmemiştir.

- Metinler görsel açıdan incelendiğinde resimler metinle uyumlu, metni açıklar nitelikte bulunmuştur. Fakat pek çok temada resimler öğrencilerin hayal gücünü geliştirici resimler değildir.
- Görüşülen öğretmenler; metinlere yönelik olarak metinlerin güncellik ilkesine uygun olmadığını, yazım imla hatalarına rastladıklarını, “Atatürk” temasında anı türüne yer verilmediğini, metinlerin uzun ve tür bakımından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.
- Anket çalışmasında öğrenciler metinleri ilgi çekici ve anlaşılır bulmamakta ve yeni kelimeler, yeni düşünceler öğrenmediklerini belirtmekte resimleri ise dikkat çekici bulduklarını ifade etmektedirler.
- Veliler; öğrencilerin ders kitaplarını incelemeye, kendilerine metinlere ilişkin sorular yöneltilmediklerini, metinleri yetersiz bulduklarını ifade etmiş buna rağmen metinlere ilişkin etkinliklerin oldukça yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Türkçe öğretimi; bir milletin tarihi deneyimlerine ışık tutan, gelecek kuşaklara ulaşmasını sağlayan, en basite indirgediğimizde ihtiyaçlarını doğru ifade etmenin bile tek yoludur. Dilini bilmeyen devletler hiçbir alanda ilerleyemeyeceklerdir. Bu nedenle okullarda Türkçe öğretimi nitelikli biçimde yapılmalı, hassasiyet gösterilmelidir. En temelde ise bu görev programın uygulayıcıları öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenin bu konudaki değişmez kaynağı ise şüphesiz ders kitaplarına alınan metindir. Bu çalışmada son beş yılda ortaokul 5. sınıf ders kitaplarına alınan metinler, öğreticilik, dil ve anlatım, program kazanımları ve görsellik yönleriyle detaylı biçimde incelenmiştir. İncelemeler sırasında paydaşların görüşlerine başvurularak metinlerin nitelikleri değerlendirilerek alan yazınına katkıda bulunmuştur.

Akkaya ve Susar (2007) yılında yaptıkları “Yeni Program Doğrultusunda Hazırlanan İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli araştırmada program bilgisine sahip öğretmenlerin sahip olmayanlara oranla kitapları daha nitelikli bulduğuna ilişkin sonuçlara ulaşmışlardır.

Bu çalışmada ise, öğretmenlerin program yeterliliği ölçülmediği için böyle bir sonuca varmak mümkün değildir. Fakat görüşme yapılan öğretmenlerin geneli

ders kitaplarına ait eksiklikleri metin uzunlukları, metinlerin güncel olmayışı, metin türlerinin yetersizliği ve yine türlerin seviyeye ağır olduğu noktalarında görüş beyan etmişlerdir.

Sezgin (2000) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim beşinci ve altıncı sınıf için yazılan Türkçe ders kitaplarını şekil, yazım kuralları, dilbilgisi ve metni anlama soruları açısından inceleyerek çeviri metinlerde dilin özensiz kullanıldığı, şiir türünün kitaplarda metin türüne oranla daha az yer aldığı ve metin sonu sorularının öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmekten uzak olduğunu saptamıştır.

Bu çalışmada; Sezgin (2000)'e paralel olarak çeviri metinlerin dil ve anlatım özelliklerini ve dil estetiğini taşımadığı, bazı sözcüklerinin doğrudan çevrilerek anlatımın bozulduğu sonucuna ve metin türleri içinde yalnızca şiir türünün değil masal, olay hikâyesi, tiyatro, mektup, anı gibi diğer türlerin de yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada Sezgin'den ayrılan nokta ise metni anlama sorularıdır. Görüşülen öğretmenler anket çalışmasına katılan veli ve öğrenciler okuma anlama sorularına ilişkin olumsuz yargı bildirmemişlerdir.

Zorbaz (2007) “Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme” isimli yazısında masallara ilişkin uzunlukların altıncı sınıf haricinde değişmediğini saptamıştır.

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda masal türüne rastlanmamıştır. Seviye göz önünde bulundurulduğunda kitaplardaki eksik yön olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

Ünsal ve Güneş (2002) tarafından yapılan 1993-1999 yıllarında temel ders kitabı olarak okutulan ilköğretim dördüncü sınıf Fen Bilgisi ders kitabı içerik, görsel sunum, dil ve anlatım yönlerinden incelenmiş ve kitapların bu kriterler bakımından pek çok hata içerdiği ortaya konmuştur.

Çalışmada Ünsal ve Güneş'in araştırmasına benzer sonuçlar 2010-2011,2011-2012, 2012-2013, 2013-2014,2014-2015 yıllarında okutulan ilköğretim beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarında da bulunmuştur. Bu bağlamda sözü edilen araştırma bulguları ile eldeki araştırma bulgularının birbirine paralel olduğu söylenebilir.

Kolaç (2003) ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarını içerik dil anlatım, dilbilgisi, metinler ve fiziksel görünüm açısından öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelemiştir. Çalışmada;

- Kitapların çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerini içermediği
- Dil ve anlatım açısından kitapların yeterli olmadığı
- Dil bilgisi konularının kitaplarda sistematik olarak yer almadığı yeterli örneklere yer verilmediği görüşleri belirtilmiştir.

Bu araştırmada da Türkçe ders kitapları için benzer nitelikli sonuçlara ulaşılmıştır.

Bedir ve Demir (2006) Türkçe Ders Kitaplarını içerik, dil ve anlatım, değerlendirme ölçütleri açısından ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Türkçe ders kitapları değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada öğretmenlerin ders kitaplarının dil anlatım yönünden olumlu değerlendirme yönünden eksik bulduklarını belirtmektedir. Araştırmada bu duruma tamamen zıt sonuçlara ulaşılmış ders kitaplarında yazım imla noktalama hatalarına dil ve anlatım yönünden ise yetkin olmayan metinlere rastlanmış bu saptamalara paralel öğretmen görüşleri alınmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. Ders kitapları yazım imla kuralları yönünden düzeltilmelidir.
2. “Atatürk “ temasında öğrencilere eğlenceli gelebilecek anı türüne yer verilmelidir.
3. “Sağlık ve Çevre “ temasında güncel gelişmelere değinilmelidir.
4. Çeviri metinlerdeki dil konusunda özen gösterilmelidir.
5. Metin uzunlukları gözden geçirilmeli daha kısa metinlere yer verilmelidir.
6. Metin türleri öğrenci seviyesine uygun olarak çeşitlendirilmelidir.
7. “Yenilikler ve Gelişmeler” “Dünyamız ve Uzay” “Sağlık ve Çevre” “Atatürk” temalarındaki bilimsel metinlerin sayısı azaltılarak edebi nitelikli metinlere yer verilmelidir.

8. “Değerlerimiz” temasındaki milli manevi ve tarihi değerlerimiz kapsam olarak genişletilmelidir.
9. Türkçe (1-5) programı ve (6-8) programı tek program olarak geliştirilmelidir.
10. Diğer branşlara ait ders kitapları da benzer kriterler bağlamında incelenmelidir.
11. Diğer sınıflara ait Türkçe ders kitapları incelenerek hatalar tespit edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, S. (2009). Modern Azerbaycan Edebiyatında Dede Korkut (Metinlerarası Çözümlemeler. Ankara: Fenomen Yayınları.
- Akkaya, N. ve Susar Kırmızı, F. (2007). Yeni program doğrultusunda hazırlanan ilköğretim 4. Ve 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Millî Eğitim. (174), 232-249.
- Aksan, D. (1990). Her Yönüyle Dil. Ankara: TTK Yayınları.
- Aksan, D. (1996). Türkçenin Sözcükleri. Ankara: Engin Yayınevi
- Aksan, D. (2005). Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006). Anadilimizin Söz Denzinde. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2007). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2007). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2008). Türkçenin Gücü. Ankara :Bilgi Yayınevi.
- Aksan, H. (1997). Kelime Öğretimi. Millî Eğitim. 134
- Akyol, H. (2007). Okuma, Görsel Okuma ve Sunu.
- Akyol, H. (2008). Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, H. (2010). Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri. (3. Baskı). Ankara. Kök Yayıncılık.
- Akyol, H, ve Temur, T.(2007) Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi.
- Aytaş, G. (2005). Edebi Türlerden Yararlanma. Milli Eğitim, 168, 261-276.
- Baştürk, M. (2005). Ders kitaplarının tarihçesi. (ed. Demirel,Ö. ve Kıroğlu,K). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayınları. sf. 13-36

- Bayülgen,N. (2011). Yazı Çalışmalarında Karikatürmotivasyon ve Yaratıcılık. Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi, sf.39-55
- Bedir, G. ve Demir S.(2006). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İçerik, Dil ve Anlatım, Değerlendirme Ölçütleri Bakımından İncelenmesi. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı. Ankara: Kök Yayıncılık. C.2, 214-223.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2004). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coşkun, E. (2007). Geçmişten Günümüze Türkçe Öğretimi. (edt.Kırkılıç, A. ve Akyol, H.). İlköğretimde Türkçe Öğretimi.(ss.1-13). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Coşkun, E, Özer, B. ve Tiryaki, E. N. (2010). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Özel Alan Yeterlik Algılarının Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 27. 123-13.
- Coşkun, E. (2007) Yazma Becerisi (ss. 49-91), İlköğretimde Türkçe Öğretimi. (Edt. Kırkılıç, A ve Akyol, H.) Ankara: Pegem A Yayıncılık,
- Çakır, F.(1997). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eğitim Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi EBE.
- Çiftçi, Ö. Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 22, 206–219.
- Çilenti, K. (1979). Eğitim Teknolojisi. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Demirel,Ö. ve Kiroğlu,K. (2005). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık. a.g.e, s. 149
- Demirel, Ö.(1996). Türkçe ders kitaplarının incelenmesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. s.149
- Demirel, Ö. (1998). Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi. (Edt. Topbaş, S.).

- Demirel, Ö. ve Kıroğlu, K. (2005). Eğitim ve ders kitapları. (Edt. Demirel,Ö ve Kıroğlu,K) Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Öğreti Yayınları, sf. 1-11.
- Durualp, E, (2006), İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dünya Eğitim Kurumları Dergisi sayı 285.
- Gikovn, J. (1991). Graphic İllüstration in Black and White, Design Press.Newyork.
- Göğüş, B. (1978). Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi. Ankara: Gül Yayınevi.
- Göğüş, B. (1978). Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi. Ankara
- Günay, V. Doğan (2002), Göstergebilim Yazıları, Multilingual Yayınları, İstanbul
- Güneş, F. (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2002). Ders Kitaplarının İncelenmesi. Ankara: Ocak Yayıncılık
- Güneş, F. (2000). Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Ölçütleri Açısından İncelenmesi I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. A.Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Güneş, F. Gül Yayınevi. (2007). Türkçe Öğretim ve Zihinsel Yapılandırma. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürkan, E. Tanju, G.(2000) İlköğretim İlk Okuma-Yazma Kitaplarının İncelenmesi”, 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.
- Halis, İ. (2002). Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme. Ankara: Nobel yayınları Sayı: 379-380, s. 27-29.
- Harris, T. (1995) Genre Journal of American Folklore (Akt. Balcı)

- Hepilingirler, F. (2000). Türkçe Off. Everest Yayınları,ss174. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Resmî Gazete, 27.08.2003, Sayı: 25212.
- Karatay, H. (2007). Türkçe dersi kitaplarında kelime çalışmaları. Millî Eğitim. (173), 55-66.
- Karatay, H.(2011). “Süreç Temelli Yazma Modelleri: Planlı Yazma ve Değerlendirme”. (Ed. Özbay,M.)Yazma Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi, s. 21-42.
- Kavcar, C. Oğuzkan F. ve Sever S. (1995). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C. Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1995). Türkçe Öğretimi. Ankara: Engin Yayınları.
- Kavcar, C. Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2005) “Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için” Türkçe Öğretimi.
- Kılıç, D. (2005). Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri. (Edt: Demirel,Ö. ve Kıroğlu,K.) Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayınları sf. 37-53.
- Kılıç, Z. vd. (2001). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. Fen Bilgisi 4–8, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kırkkılıç, A ve Akyol, H (2005) İlköğretimde Türkçe Öğretimi. (s. 15-48, s. 165-194). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kızılcıoğlu, A. (2003) Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. Uludağ Ün. Eğitim Fakültesi Dergisi. XVII (1), 105-137.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından incelenmesi.
- Kuş, E. (2003). Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nitel mi, Nicel mi. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Linderman, M. G. (1997). Art in elementary school. Mc Graw Hill, 3, 161-179.
- Maltepe, S. (2006). Türkçe Öğretiminde Yazılı Anlatım Uygulamaları İçin Bir Seçenek: Yaratıcı Yazma Yaklaşımları. Dil Dergisi. 132: 56-66.
- Marshall, J. (1994). Anadili ve Yazın Öğretimi. (akt.Külebi,C). İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- MEB,(2013-2014) 5. Sınıflar Türkçe Ders Kitabı. Ada Yayıncılık.
- MEB. (14.01.2013). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. <<http://ttkb.meb.gov.tr/mevzuat/derskityon.htm>>
- MEB. (2005). Türkçe Öğretim Programı (1-5. Sınıflar). Ankara.
- MEB. (2006). Türkçe Öğretim Programı (6-8. Sınıflar). Ankara.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi, Ö. İlköğretim 6. sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. Milli Eğitim Dergisi 173, 2003, s. 39.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2006). İlköğretim Türkçe Dersi (6-8.sınıf) Taslak Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2008).Türkçe Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri. Temel Eğitime Destek Projesi. Ankara: MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Dairesi Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği Resmi Gazete. 29.05.1995 sayı 22297
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği Resmi Gazete. 01.09.2006 sayı 26276
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği Resmi Gazete. 17.03.2004 sayı 25405

- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6.7.8. Sınıflar). Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı.(2006). İlköğretim Türkçe Dersi 6, 7, 8. Sınıflar Öğretim Programı. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). Öğretim Programlarının Yenilenme Gerekçeleri ve Davranışçı Yaklaşım ile Yapılandırmacı Yaklaşım Arasındaki Farklar. www.ogm.meb.gov.tr/belgeler/programlyaklasim.ppt.
- Nas, R. (2003). Türkçe Öğretimi. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Oğuzkan, F. (1993). Eğitim Terimleri Sözlüğü (3. Baskı). Ankara: Emel Matbaacılık.
- Özbay, M. (2003). Öğretmen Görüşlerine Göre Ankara Merkez İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özbay, M. (2003). Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özbay, M. (2006). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2006). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2007). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2008). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi. C.1. S.1. s.67-76
- Rummel, J. F. (1968). Eğitimde Araştırmaya Giriş (Akt:Taşçıoğlu,R.) Ankara: Ajans Türk Yayınları
- Tutsak Ş ve Batur Z. (2011). Cumhuriyetten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Ders Kitabı: İki Örneğin Karşılaştırılması. Turkish Studies 6 (3), s. 355-389.

- Sağır, M. (2002). İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sanalan, V.A. Sülün, A. Ve Çoban, T.A. (2007) Görsel Okur Yazarlık. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi. 9(2) 23-36
- Sever, S. (2003). Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık
- Sever, S. (2006). Türkçe Öğretiminin Çözölemeyen Sorunları. Varlık. 1189, 8-16.
- Sezgin, G. (2000). İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin Toprak, T. (1993). 146 İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz İlkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi (Adana ilinde bir araştırma). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, T. (1998). Amerika'da İlkokul 5. Sınıflarda Okutulan Ana Dili Ders Kitabının Değerlendirilmesi. Dünyada ve Türkiye'de Anadili Eğitimi.Sempozyum Bildirileri. Ankara: Ankara Üniversitesi. TÖMER Yayınları.
- Yanpar, T ve Yıldırım, S. (1999) Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tertemiz, N. Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2004). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi.(Ed. L. Küçükahmet). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu. Ankara: Nobel Yayınevi sf. 34-66.
- Topses, G. (2001). Hayat Bilgisi ders kitabı inceleme kılavuzu hazırlama gerekçesi. (ed. L. Küçükahmet). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu. Hayat Bilgisi. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Tosunoğlu, M. Arslan, M. ve M. Karakuş, İ. (2001). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme. Anıttepe Yayıncılık. Ankara.
- Türkçe Öğretimi(2012) (ss. 147–155). Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Ankara: Engin Yayınevi. Türkçe Sözlük.(2010).TDK Yayınları.

- Uzuner, S. Aktaş, E ve Albayrak, L.(2010).Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi.
- Ülper, H. (2010). Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinlikler. Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri içinde. H. Ülper (Ed.). Pegem Akademi. Ankara Üniversitesi Gençlik Vakfı Yayınları.
- Üredi, L. (2014) Mersin Gazetesi. Eğitim ve Bilim
- Vardar, B. (1998), Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul.
- Varış, F. (2010) Tübar-XXVII-/Bahar. ss.721-733
- Weinbrenner, P. (1992). Methodologies of textbook analysis used to date. History and Social Studies: Methodologies of Textbook Analysis (edited by H. Bourdillon), Swets & Zeitlinger, Amsterdam.s 45.
- West, C. K, Carmody, C. Stallings, W. M. (1983). The Quality Of Research Articles in The Jurnal Of Educational Research, 1970 and 1980. Journal of Educational Research, 77 (2), 70-76. Willson, V.L. (1980). Research Techniques in AERJ Articles: 1969-1978. Educational Researcher, 9 (6). 5-10.
- Yangın, B. Celepoğlu ve A. Türkyılmaz, F. (2012) İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, O. (2000) Eski Anadolu Türkçesinde Yeterlik Fillerinin Fonetik Durumu
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme.
- Zorbaz, K.Z. (2007). Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. Eğitimde Kuram ve Uygulama. 3(1). 87-10

EKLER

EK 1: Anket ve Görüşme İzin Belgeleri

EK 2: Veli Anket Formu

EK 3:Görüşme Formu

EK 1: Anket ve Görüşme İzin Belgeleri

T.C.
KUŞADASI KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 52905344-300-E.5118672
Konu: Anket Çalışmaları

18.05.2015

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlgi : Türkü PAYZA' nın 14.05.2015 tarihli dilekçesi.

Türkü PAYZA' nın İlgi dilekçesinde Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimde Program Geliştirme Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığı'na dağıtılan ders kitaplarına ilişkin değerlendirme yapmak amacıyla veli, öğrenci ve öğretmen görüşlerini almak üzere İlçemiz İlköğretim okullarının 5. sınıf öğrenci ve öğretmenlerine yönelik Anket Çalışması yapmak istediği belirtilmektedir.

Türkü PAYZA'nın İlçemiz İlköğretim okullarında yapacağı Anket Çalışması müdürlüğümüzce uygun değerlendirilmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Şerafettin YAPICI
İlçe Milli Eğitim Müdürü

OLUR
18.05.2015

Muammer AKSOY
Kuşadası Kaymakamı

Güvenli Elektronik İmza:
Aslı İle Aynıdır.

20.05.2015

Adres: Camiatik Mh. Aslanlar Cd. No:5 Kuşadası/AYDIN
Tel : 256 614 10 98 Mail : kusakasi09@meb.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin : Hamza TEKİN
Faks : 256 614 70 24 Web : http://kusadasi.meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 5d17-9a9a-3943-95b2-2df2 kodu ile teyit edilebilir.

EK 2: Veli Anket Formu

Velinin Adı Soyadı

Eğitim Durumu

Öğrenciye Yakınlık Derecesi Anne Baba

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kismen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Çocuğumun eğitimi için ders metinlerini yeterli buluyorum.					
2. Çocuğumun ders metinlerinden yeni kelimeler öğrendiğini düşünüyorum.					
3. Çocuğumun evde ders kitaplarını incelediğine tanık oluyorum.					
4. Çocuğum ders kitabında geçen metinlerin konularını anlatıyor.					
5. Çocuğumun ders kitaplarını inceliyorum.					
6. Çocuğum bana ders kitabındaki metinler hakkında sorular soruyor.					
7. Kitapta geçen metinleri çocuğumun ilgi algı ve yaş seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum					
8. Çocuğumun kitaptaki metinler sayesinde okuma alışkanlığı kazandığını düşünüyorum					
9. Çocuğumun kitaplardaki metinleri anladığını ve metni anlama sorularını cevapladığını düşünüyorum.					
10. Metinlere ilişkin etkinlikleri yeterli buluyorum					

EK 3: Öğretmen Anket Formu

Velinin Adı Soyadı _____

Eğitim Durumu _____

Öğrenciye Yakınlık Derecesi Anne Baba _____

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Çocuğumun eğitimi için ders metinlerini yeterli buluyorum.					
2. Çocuğumun ders metinlerinden yeni kelimeler öğrendiğini düşünüyorum.					
3. Çocuğumun evde ders kitaplarını incelediğine tanık oluyorum.					
4. Çocuğum ders kitabında geçen metinlerin konularını anlatıyor.					
5. Çocuğumun ders kitaplarını inceliyorum.					
6. Çocuğum bana ders kitabındaki metinler hakkında sorular soruyor.					
7. Kitapta geçen metinleri çocuğumun ilgi algı ve yaş seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum					
8. Çocuğumun kitaptaki metinler sayesinde okuma alışkanlığı kazandığını düşünüyorum					
9. Çocuğumun kitaplardaki metinleri anladığını ve metni anlama sorularını cevapladığını düşünüyorum.					
10. Metinlere ilişkin etkinlikleri yeterli buluyorum					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Türkü PAYZA

Doğum Yeri ve Tarihi : 19.01.1991

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Kırıkkale Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi ve Öğretim : Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Programları

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler

-SCI :

-Diğer :

Bildiriler

-Uluslararası :

-Ulusal :

Katıldığı Projeler :

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl :

İLETİŞİM

E-posta Adresi : payzaturku @gmail.com

Telefon :

Tarih : 13.11.2015